

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ & ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ & ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: «ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ & ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ»

Απάτη στις Οικονομικές Καταστάσεις: Μοντέλα Πρόβλεψης της Απάτης

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Παναγιώτα Ιωάννα Τσάτσαρη

Αθήνα, 2019

Τριμελής Επιτροπή

Απόστολος Κ. Αποστόλου, Ομότιμος Καθηγητής

Αναστάσιος Τσάμης, Ομότιμος Καθηγητής

Ιωάννης Φίλος, Αναπληρωτής Καθηγητής (Επιβλέπων)

Copyright © Παναγιώτα Ιωάννα Τσάτσαρη, 2019

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	5
Μέρος Ι	7
Κεφάλαιο 1 ^ο Εννοιολογικό Πλαίσιο	7
1. Εννοιολογική Οριοθέτηση της Απάτης.....	7
1.1. Ορισμός της Απάτης.....	7
1.2. Τρίγωνο της Λογιστικής Απάτης.....	9
2. Δημιουργική Λογιστική	11
2.1. Ορισμός της Δημιουργικής Λογιστικής	11
2.2. «Πυλώνες» της Δημιουργικής Λογιστικής.....	12
3. Παραποίηση Οικονομικών Καταστάσεων	13
3.1. Προφίλ Παραποίησης Οικονομικών Καταστάσεων.....	13
3.2. Πρακτικές Παραποίησης Οικονομικών Καταστάσεων	15
3.3. Λογιστικά Τεχνάσματα.....	19
Κεφάλαιο 2 ^ο Κανονιστικό Πλαίσιο & Ο Ρόλος Του Ελεγκτή των Οικονομικών Καταστάσεων	23
1. Γενική Ανασκόπηση.....	23
2. Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου (Δ.Π.Ε.)	26
2.1. Δ.Π.Ε. 315 Εντοπισμός & Εκτίμηση των Κινδύνων Ουσιώδους Σφάλματος Μέσω Κατανόησης της Οντότητας & του Περιβάλλοντος της.....	26
2.2. Δ.Π.Ε. 240 Ευθύνες του Ελεγκτή Σχετικά με την Απάτη σε έναν Έλεγχο Οικονομικών Καταστάσεων	29
2.3. Δ.Π.Ε. 700 Διαμόρφωση Γνώμης & Έκθεση επί Οικονομικών Καταστάσεων	30
2.4. Δ.Π.Ε. 550 Συνδεδεμένα Μέρη	30
3. Νόμος Sarbanes – Oxley (Sarbanes – Oxley Act)	31
4. Ο Ρόλος του Ορκωτού Ελεγκτή των Οικονομικών Καταστάσεων.....	34
4.1. Η Ευθύνη του Ορκωτού Ελεγκτή των Οικονομικών Καταστάσεων	34
4.2. Κρίση Εμπιστοσύνης του Επενδυτικού Κοινού προς τους Ελεγκτές.....	36
Κεφάλαιο 3 ^ο Η Σύνδεση της Εταιρικής Διακυβέρνησης & του Εσωτερικού Ελέγχου με την Απάτη στις Οικονομικές Καταστάσεις	38
1. Εταιρική Διακυβέρνηση.....	38
1.1. Ο Ρόλος του Διοικητικού Συμβουλίου	40
1.2. Ο Ρόλος των Ανεξάρτητων Μη Εκτελεστικών Μελών.....	41
1.3. Η Διαφοροποίηση του Φύλου στην Παραποίηση των Οικονομικών Καταστάσεων	42
2. Εσωτερικός Έλεγχος	43

Μέρος II.....	47
Κεφάλαιο 1 ^ο Συγκριτική Ανάλυση Τριών Μοντέλων Πρόβλεψης της Απάτης	47
1. Μοντέλο Πρόβλεψης της Απάτης με την Χρήση Χρηματοοικονομικών Δεικτών.....	49
1.1. Θεωρητική Προσέγγιση.....	49
1.2. Μεθοδολογία Έρευνας	50
1.3. Αποτελέσματα	53
2. Μοντέλο Πρόβλεψης της Απάτης βάσει Διαφοροποίησης του Φύλου	54
2.1. Θεωρητική Προσέγγιση.....	54
2.2. Μεθοδολογία Έρευνας	55
2.3. Αποτελέσματα	58
3. Μοντέλο Πρόβλεψης της Απάτης κατά Beneish	59
3.1. Θεωρητική Προσέγγιση.....	59
3.2. Μεθοδολογία Έρευνας	60
3.3. Αποτελέσματα	63
Κεφάλαιο 2 ^ο Συμπεράσματα	64
Βιβλιογραφία	66
1. Ελληνόγλωσση.....	66
2. Ξενόγλωσση.....	67
3. Νόμοι & Κανονιστικά Πλαίσια	71
4. Άρθρα Εφημερίδων.....	71
5. Δημοσιεύτα Έργα	71
6. Ιστοσελίδες	71
Παράρτημα.....	72
Παράρτημα Ι Εταιρικά Σκάνδαλα & Ισχυρισμοί Παραποίησης.....	72

Ευρετήριο Πινάκων - Διαγραμμάτων

Δ

Διάγραμμα Ι Τρίγωνο της Απάτης	10
--------------------------------------	----

Π

Πίνακας Ι Η Εξελικτική Διαμόρφωση των Στόχων της Ελεγκτικής	25
Παράρτημα Ι Εταιρικά Σκάνδαλα & Ισχυρισμοί Παραποίησης.....	72

Εισαγωγή

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονείται στα πλαίσια του μεταπτυχιακού προγράμματος «Ελεγκτική & Φορολογία» του τμήματος Δημόσιας Διοίκησης και πραγματεύεται το φαινόμενο της απάτης στις οικονομικές καταστάσεις. Στο πλαίσια του θέματος θα αναλύσουμε μέσω βιβλιογραφικής ανασκόπησης την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων καθώς και την σημασία που έχει αποκτήσει τα τελευταία χρόνια η έγκαιρη πρόβλεψη και η κατά το δυνατόν πληρέστερη καταπολέμηση της στην συνέχιση των δραστηριοτήτων και στην βιωσιμότητα των επιχειρήσεων τόσο στο Ευρωπαϊκό όσο και στο παγκόσμιο πάλκο. Έναυσμα για την επιλογή του συγκεκριμένου θέματος αποτέλεσαν τα πρόσφατα οικονομικά σκάνδαλα που έλαβαν χώρα στην Ελλάδα. Μία παραδοχή, η οποία χαρακτηρίζει ιδιαίτερα την εποχή μας σύμφωνα με τον Ian Griffiths (1981) είναι ότι «η Δημιουργική Λογιστική είναι το μεγαλύτερο κόλπο μετά τον Δούρειο Ίππο».¹

Αναλυτικά, στο πρώτο σκέλος της εργασίας, παρατίθεται το εννοιολογικό πλαίσιο της απάτης προσπαθώντας μέσα από την υπάρχουσα θεωρία να οριοθετήσουμε σωστά τον ορισμό της, τις προϋποθέσεις ώστε να υπάρξει το φαινόμενο της απάτης, με χαρακτηριστική αναφορά να γίνεται στο «Τρίγωνο της Απάτης» καθώς και σε ποιες μορφές μπορεί να εμφανιστεί με κύρια και σημαντικότερη στα πλαίσια της εργασίας μας την περίπτωση της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων. Παράλληλα, γίνεται εκτενής αναφορά στις πρακτικές και στα λογιστικά τεχνάσματα που μπορεί να ακολουθήσει μία εταιρεία όταν έχει σκοπό να παραπλανήσει τους άμεσα ενδιαφερόμενους επί των οικονομικών καταστάσεών της με ιδιαίτερη μνεία να γίνεται στην «Δημιουργική Λογιστική».

Στην συνέχεια, παρατίθεται το κανονιστικό πλαίσιο που διέπει τον έλεγχο επί των οικονομικών καταστάσεων και πιο συγκεκριμένα τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου με ιδιαίτερη έμφαση να δίνεται στα Δ.Π.Ε. 240, 315, 700 και 550, τον νόμο του Sarbanes Oxley, καθώς επίσης και στο ρόλο που διαδραματίζει ο ελεγκτής στην πρόληψη και στον εντοπισμό της απάτης.

Ένα σημαντικό κεφάλαιο ακόμα αποτελεί η εταιρική διακυβέρνηση και ο εσωτερικός έλεγχος, τα οποία μελετώνται και αναλύονται στα πλαίσια που σχετίζονται με φαινόμενα απάτης. Συγκεκριμένα, δίδεται έμφαση στην διαφοροποίηση του φύλου

¹ Ian Griffiths (1981), «Η βίβλος του επιχειρηματικού κόσμου».

καθώς και στον ρόλο των ανεξάρτητων μελών στην παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων.

Οι παραπάνω παραδοχές πραγματοποιούνται ώστε να δημιουργηθεί το κατάλληλο υπόβαθρο για τον αναγνώστη και αφού τον εισαγάγουμε στην έννοια της απάτης, στην συνέχεια να προχωρήσουμε στην ειδικότερη ανάλυση τριών ερευνών που εξετάζουν την πρόβλεψη της απάτης στις οικονομικές καταστάσεις, οι οποίες επιλέχθηκαν έπειτα από την μελέτη τριάντα και πλέον επιστημονικών ερευνών από την διεθνή και εγχώρια βιβλιογραφία. Στις έρευνες που επιλέχθηκαν εξετάζεται η εφαρμογή ενός μοντέλου πρόβλεψης της απάτης, σε καθεμία αντίστοιχα. Συγκεκριμένα, τα μοντέλα αυτά είναι:

1. Μοντέλο πρόβλεψης της απάτης με την χρήση χρηματοοικονομικών δεικτών
2. Μοντέλο πρόβλεψης της απάτης βάσει διαφοροποίησης του φύλου
3. Μοντέλο πρόβλεψης της απάτης κατά Beneish

Για τα παραπάνω μοντέλα αποτυπώνεται μία θεωρητική προσέγγιση, η μεθοδολογία έρευνας και τα αποτελέσματα βάση των οποίων κρίναμε ότι ξεχώρισαν και ήταν σημαντικά στην διεθνή βιβλιογραφία στην συνεχή προσπάθεια για την πρόληψη της απάτης στις οικονομικές καταστάσεις. Στόχος της ανάλυσης των μοντέλων αυτών είναι η κατανόηση και κυρίως η αποσαφήνιση των μεταβλητών εκείνων που διαδραματίζουν καίριο ρόλο στην πρόβλεψη και κατά συνέπεια στον εντοπισμό της απάτης. Συνεπώς, σύμφωνα με την ανασκόπηση που διενεργήσαμε στην εγχώρια και διεθνή βιβλιογραφία οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι η πρόβλεψη της απάτης απαιτεί την εξέταση πολλών παραγόντων είτε ποιοτικών είτε ποσοτικών. Πολλοί ερευνητές προσπάθησαν να προσεγγίσουν το φαινόμενο της οικονομικής απάτης σε θεωρητικό επίπεδο. Η ραγδαία εξέλιξη της αγοράς χρήζει όμως την υιοθέτηση πιο δραστικών μέτρων ώστε οι μέτοχοι καθώς και οι άμεσοι ενδιαφερόμενοι μίας οντότητας να μην παραπλανώνται. Οι Ορκωτοί Ελεγκτές μέσω ποικίλων ελεγκτικών διαδικασιών τείνουν να εντοπίζουν την ύπαρξη απάτης σε κάποιες περιπτώσεις. Ωστόσο, λόγω του όγκου των πληροφοριών ο δειγματοληπτικός έλεγχος δεν αποφέρει σε ένα πλήθος συναλλαγών την απόλυτη διασφάλιση, αλλά μία εύλογη διασφάλιση ότι οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις έχουν καταρτιστεί ορθά και με σαφήνεια.

Μέρος I

Κεφάλαιο 1^ο Εννοιολογικό Πλαίσιο

1. Εννοιολογική Οριοθέτηση της Απάτης

1.1. Ορισμός της Απάτης

Σύμφωνα με το Διεθνές Πρότυπο Ελέγχου 240 η απάτη ορίζεται ως μία εκ προθέσεως πράξη από ένα ή περισσότερα πρόσωπα από την διοίκηση, από εκείνους που είναι επιφορτισμένοι με την διακυβέρνηση, από εργαζόμενους ή από τρίτα μέρη, η οποία ενέχει παραπλάνηση για την απόκτηση ενός μη δίκαιου ή παράνομου πλεονεκτήματος.

Η απάτη μπορεί να συνεπάγεται σύμφωνα με το ελεγκτικό πρότυπο:

- a. λαθροχειρία, νόθευση ή παραποίηση τηρούμενων στοιχείων η εγγράφων
- b. κατάχρηση περιουσιακών στοιχείων
- c. αποσιώπηση ή παράλειψη αποτελεσμάτων συναλλαγών από τηρούμενα στοιχεία ή έγγραφα
- d. καταγραφή συναλλαγών άνευ ουσιαστικού περιεχομένου
- e. καταχρηστική εφαρμογή λογιστικών αρχών και μεθόδων.²

Η Ένωση Πιστοποιημένων Εξεταστών Απάτης (ACFE) των ΗΠΑ χαρακτήρισε αυτήν την κατηγορία απάτης ως επαγγελματική απάτη και την όρισε ως την χρησιμοποίηση του επαγγέλματος κάποιου, προκειμένου να πλουτίζει προσωπικά, κάνοντας σκόπιμα μη ορθή χρήση ή αξιοποίηση των πόρων ή των περιουσιακών στοιχείων του εργοδότη του. Η επαγγελματική αυτή απάτη ταξινομείται στην διεθνή βιβλιογραφία σε δύο κατηγορίες:

- a. Απατηλές πράξεις και απάτες προς όφελος της εταιρείας
- b. Απάτες εις βάρος της εταιρείας

a. Απατηλές πράξεις και απάτες προς όφελος της εταιρείας

Στην συγκεκριμένη περίπτωση η εταιρεία είναι ο οφειλόμενος της δόλιας πράξης. Η ανώτατη διοίκηση με πράξεις της αυξάνει την οικονομική θέση της εταιρείας με ενέργειες που υπερεκτιμούν το αποτέλεσμα, τις πωλήσεις ή το ενεργητικό ή με την υποτιμημένη εμφάνιση των δαπανών και των υποχρεώσεων. Η απάτη που διαπράττεται προκειμένου να ωφεληθεί η επιχείρηση, κατά κανόνα προκύπτει ως αποτέλεσμα

² I.F.A.C. (2009), “Handbook of International Standards on Auditing and Quality Control”.

εκμετάλλευσης ενός άδικου ή ανήθικου πλεονεκτήματος που μπορεί να εξαπατήσει ένα τρίτο πρόσωπο. Ενδεικτικά παραδείγματα τέτοιου είδους απάτης είναι:

- i. Πώληση ή εκχώρηση φανταστικών ή παραπλανητικά απεικονισμένων στοιχείων του ενεργητικού.
- ii. Αντικανονικές και παράνομες πληρωμές κυβερνητικών αξιωματούχων, δωροδοκίες πάσης φύσεως, αμοιβές για συμμετοχή σε παράνομες ενέργειες, δωροδοκίες πελατών ή προμηθευτών.
- iii. Εκούσια, εσφαλμένη παρουσίαση ή αποτίμηση συναλλαγών, στοιχείων του ενεργητικού, των υποχρεώσεων ή του εισοδήματος.
- iv. Εκούσια, εσφαλμένη εσωτερικά μεταφερόμενη τιμή σε όμιλο επιχειρήσεων. Δομώντας εκούσια εσφαλμένες τεχνικές τιμολόγησης, η διοίκηση μπορεί να βελτιώσει τα λειτουργικά αποτελέσματα ενός οργανισμού που συμμετέχει στην συναλλαγή, σε βάρος ενός άλλου οργανισμού του ίδιου ομίλου.
- v. Εκούσια αποτυχία να καταγραφούν ή να αποκαλυφτούν σημαντικές πληροφορίες που θα βελτίωναν τη χρηματοοικονομική εικόνα της επιχείρησης.
- vi. Απαγορευμένες οικονομικές δραστηριότητες, όπως αυτές που παραβιάζουν κυβερνητικά νομοθετήματα, κανόνες, κανονισμούς ή συμβόλαια.
- vii. Φορολογική απάτη.

b. Απάτες εις βάρος της εταιρείας

- i. Απάτη εις βάρος της επιχείρησης από εσωτερικούς δράστες.
 - Κλοπή περιουσιακών στοιχείων, εκτροπή και ιδιοποίηση διαθεσίμων
 - Παραποιήσεις αποθεμάτων, χαρακτηρισμός υγιούς αποθέματος ως άχρηστου ή ελαττωματικού.
 - Παραποιήσεις τιμολογίων προμηθευτών.
- ii. Απάτη εις βάρος της επιχείρησης από εξωτερικούς δράστες
 - Απάτη από προμηθευτές και εργολάβους, τιμολόγηση χωρίς παράδοση, διπλή τιμολόγηση.
 - Δωροδοκία υπαλλήλων από προμηθευτές.
 - Δωροδοκία υπαλλήλων από πελάτες.³

³ <http://acfe.gr/>

1.2. Τρίγωνο της Λογιστικής Απάτης

Ο Donald Cressay το 1950 σε μία προσπάθεια του να κατανοήσει τους λόγους που ορισμένα άτομα ωθούνται στην διάπραξη της απάτης, προχώρησε σε συνεντεύξεις 200 φυλακισμένων που είχαν καταδικαστεί για απάτη καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι η απάτη παρουσιάζει τρία σημαντικά χαρακτηριστικά, τα οποία είναι γνωστά ως το «Τρίγωνο της Απάτης». Οι τρεις παράγοντες που επηρεάζουν την διάπραξη της απάτης είναι α) η πίεση που αντιμετωπίζει το άτομο και τα κίνητρα που έχει, b) η ευκαιρία να διαπράξει την απάτη καθώς και η συμπεριφορά του ατόμου και c) η εκλογίκευση της απάτης. Και οι τρεις συνθήκες είναι συνήθως απαραίτητες για να διαπραχθεί απάτη. Κάποιες από αυτές υπάρχουν στο επιχειρηματικό περιβάλλον και άλλες είναι έμφυτες στα ίδια τα άτομα. Παρακάτω αναλύονται οι τρεις παράγοντες που σχηματίζουν το τρίγωνο της απάτης.

a. Κίνητρα/ Πίεση

Πρόκειται για τα κίνητρα ή την πίεση που δέχονται τα ανώτατα στελέχη της διοίκησης ή άλλοι εργαζόμενοι ώστε να παραποιήσουν ουσιωδώς τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις της επιχείρησης. Όπως αναφέρει ο Καζαντζής (2006), *"οι πιέσεις που δέχονται τα στελέχη της διοίκησης στο σύγχρονο επιχειρηματικό περιβάλλον είναι τόσο ισχυρές ώστε έχουν μεταβάλει την αλληλουχία της λογιστικής και των πρακτικών διαχείρισης των κερδών"*.⁴ Η πίεση μπορεί να μην είναι πραγματική ή ακόμα και ορατή από έναν τρίτο παρατηρητή. Μερικές από τις πιέσεις που ωθούν τα στελέχη στην οικειοποίηση περιουσιακών στοιχείων είναι η ψύχωση για επιτυχία, οι προσωπικές οικονομικές ανάγκες, οι πιέσεις από το εργασιακό περιβάλλον, η άδικη μεταχείριση, η έλλειψη σεβασμού κ.α.

b. Ευκαιρίες

Πρόκειται για συνθήκες, οι οποίες προσφέρουν την ευκαιρία να παραποιηθούν οι οικονομικές καταστάσεις. Παραδείγματα ευκαιριών για παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων είναι η αποκεντρωμένη διοίκηση, τα αδύναμα συστήματα εσωτερικού ελέγχου, η συγκέντρωση δύναμης σε ένα μόνο πρόσωπο ή μία μικρή ομάδα προσώπων, η ταχεία ανανέωση του προσωπικού, οι συναλλαγές με συνδεδεμένα μέρη, οι περίπλοκες συναλλαγές κ.ά.

⁴ Καζαντζής Χρήστος Ι. (2006), *«Ελεγκτική & Εσωτερικός Έλεγχος: Μία συστηματική προσέγγιση εννοιών, αρχών και προτύπων»*, Εκδόσεις Business Plus, Πειραιάς.

γ. Συμπεριφορά/ Εκλογίκευση

Πρόκειται για συγκεκριμένη συμπεριφορά, χαρακτήρα ή σύνολο ηθικών αξιών που επιτρέπουν σε ένα ή περισσότερα άτομα να διαπράξουν εν γνώσει τους και σκόπιμα μία ανειλικρινή πράξη, ή για μια κατάσταση όπου τα άτομα είναι ικανά να αιτιολογήσουν την διάπραξη μιας ανειλικρινούς πράξης. Για τα διοικητικά στελέχη, η αιτιολόγηση της διάπραξης μίας απάτης μπορεί να περιλαμβάνει σκέψεις όπως «πρέπει να κρατηθεί υψηλά η τιμή της μετοχής», «όλες οι εταιρείες εφαρμόζουν πρακτικές επιθετικής λογιστικής», ή «πρόκειται για το καλό της εταιρείας» (Alexander Schuchter et al., 2016).⁵ Σύμφωνα με τον Καζαντζή (2006), ορισμένες συμπεριφορές ή εκλογικεύσεις υπαλλήλων που συνδέονται με πράξεις απάτης είναι η πεποίθηση ότι κάποιος δουλεύει υπερβολικά, η επιθυμία για εκδίκηση κ.α.⁶

Διάγραμμα Ι Τρίγωνο της Απάτης

Ιδια Πηγή

⁵ Alexander Schuchter & Michael Levi (2016), "The Fraud Triangle revisited", Security Journal, Volume 29, pp. 107–121.

⁶ Καζαντζής Χρήστος Ι. (2006), «Ελεγκτική & Εσωτερικός Έλεγχος: Μία συστηματική προσέγγιση εννοιών, αρχών και προτύπων», Εκδόσεις Business Plus, Πειραιάς.

2. Δημιουργική Λογιστική

2.1. Ορισμός της Δημιουργικής Λογιστικής

Ο όρος Δημιουργική Λογιστική (Creative Accounting) όπως είναι ευρέως γνωστή σημαίνει σκόπιμη παρέμβαση στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Αν και ως όρος είναι διαδεδομένος τα τελευταία χρόνια, η σκόπιμη αυτή παρέμβαση στις καταστάσεις έχει τις ρίζες της πριν αρκετά χρόνια. Ο Riahi Belkaoui (2003) αναφέρει την Δημιουργική Λογιστική και ως «Σχεδιασμένη Λογιστική». Η αδυναμία της μη τήρησης των λογιστικών κανόνων ή νόμων ή ακόμη και η εσκεμμένη παραβίαση αυτών, προκειμένου οι λογιστικές καταστάσεις να παρουσιαστούν προς όφελος της επιχείρησης χαρακτηρίζεται με λίγα λόγια ως Δημιουργική Λογιστική.⁷

Η Δημιουργική Λογιστική διακρίνεται σε θεμιτή και αθέμιτη. Θεμιτή λέγεται όταν οι λογιστές παραποιούν τις οικονομικές καταστάσεις εκμεταλλευόμενοι τα κενά που υπάρχουν στους λογιστικούς νόμους, ενώ αθέμιτη είναι όταν οι λογιστές παραβιάζουν τις λογιστικές αρχές παραποιώντας το περιεχόμενο των οικονομικών καταστάσεων με αποτέλεσμα να παραπλανήσουν το επενδυτικό κοινό. Οι Amat Oriol et al. (1999) θεωρούν ότι η Δημιουργική Λογιστική είναι μία διαδικασία, όπου οι λογιστές μπορούν να αξιοποιήσουν τις γνώσεις τους σχετικά με τους λογιστικούς νόμους, προκειμένου να χειραγωγήσουν τα οικονομικά μεγέθη που εμφανίζονται στους λογαριασμούς της επιχείρησης.⁸ Αντίθετα, όμως οι Gowthorpe Cathrine et al. (2005) υποστηρίζουν ότι η Δημιουργική Λογιστική αφορά την σκόπιμη διαστρέβλωση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων με σκοπό την αλλαγή του περιεχομένου των μηνυμάτων που θέλουν να μεταδώσουν.⁹

Η Δημιουργική Λογιστική θεωρείται μία από τις μεγαλύτερες λογιστικές και οικονομικές απάτες. Τις τελευταίες κυρίως δεκαετίες, η παγκόσμια οικονομία κινδυνεύει από την συνεχή παραποίηση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Η παραποίηση αυτή προκαλείται από το ιδιαίτερα ανταγωνιστικό περιβάλλον που υπάρχει στην οικονομία γενικά. Επίσης, σοβαρό λόγο αποτελούν και οι ψυχολογικές πιέσεις των διοικητικών στελεχών των επιχειρήσεων.

⁷ Ahmed Riahi Belkaoui (2003), *“Accounting by principle or design”*., Prauger Publishers, United States of America.

⁸ Amat Oriol, Blake John & Dowds Jack (1999), *“The ethics of creative accounting”*., Journal of Economic Literature.

⁹ Gowthorpe Cathrine & Amat Oriol (2005) , *“Creative accounting: Some ethical issues of macro- and micro-manipulation”*., Journal of Business Ethics, Volume 57, pp. 55–64.

Η παραποίηση των λογιστικών καταστάσεων έχει κλονίσει ιδιαίτερα την αγορά των Η.Π.Α καθώς και της Ευρώπης. Μεγάλα εταιρικά σκάνδαλα, όπως της Lucent, της Xerox, της Enron, της Global Crossing καθώς και της WorldCom κόστισαν τόσο στους επενδυτές, όσο και στους πιστωτές και τους εργαζομένους πάνω από 500 δισεκατομμύρια δολάρια τα τελευταία χρόνια. Ωστόσο, στα γνωστά εταιρικά σκάνδαλα δεν εμπλέκονταν μόνο τα στελέχη των επιχειρήσεων αλλά και οι χρηματοπιστωτικοί οίκοι και εταιρείες ελεγκτών. Αξίζει να σημειωθεί, ότι η απάτη μπορεί να διαπραχθεί από έναν ή περισσότερους εργαζομένους.

2.2. «Πυλώνες» της Δημιουργικής Λογιστικής

a. Αναγνώριση εσόδων πολύ σύντομα ή αμφιβόλου ποιότητας

Σε περιπτώσεις που οι συμβάσεις ή τα συμφωνητικά καλύπτουν μία περίοδο εντός της επόμενης χρήσης, τα αντίστοιχα έσοδα αναγνωρίζονται από την υπογραφή της συμφωνίας και όχι όταν καθίστανται δεδουλευμένα, βελτιώνοντας τα αποτελέσματα πρόωρα.

b. Αναγνώριση εικονικών εσόδων

Οι επιδοτήσεις, ο δανεισμός, οι εκπτώσεις προμηθευτών που δεσμεύονται για μελλοντικές αγορές και άλλες περιπτώσεις χρηματικών εισροών αναγνωρίζονται ως έσοδα, επηρεάζοντας τα αποτελέσματα.

c. Ενίσχυση του εισοδήματος εφ' άπαξ με τα κέρδη

Είτε πουλώντας υποτιμημένα περιουσιακά στοιχεία, όπως εισόδημα από επενδύσεις ή κέρδη ως μέρος των εσόδων, είτε παρουσιάζοντας το εισόδημα από επενδύσεις ή τα κέρδη ως μείωση των λειτουργικών εξόδων.

d. Μετατόπιση τρεχουσών δαπανών σε μεταγενέστερη ή προγενέστερη περίοδο

Οι δημιουργοί των οικονομικών καταστάσεων, κεφαλαιοποιώντας δαπάνες, προσπαθούν να μοιράσουν το κόστος σε μεγαλύτερη χρονική περίοδο, κάνοντας απόσβεση για μία σειρά επόμενων περιόδων.

e. Μη καταχώρηση ή ακατάλληλος τρόπος μείωσης υποχρεώσεων

Οι συντάκτες των οικονομικών στοιχείων, αλλάζοντας τις λογιστικές υποθέσεις και μεθόδους, καταφέρνουν να μη καταχωρούν ή να υποβαθμίζουν τις υποχρεώσεις.

f. Μετατόπιση τρεχόντων εσόδων σε μεταγενέστερη περίοδο

Αντίθετο του πρώτου «πυλώνα», όπου, για διαφορετικούς λόγους, κρατείται η καταχώρηση των εσόδων για μεταγενέστερη αναγνώριση.

g. Μετατόπιση μελλοντικών δαπανών στην τρέχουσα περίοδο, ως ειδική επιβάρυνση

Αποτελεί αντίθετη ενέργεια του τέταρτου «πυλώνα» και συγκεκριμένα ακατάλληλη διαγραφή ορισμένων επενδύσεων που είναι δύσκολο να εκτιμηθούν (όπως κόστη έρευνας και ανάπτυξης που εμπεριέχονται στον ισολογισμό σύμφωνα με τα περισσότερα πρότυπα), ή επιτάχυνση της διάκρισης δαπανών στην τρέχουσα περίοδο (Véron Nicolas et. al., 2006).¹⁰

3. Παραποίηση Οικονομικών Καταστάσεων

3.1. Προφίλ Παραποίησης Οικονομικών Καταστάσεων

Μία συνοπτική εικόνα των βασικών συνιστωσών της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων μπορεί να αποδοθεί με βάση το μοντέλο “CRIME”, που ανέπτυξε ο Zabihollah Rezaee (2002) και πάνω στο οποίο έχουν στηριχτεί αρκετές μεταγενέστερες έρευνες. Συγκεκριμένα, ο Rezaee ισχυρίζεται ότι υπάρχουν πέντε αλληλεπιδραστικοί παράγοντες που ευθύνονται για την εμφάνιση παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων και είναι γνωστοί με τον όρο “CRIME” (Εγκλημα), προδίδοντας με αυτόν τον τρόπο την μη νόμιμη βάση του φαινομένου. Ο όρος αυτός, λοιπόν, προέρχεται από τα αρχικά των λέξεων: Cooks (Μάγειρες), Recipes (Συνταγές), Incentives (Κίνητρα), Monitoring (Ελεγχος) και End Results (Συνέπειες).

Cooks

Σύμφωνα με σχετική έρευνα, στις περισσότερες από το 80% των περιπτώσεων των επιχειρήσεων που ακολούθησαν πρακτικές δημιουργικής λογιστικής (Enron, Xerox κτλ), τα υψηλόβαθμα στελέχη ήταν αυτά που ενεπλάκησαν. Πρόκειται για διοικητικούς υπαλλήλους και διευθυντικά στελέχη, όπως ο διευθύνων σύμβουλος, ο οικονομικός διευθυντής καθώς και ο πρόεδρος του διοικητικού συμβουλίου. Το ποσοστό αυτό έρχεται σε αντιδιαστολή με την κοινή γνώμη και πεποίθηση που επικρατεί ότι για την παραποίηση ευθύνονται καθαρά και μόνο οι λογιστές μίας εταιρείας. Η παραδοχή της ευθύνης των λογιστών για την παραποίηση των οικονομικών

¹⁰ Véron Nicolas, Matthieu Autret & Alfred Galichon (2006), “*Smoke and Mirrors, Inc. Accounting for Capitalism*”, Cornell University Press, pp. 41-45.

καταστάσεων εντοπίζεται στην εκμετάλλευση των πιθανών κενών του συστήματος εσωτερικού ελέγχου μέσω λογιστικών χειρισμών, αποσκοπώντας στην ιδιοποίηση περιουσιακών στοιχείων ή στην απόκτηση οικονομικών οφελών (Φίλος Ι., 2014).¹¹

Recipes

Πρόκειται, ουσιαστικά, για τις διάφορες μορφές, τις οποίες δύναται να λάβει η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων. Συγκεκριμένα, οι μορφές αυτές είναι ποικίλες και η συχνότητα εμφάνισης τους διαφέρει. Για παράδειγμα, η πιο συχνή μορφή που μπορούμε να συναντήσουμε είναι η διαχείριση των κερδών και η πιο σπάνια, η διαχείριση των πληρωτέων λογαριασμών. Η πιο επιθετική μορφή, ωστόσο, επινοητικής λογιστικής είναι η καταγραφή εικονικών συναλλαγών.

Incentives

Χρησιμοποιώντας τον συγκεκριμένο όρο ο Rezaee προσπάθησε να αποδώσει τα κίνητρα, τα οποία ωθούν μία επιχείρηση στην άσκηση της δημιουργικής λογιστικής. Εν συντομία, μπορούμε να αναφέρουμε ότι αυτά είναι κυρίως οικονομικά, όπως για παράδειγμα η προσπάθεια μίας επιχείρησης να ανταποκριθεί στα πρότυπα και στους περιορισμούς που επιβάλλει το Χρηματιστήριο και η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, η αντιμετώπιση προβλημάτων ρευστότητας, η προσέλκυση νέων επενδυτών. Επιπλέον, ο Rezaee αναφέρει ότι μπορεί να είναι ψυχωτικά, δηλαδή να προέρχονται από την συνήθη τάση κάποιων στελεχών να εμπλέκονται σε δολοπλοκίες και είναι αυτά που ευθύνονται σπανιότερα για την παραποίηση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Τέλος, ως άλλη μορφή κινήτρων αναφέρεται το ιδεολογικό υπόβαθρο και ο εγωκεντρισμός της διοίκησης να αυξήσει το κύρος της επιχείρησης και να την καθιερώσει ως ηγέτιδα στο κλάδο που δραστηριοποιείται έστω και με αθέμιτο τρόπο.

Monitoring

Το συγκεκριμένο πεδίο αναφέρεται στην έκταση, την στρατηγική και την ποιότητα του ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων που ασκείται τόσο από τους εσωτερικούς όσο και από τους εξωτερικούς ελεγκτές μίας επιχείρησης. Με τον τρόπο αυτό ο Rezaee προσπαθεί να εντοπίσει τις ευθύνες των ελεγκτών και τον ρόλο της διοίκησης στην συγκεκριμένη διαδικασία.

¹¹ Φίλος Ι. (2014), «Λογιστική Απάτη: Εξέταση του Τριγώνου της Απάτης & Περιπτώσεων Παραβατικότητας Λογιστών», 13ο Ετήσιο Συνέδριο Συνδέσμου Επιστημόνων Χρηματοοικονομικής και Λογιστικής Ελλάδος (HFAA), Βόλος.

End Results

Τέλος, μελετώνται οι συνέπειες από όλη αυτήν την παράνομη διαδικασία, οι οποίες είναι ιδιαίτερα σοβαρές και εντοπίζονται σε πολλαπλά επίπεδα. Καταρχήν, από την πλευρά της επιχείρησης, η αποκάλυψη τέτοιων πρακτικών έχει ως αποτέλεσμα την σπύλωση του ονόματος, της φήμης της εταιρείας, γεγονός που αναμφισβήτητα οδηγεί σε έλλειψη αξιοπιστίας τόσο από τους επενδυτές της όσο και από τους πιστωτές της και τα διάφορα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Εύλογο επακόλουθο είναι η πτώση της αγοραίας αξίας των μετοχών της ή ακόμα και η πτώχευση της, ενώ πολλές από αυτές οδηγούνται σε καθεστώς επιτήρησης στις διεθνείς συναλλαγές τους για αρκετό χρονικό διάστημα. Από την πλευρά των εμπλεκόμενων στελεχών, δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που τους επιβλήθηκαν σημαντικά χρηματικά πρόστιμα, ενώ ο σε κάποιες περιπτώσεις προβλέπεται και η ποινή φυλάκισης από τον νόμο.¹²

3.2. Πρακτικές Παραποίησης Οικονομικών Καταστάσεων

Η λογιστική απάτη δεν ξεκινά πάντοτε με μία παράνομη πράξη. Πολλές μελέτες έχουν διαπιστώσει ότι οι επιλογές των διευθυντικών στελεχών αναφορικά με τις λογιστικές μεθόδους και διαδικασίες εξαρτώνται από τις αναμενόμενες οικονομικές συνέπειες τους. Είναι ευρέως γνωστό, ότι οι λογιστικές μέθοδοι επιλέγονται ανάλογα με την επίδραση τους στο ανακοινωθέν εισόδημα, ανάλογα με τις μεθόδους καθορισμού της αποζημίωσης των στελεχών και ανάλογα με το βαθμό ελέγχου των διευθυντικών στελεχών από τους ιδιοκτήτες. Όπως αναφέρει ο Dooley (2002), «όταν πρόκειται για απάτη μέσω παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων, η ανθρώπινη φαντασία είναι ικανή να εφεύρει μυριάδες συνδυασμούς λογιστικών παρατυπιών για να εξαπατήσει τους επενδυτές»¹³. Ωστόσο, υπάρχουν ορισμένες πρακτικές παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων που εμφανίζονται με μεγαλύτερη συχνότητα και παρουσιάζουν κοινά χαρακτηριστικά, μέσω των οποίων κατηγοριοποιούνται. Με βάση την βιβλιογραφία, στα φαινόμενα παραποίησης οικονομικών καταστάσεων χρησιμοποιούνται οι παρακάτω επιμέρους πέντε κατηγορίες τεχνικών.

¹² Rezaee, Zabihollah (2002), *“Financial statement fraud: prevention and detection”*., Publications John Wiley & Sons, New York.

¹³ Dooley Daniel V. (2002), *“Financial fraud: Accounting theory and practice”*., Fordham Journal of Corporate & Financial Law, Vol. 8, S53-S88, New York.

Οι κυριότερες περιπτώσεις τεχνικών, χρησιμοποιούνται σε μεγάλο εύρος στις περισσότερες από τις γνωστές υποθέσεις παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων.

a. Εικονικά έσοδα

Η κατηγορία των εικονικών εσόδων περιλαμβάνει τις τεχνικές που έχουν ως στόχο κυρίως την διόγκωση του πραγματικού μεγέθους των εσόδων και κατά συνέπεια, του πραγματικού κέρδους και την βελτίωση μίας σειράς δεικτών όπως της αποδοτικότητας των Συνολικών Κεφαλαίων (Καθαρά Κέρδη / Συνολικό Ενεργητικό), του Καθαρού Περιθωρίου Κέρδους (Καθαρά Κέρδη / Κύκλος Εργασιών), της αποδοτικότητας των Ιδίων Κεφαλαίων (Καθαρά Κέρδη / Συνολικά Ίδια Κεφάλαια). Τα εργαλεία αυτής της κατηγορίας τεχνικών είναι:

- i. η παροχή προσφορών επιπλέον προϊόντων σε πελάτες και η ετεροχρονισμένη καταγραφή τους στις πωλήσεις
- ii. η διόγκωση των εσόδων (όπως η μετακίνηση εσόδων από συμβόλαια μισθώσεων)
- iii. η χονδρική παράδοση μεγάλων ποσοτήτων αποθεμάτων και η άμεση καταγραφή τους στις πωλήσεις
- iv. η καταγραφή εσόδων μελλοντικών συμβολαίων παροχής υπηρεσιών
- v. η καταγραφή εσόδων από κλείσιμο συμφωνιών, όπως με διαφημιστές και εφοδιαστές, με ανταλλάγματα και όχι με χρηματικά ποσά - τεχνική που χρησιμοποιείται ευρέως κατά την εκτέλεση συναλλαγών στον τομέα της ενέργειας
- vi. η καταγραφή εσόδων με απόκρυψη παράπλευρων συμφωνιών και πιστώσεων
- vii. οι ασυνήθιστες ανταλλαγές με άλλες εταιρείες με σκοπό την αύξηση των εσόδων
- viii. η αντικανονική αναγνώριση εσόδων από μεταπωλήσεις τρίτων
- ix. η καταγραφή δανείων στα έσοδα ως ασφάλιστρα - τεχνική που αφορά κυρίως τις ασφαλιστικές εταιρείες
- x. η αύξηση εσόδων μέσω αλλαγής των συνδρομών των πελατών χωρίς την συγκατάθεση τους
- xi. η παραπλανητική διόγκωση των εσόδων από παρατυπίες κατά την συγχώνευση με άλλες εταιρείες.

b. Χρονικές διαφορές

Στην λογιστική ο χρόνος καθορίζει το χρονικό σημείο αναγνώρισης εσόδων ή εξόδων, ζημίας ή κέρδους. Ο χρόνος αποτελεί μία σημαντική έννοια στην λογιστική, καθώς πολλές φορές, η επιλογή της χρονικής στιγμής της αναγνώρισης είναι αυθαίρετη και κρύβει προθέσεις παραποίησης. Σύμφωνα με τις αρχές του δεδουλευμένου και της αυτοτέλειας των χρήσεων, τα έσοδα λογίζονται κατά τον χρόνο της πραγματοποίησης τους και όχι κατά τον χρόνο είσπραξής τους, ούτε κατά την ημέρα έκδοσης του παραστατικού, εφόσον αφορούν μεγαλύτερο διάστημα, πόσο μάλλον διαφορετική χρήση. Ωστόσο, πολλές επιχειρήσεις καταστρατηγούν τις αρχές αυτές και αναγνωρίζουν έσοδα και έξοδα, είτε νωρίτερα είτε αργότερα από το χρονικό σημείο ή διάστημα που προβλέπει η αρχή. Αν η χρήση τελειώνει και η επιχείρηση έχει ήδη επιτύχει τους στόχους της ενδέχεται να αναγνωρίσει έσοδα σύμβασης ως δεδουλευμένα εντός της τρέχουσας χρήσης την επόμενη χρήση ώστε να ευνοήσει την επίτευξη των νέων στόχων. Αντίθετα, αν η τρέχουσα χρήση κλείνει με μικρότερες επιδόσεις από τις αναμενόμενες, η επιχείρηση τείνει να αναγνωρίζει έσοδα από μελλοντικές συμβάσεις που δεν έχουν καταστεί δεδουλευμένα στην συγκεκριμένη χρήση.

c. Ακατάλληλες αποτιμήσεις

Μία ακόμη βασική διαδικασία της λογιστικής είναι η αποτίμηση, καθώς καθορίζει την αξία με την οποία θα εμφανιστούν οι λογαριασμοί στις οικονομικές καταστάσεις. Κατά την διενέργεια των αποτιμήσεων μπορούν να γίνουν διάφοροι χειρισμοί προς αύξηση ή μείωση της αξίας των ανωτέρω λογαριασμών. Συχνά εφαρμόζονται τεχνικές που έχουν ως στόχο την αύξηση της αξίας των στοιχείων του Ενεργητικού και μείωση της αξίας των στοιχείων του Παθητικού ώστε να βελτιώσουν ορισμένους δείκτες ιδιαίτερης σημασίας, όπως τους δείκτες ρευστότητας και κυκλοφοριακής ταχύτητας. Για την αύξηση της αξίας των στοιχείων του Ενεργητικού χρησιμοποιούνται συνήθως οι εξής τεχνικές:

- i. η αύξηση της ωφέλιμης ζωής των παγίων με αποτέλεσμα την αύξηση των κερδών
- ii. η διόγκωση κεφαλαιοποιημένων δαπανών
- iii. η εμφάνιση ανύπαρκτων καταθέσεων σε τράπεζες - τεχνική που επιτυγχάνεται με πλαστογραφημένα έγγραφα
- iv. η καταμέτρηση ελαττωματικών προϊόντων ως αποθέματα της εταιρείας
- v. η καταγραφή εικονικών απαιτήσεων από πελάτες.

d. Απόκρυψη υποχρεώσεων / εξόδων

Χαρακτηριστικά παραδείγματα της συγκεκριμένης τεχνικής αποτελούν οι αποκρύψεις των χρεών, των ζημιών και των δανείων. Τα μεγέθη δεν εμφανίζονται καθόλου στις οικονομικές καταστάσεις ενώ στην περίπτωση των αποτιμήσεων εμφανίζονται σε κατάλληλα ωραιοποιημένη αξία. Η απόκρυψη αυτών των λογιστικών μεγεθών αποσκοπεί στην ωραιοποίηση των καταστάσεων και των δεικτών, κυρίως της κεφαλαιακής διάρθρωσης, της δανειακής επιβάρυνσης και της φερεγγυότητας. Οι χρήστες της δημοσιευμένης οικονομικής πληροφόρησης δεν δύναται να ανακαλύψουν αυτή την μορφή απάτης καθώς δεν δίνεται κανένα στοιχείο για την ύπαρξη των λογαριασμών αυτών, όπως για παράδειγμα μία ζημία από καταστροφή ανασφάλιστων εμπορευμάτων. Οι περιπτώσεις της συγκεκριμένης κατηγορίας παραποίησης διαπιστώνονται κυρίως από τον έλεγχο που διενεργούν ως εξωτερικοί ελεγκτές οι Ορκωτοί Λογιστές.

e. Ακατάλληλες γνωστοποιήσεις

Οι γνωστοποιήσεις έχουν τεράστια και ουσιώδη σημασία, την οποία γνωρίζουν οι συντάκτες των καταστάσεων, οι οποίοι συχνά εκ προθέσεως παραλείπουν να γνωστοποιήσουν γεγονότα ή δίνουν ελλιπείς ή ψευδείς πληροφορίες. Κατά συνέπεια, οι απαιτήσεις για τις γνωστοποιήσεις που επιβάλλουν τα πρότυπα, ικανοποιούνται μόνο κατά ένα ποσοστό και αρκετά ζητήματα αποτελούν πρωτοβουλία των επιχειρήσεων. Οι αιτίες είναι αρκετές, ωστόσο το τελικό θύμα αυτής της κατάστασης είναι ο χρήστης των οικονομικών καταστάσεων αλλά και ο ίδιος ο ελεγκτής, ο οποίος δεν δύναται να έχει επίγνωση σε κάθε περίπτωση για το ζήτημα που καλείται να αντιμετωπίσει ή να εντοπίσει. Οι περιπτώσεις κατά τις οποίες οι γνωστοποιήσεις είναι ελλιπείς και αυτό δεν εντοπίζεται, αποκαλύπτονται μόνο όταν προκύπτει τυχαία κάποιο πρόβλημα και διεξαχθεί διεξοδική και πιο στοχευμένη πλέον έρευνα. Η λογική των προτύπων, βασίζεται στην εκτενή και ειλικρινή πληροφόρηση των χρηστών, το οποίο οδηγεί στην μείωση των συνεπειών μίας αρνητικής εξέλιξης για την εταιρεία. Αντίθετα σε περίπτωση ακατάλληλων γνωστοποιήσεων η αρνητική εξέλιξη μπορεί να συνδεθεί με προσπάθεια παραπλάνησης του χρήστη, ανεξάρτητα αν οι συμμετέχοντες στην δημιουργία της πληροφόρησης είχαν τέτοια πρόθεση ή όχι (Ντζανάτος Δημήτριος, 2008).¹⁴

¹⁴ Ντζανάτος Δημήτριος (2008), «Τα διεθνή λογιστικά πρότυπα με απλά λόγια και οι διαφορές τους από τα ελληνικά», Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα.

3.3. Λογιστικά Τεχνάσματα

Σύμφωνα με την βιβλιογραφία έχουν πραγματοποιηθεί πολλές έρευνες με έναυσμα τα οικονομικά σκάνδαλα που δημοσιεύτηκαν. Στις μελέτες αυτές ερευνήθηκε εάν η εφαρμογή των λογιστικών προτύπων από τις επιχειρήσεις μπορεί και κατά πόσο να αλλοιώσει την πραγματική κατάσταση και αν αυτό οφείλεται στην ύπαρξη ευελιξίας της εφαρμογής τους. Ένα σημαντικό μειονέκτημα των λογιστικών προτύπων είναι ότι αποτελούν κατευθύνσεις γενικού τύπου με αποτέλεσμα να μπορούν να αξιοποιηθούν με διαφορετικό τρόπο ανάλογα με τις ανάγκες που έχει κάθε οικονομική μονάδα. Ορισμένα λογιστικά τεχνάσματα που οδηγούν σε παραποίηση της πραγματικής οικονομικής κατάστασης της εταιρείας είναι τα παρακάτω:

a. Διακράτηση αποθεμάτων στην αποθήκη & Καταγραφή εσόδων (Bill & Hold Sales Transaction)

Σύμφωνα με αυτό το τέχνασμα η οικονομική μονάδα, η οποία έχει πωλήσει το προϊόν της, συνεχίζει να το έχει στην αποθήκη της ως απόθεμα για να εξυπηρετήσει τον πελάτη της. Όταν πραγματοποιούνται τέτοιου είδους συναλλαγές, η επιχείρηση μπορεί να παραβιάσει την αρχή της πραγματοποίησης των εσόδων και να καταγράψει τα έσοδα πριν γίνει ουσιαστικά η μεταβίβαση των προϊόντων.

b. Υπερδιόγκωση Δικτύου Πελατών (Channel Stuffing)

Σύμφωνα με αυτή την τακτική, η επιχείρηση προσπαθεί με διάφορα τεχνάσματα (π.χ. εκπτώσεις) να προωθήσει τις πωλήσεις της και να πείσει τους πελάτες της να αγοράσουν μεγαλύτερο αριθμό προϊόντων. Με αυτόν τον τρόπο θα παρουσιάσει σταθερά έσοδα και θα εξασφαλίσει της λειτουργία της ακόμα και σε δύσκολες για την αγορά και για την ίδια την επιχείρηση περιόδους.

c. Εικονικές Πωλήσεις

Το συγκεκριμένο τέχνασμα πραγματοποιείται είτε προς συγγενικές επιχειρήσεις είτε προς ανύπαρκτες επιχειρήσεις. Παραποιείται ο Ισολογισμός και η Κατάσταση Αποτελεσμάτων Χρήσης της εταιρείας με καταχώρηση πλαστών τιμολογίων και αναγνώριση πλασματικών πωλήσεων κατά την παρούσα χρήση.

d. Λογιστική τεχνική των συγχωνεύσεων (Big Bet on the Future)

Οι τακτικές αυτές αναφέρονται σε περιπτώσεις συγχώνευσης δύο εταιρειών και περιλαμβάνουν:

- i. Διαγραφή εξόδων έρευνας και ανάπτυξης για την συγχωνευμένη εταιρεία με σκοπό την δημιουργία μελλοντικών εσόδων.
- ii. Ενσωμάτωση αποτελεσμάτων της αποκτηθείσας εταιρείας με εκείνων της μητρικής. Εάν η εξαγορά της θυγατρικής πραγματοποιήθηκε με ευνοϊκούς όρους τότε τα κέρδη της τρέχουσας χρήσης θα παρουσιάσουν αύξηση.

e. Διαχείριση & Αναγνώριση Εσόδων

Το βασικότερο ζήτημα στην καταγραφή των εσόδων είναι το πότε θα γίνει η αναγνώριση τους. Σύμφωνα με την αρχή της πραγματοποίησης των εσόδων, η αναγνώριση του εσόδου θα πρέπει να γίνεται την στιγμή που το προϊόν μεταβιβάζεται και αφού καταβληθεί το αντίτιμο στον πωλητή. Η παραβίαση αυτή συμβαίνει όταν η εταιρεία αναγνωρίζει το έσοδο πριν αυτό πραγματοποιηθεί.

f. Εξομάλυνση Κερδών

Αυτή είναι η συνηθέστερη μορφή διαχείρισης των κερδών που στοχεύει στην εμφάνιση μίας σταθερής αύξησης των κερδών της επιχείρησης και μείωσης της αστάθειας τους. Για να υπάρξει αυτή η μορφή διαχείρισης των κερδών τίθεται ως προϋπόθεση η επίτευξη αρκετά υψηλών κερδών ώστε η οικονομική απόδοση της επιχείρησης να ξεπερνά τον μέσο όρο για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα. Η εξομάλυνση συνεπάγεται με την μη δημοσιοποίηση ενός μέρους των κερδών σε «καλές» χρήσεις μέσω της δημιουργίας αποθεματικών. Η μείωση στην διακύμανση των κερδών είναι γνωστό μέτρο επιχειρησιακού κινδύνου και χρησιμοποιείται από πολλές επιχειρήσεις. Όταν οι τιμές των δημοσιευμένων αποτελεσμάτων είναι κοντά στα αναμενόμενα τότε παρουσιάζουν μεγαλύτερη αξιοπιστία. Αντίθετα, όταν παρουσιάζουν μεγάλη απόκλιση μειώνεται η αξιοπιστία και επηρεάζεται η θέση της επιχείρησης.

g. Δημιουργία αποθεματικού μέσω μη ορθής καταγραφής εσόδων & εξόδων (Cookie Jar Reserve)

Χαρακτηριστικό της αρχής του δεδουλευμένου είναι πως μία επιχείρηση θα πρέπει να έχει την ικανότητα της εκτίμησης και της καταγραφής των υποχρεώσεων της, οι οποίες θα πληρωθούν μελλοντικά και δημιουργήθηκαν από συναλλαγές της τρέχουσας χρήσης. Συγκεκριμένα, για κάθε ζήτημα που την απασχολεί, η επιχείρηση επιλέγει την εκτίμηση που την εξυπηρετεί. Εάν για παράδειγμα μία επιχείρηση επιλέγει μία υψηλή τιμή από πιθανές εκτιμήσεις εξόδων, τότε καταγράφει περισσότερα έξοδα στην

τρέχουσα χρήση. Έτσι γίνεται πιο πιθανή η εκτίμηση της καταγραφής των μειωμένων εσόδων σε μελλοντικές χρήσεις. Με αυτό τον τρόπο δημιουργείται ένα αποθεματικό “Cookie jar reserve” στην επιχείρηση και υπάρχει δυνατότητα μελλοντικής χρήσης του για να προκαλέσει μία οικονομική ώθηση. Εάν όμως επαληθευτεί η υψηλή εκτίμηση τότε το αποθεματικό θα μηδενιστεί και δεν θα υπάρχει προοπτική αύξησης των κερδών. Οι συνηθέστερες περιπτώσεις στις οποίες υπάρχει δυνατότητα δημιουργίας αποθεματικών είναι:

- i. εκτιμώμενες αποδόσεις πωλήσεων και επιχορηγήσεις
- ii. εκτιμώμενες διαγραφές επισφαλών απαιτήσεων
- iii. εκτιμώμενη απαξίωση συντάξεων
- iv. εκτιμώμενο κόστος συντάξεων
- v. εκτιμώμενο κόστος εγγυήσεων.

h. Διαχείριση Αποσβέσεων

Το κόστος των χρησιμοποιούμενων περιουσιακών στοιχείων επιμερίζεται σαν έξοδο την περίοδο που η επιχείρηση θα επωφεληθεί από την χρήση τους. Ουσιαστικά, υπάρχουν τρεις τρόποι καταγραφής του εξόδου ανάλογα με το είδος του. Αναλυτικά, ο πρώτος τρόπος αφορά τα άυλα περιουσιακά στοιχεία (π.χ. δίπλωμα ευρεσιτεχνίας, φήμη, εμπορικά σήματα). Ακολουθώντας, ο δεύτερος τρόπος εντοπίζεται στα ενσώματα πάγια (π.χ. κτίρια, μηχανές), ενώ ο τρίτος στις φυσικές πηγές οι οποίες δύνανται μερικής εκμετάλλευσης (ξυλεία, φυσικό αέριο). Παράλληλα, οι υποκείμενες κρίσεις που χαρακτηρίζουν την διαδικασία διαγραφής μακροχρόνιων περιουσιακών στοιχείων δίνουν την δυνατότητα διαχείρισης των κερδών με τις παρακάτω τεχνικές:

- i. **Επιλογή μεθόδου διαγραφής.** Με την χρήση ορισμένων μεθόδων είναι εφικτή η λογιστικοποίηση μεγαλύτερων εξόδων στην τρέχουσα χρήση.
- ii. **Επιλογή χρόνου διαγραφής.** Η ωφέλιμη ζωή ενός μακροχρόνιου στοιχείου μπορεί να είναι μικρότερη από την πραγματική.
- iii. **Αλλαγή της ιδιότητας των περιουσιακών στοιχείων.** Μετατροπή του περιουσιακού στοιχείου από λειτουργικό σε μη λειτουργικό έτσι ώστε να μην απαιτείται απόσβεση.

i. Διαχείριση Περιουσιακών Στοιχείων

Η έγκαιρη διάθεση μακροπρόθεσμων περιουσιακών στοιχείων, η αποτίμηση των οποίων γίνεται στο ιστορικό κόστος, έχει σαν συνέπεια την καταγραφή μη διαπιστωμένων κερδών ή ζημιών. Αυτό μπορεί να πραγματοποιηθεί με δύο τρόπους:

- i. **Πώληση μακροχρόνιου περιουσιακού στοιχείου.** Μία επιχείρηση που επιδιώκει την βελτίωση της οικονομικής της εικόνας μπορεί να πωλήσει ένα μακροχρόνιο περιουσιακό στοιχείο, το οποίο έχει απραγματοποίητα κέρδη ή ζημίες.
- ii. **Εκμίσθωση πάγιου περιουσιακού στοιχείου.** Η επιχείρηση μπορεί να πωλεί ένα πάγιο περιουσιακό στοιχείο της και έπειτα να το ενοικιάζει και πάλι η ίδια. Οι ζημίες που μπορεί να προκύψουν σε μία εκμίσθωση αναγνωρίζονται στα βιβλία του πωλητή, αντίθετα τα κέρδη που μπορεί να υπάρξουν θα πρέπει να αποσβεστούν τμηματικά κατά την διάρκεια ζωής του περιουσιακού στοιχείου (χρηματοδοτική μίσθωση) ή σε αναλογία με τις πληρωμές του ενοικίου (λειτουργική μίσθωση).

j. Διαχείριση Αποπληρωμής Χρεών

Όταν η αποπληρωμή των χρεών πραγματοποιείται νωρίτερα, δημιουργούνται λογιστικά κέρδη ή ζημίες, διότι η πληρωμή με μετρητά που διαφέρει από την λογιστική αξία. Τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου επιβάλλουν την καταγραφή κερδών ή ζημιών στα Έκτακτα Αποτελέσματα στην Κατάσταση Αποτελεσμάτων Χρήσης. Οπότε μία επιχείρηση μπορεί να επηρεάσει τα κέρδη της επιλέγοντας τον χρόνο κατά τον οποίο θα καταγραφεί η πρόωρη αποπληρωμή του χρέους.

k. Επαναγορά Ιδίων Μετοχών (Shrink the Ship)

Εάν μία επιχείρηση αγοράσει πάλι τις ίδιες μετοχές δεν υποχρεούται να αναφέρει στον Ισολογισμό οποιαδήποτε ζημία ή κέρδος αφού το αποτέλεσμα στην συναλλαγή δεν αναγνωρίζεται. Αυτό οφείλεται στα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα διότι η επιχείρηση και ο ιδιοκτήτης θεωρούνται το ίδιο. Το κέρδος πραγματοποιείται μέσω συναλλαγών εκτός της επιχείρησης (Καζαντζής Χρήστος Ι., 2006).¹⁵

¹⁵ Καζαντζής Χρήστος Ι. (2006), «Ελεγκτική & Εσωτερικός Έλεγχος: Μία συστηματική προσέγγιση εννοιών, αρχών και προτύπων», Εκδόσεις Business Plus, Πειραιάς.

Κεφάλαιο 2^ο Κανονιστικό Πλαίσιο & Ο Ρόλος Του Ελεγκτή των Οικονομικών Καταστάσεων

1. Γενική Ανασκόπηση

Το ελεγκτικό επάγγελμα έχει την σημερινή αφετηρία του στα τέλη του 19^{ου} αιώνα και την βασική του εξέλιξη τον 20^ο αιώνα. Συγκεκριμένα, στην Ελλάδα, το 1833 ιδρύθηκε το Ελεγκτικό Συνέδριο με σκοπό τον έλεγχο των δημοσίων εσόδων. Το 1920 με τα άρθρα 36 και 37 του Ν. 2190/1920 θεσμοθετείται το βασικό πλαίσιο της ελεγκτικής οικονομικών μονάδων. Το 1955 με το Ν. 3329/1955 ιδρύθηκε το Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών (ΣΟΛ) με αρμοδιότητα τον έλεγχο του ιδιωτικού τομέα. Το 1992 λαμβάνοντας υπόψη την 8η Οδηγία της Ευρωπαϊκής Κοινότητας ιδρύονται ελεγκτικές εταιρείες με βάση τα αμερικανικά και αγγλικά πρότυπα ελεγκτικής και θεσμοθετούνται με τα προεδρικά διατάγματα Π.Δ. 226/1992 και το Π.Δ. 233/1992 η σημερινή οργάνωση του ελεγκτικού επαγγέλματος στη χώρα μας (Γαγάνης Π. Χρυσοβαλάντης, 2007).¹⁶

Σύμφωνα με την βιβλιογραφία, ως τις αρχές του 19ου αιώνα, σκοπός του ελέγχου αποτελούσε η ανακάλυψη κάθε είδους απάτης και ο εντοπισμός οποιασδήποτε λανθασμένης καταχώρησης μέσα από μία λεπτομερή διερεύνηση των λογιστικών καταχωρήσεων, ενώ η έννοια του εσωτερικού ελέγχου ήταν σχεδόν άγνωστη. Μεταγενέστερα, ο σκοπός του ελέγχου αναπτύχθηκε συμπεριλαμβάνοντας την εκτίμηση της ορθότητας και της αξιοπιστίας των λογιστικών καταχωρήσεων.

Το κανονιστικό πλαίσιο, το οποίο διέπει τον εντοπισμό αλλά και την πρόβλεψη της απάτης στις οικονομικές καταστάσεις, με βάση την σύγχρονη βιβλιογραφία αποτελείται από πλήθος ελεγκτικών προτύπων, νόμων καθώς και κανονισμών. Στην παρούσα διπλωματική εργασία επιλέχθηκαν ορισμένα από τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου (Δ.Π.Ε.) και ο Νόμος Sarbanes – Oxley (Sarbanes – Oxley Act), τα οποία εστιάζουν κυρίως στο φαινόμενο της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων.

Τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου έχουν εφαρμογή στον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων των επιχειρήσεων καθώς επίσης και στον έλεγχο άλλων πληροφοριών και συναφών υπηρεσιών αφού πρώτα προσαρμοστούν κατάλληλα. Περιέχουν τις

¹⁶ Γαγάνης Π. Χρυσοβαλάντης (2007), «Διατριβή με τίτλο: Υποδείγματα Πρόβλεψης Παρατηρήσεων Ελεγκτών των Λογιστικών Καταστάσεων», Τμήμα Μηχανικών Παραγωγής & Διοίκησης, Τομέας Οργάνωσης & Διοίκησης, Πολυτεχνείο Κρήτης, Χανιά.

βασικές αρχές και τις ουσιαστικές διαδικασίες του ελεγκτικού έργου. Δημιουργήθηκαν από την Διεθνή Ομοσπονδία Λογιστών (I.F.A.C.) με στόχο την ανάπτυξη και την βελτίωση ενός συντονισμένου παγκόσμιου λογιστικού επαγγέλματος με εναρμονισμένα ελεγκτικά πρότυπα. Η έκδοση των ελεγκτικών προτύπων και οδηγιών για τον έλεγχο πραγματοποιείται από μία υποεπιτροπή της Διεθνούς Ομοσπονδίας Λογιστών, την επιτροπή Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων (I.A.P.C.), η οποία είναι μία μόνιμη επιτροπή του συμβουλίου της I.F.A.C. Τα Δ.Π.Ε. εφαρμόζονται στην χώρα μας από το 2004 με το άρθρο 137 του Νόμου 3229/2004 «Ελεγκτές και Πιστοποιητικά Ελέγχου». Συγκεκριμένα, τα Δ.Π.Ε. που αναφέρονται πιο εξειδικευμένα στην απάτη στις οικονομικές καταστάσεις είναι τα Δ.Π.Ε. 315 και 240, τα οποία αφορούν τον εντοπισμό των κινδύνων ουσιώδους σφάλματος και την ευθύνη του ελεγκτή σχετικά με την απάτη στον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων. Επίσης, ιδιαιτέρως σημαντικά χαρακτηρίζονται και τα Δ.Π.Ε. 700 και 500 που αναφέρονται στην διαμόρφωση της γνώμης του ελεγκτή και στα συνδεδεμένα μέρη μίας οντότητας.

Ο νόμος «Sarbanes-Oxley» στις ΗΠΑ εκδόθηκε (2002) με απώτερο σκοπό την αποκατάσταση του κλίματος ανασφάλειας που επικρατούσε έπειτα από τα μεγάλα εταιρικά σκάνδαλα όπως των Cendant (1997), Waste Management (1998), Enron (2001), Tyco (2002), Qwest Communications (2002). Ο νόμος περιλαμβάνει μία σειρά από μέτρα για τον τρόπο λειτουργίας των εταιρικών επιτροπών ελέγχου, για την ανεξαρτησία και εποπτεία των ελεγκτών, για τον τρόπο δημοσίευσης των λογιστικών καταστάσεων, για τις προϋποθέσεις πιστοποίησης των λογιστικών καταστάσεων και την απαγόρευση χορήγησης δανείων σε διευθυντές και ανώτατα διευθυντικά στελέχη.

Πίνακας Ι Η Εξελικτική Διαμόρφωση των Στόχων της Ελεγκτικής

Περίοδος	Αναφερόμενοι ως ελεγκτικοί στόχοι	Έκταση ελέγχου	Αναγνώριση της σημασίας εσωτερικής οργάνωσης / ελέγχου
-1500	Ανακάλυψη απάτης	Λεπτομερής	Ανύπαρκτη
1500-1850	Ανακάλυψη απάτης	Λεπτομερής	Ανύπαρκτη
1850-1905	Ανακάλυψη απάτης	Κάποιοι έλεγχοι, κυρίως λεπτομερείς	Ανύπαρκτη
1905-1933	Εκτίμησης της ορθότητας της παρουσίασης των χρηματοοικονομικών μεγεθών. Ανακάλυψη απάτης και λαθών	Λεπτομερής έλεγχοι	Μικρή αναγνώριση
1933-1940	Εκτίμησης της ορθότητας της παρουσίασης των χρηματοοικονομικών μεγεθών. Ανακάλυψη απάτης και λαθών	Έλεγχοι	Αυξανόμενη αναγνώριση
1940-1960	Εκτίμηση της ορθότητας της παρουσίασης των χρηματοοικονομικών μεγεθών	Έλεγχοι	Σημαντική

Πηγή: Κάντζος Κ. & Χονδράκη Α. (2006), «Ελεγκτική θεωρεία και πρακτική», 2^η Έκδοση, Εκδόσεις Α. Σταμούλης, Αθήνα.

2. Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου (Δ.Π.Ε.)

2.1. Δ.Π.Ε. 315 Εντοπισμός & Εκτίμηση των Κινδύνων Ουσιώδους Σφάλματος Μέσω Κατανόησης της Οντότητας & του Περιβάλλοντος της

Σύμφωνα με το Δ.Π.Ε. 315 ο ελεγκτής πρέπει να εντοπίζει και να εκτιμά τους κινδύνους ουσιώδους σφάλματος σε επίπεδο οικονομικής κατάστασης και σε επίπεδο ισχυρισμού για κατηγορίες συναλλαγών, υπόλοιπα λογαριασμών και γνωστοποιήσεις ώστε να παρέχουν βάση για τον σχεδιασμό και την εκτέλεση περαιτέρω ελεγκτικών διαδικασιών.

Ο ελεγκτής πρέπει να προσδιορίσει εάν οποιοσδήποτε από τους κινδύνους που εντοπίστηκαν είναι, κατά την κρίση του ελεγκτή, ένας σημαντικός κίνδυνος. Στο πλαίσιο της κρίσης αυτής, ο ελεγκτής πρέπει να μη λαμβάνει υπόψη τις επιδράσεις των εντοπισμένων δικλίδων που σχετίζονται με τον κίνδυνο. Προκειμένου να αποφανθεί ποιοι κίνδυνοι είναι σημαντικοί, ο ελεγκτής πρέπει να εξετάσει τουλάχιστον τα ακόλουθα:

- a.** εάν πρόκειται για κίνδυνο απάτης
- b.** εάν ο κίνδυνος σχετίζεται με πρόσφατες σημαντικές οικονομικές, λογιστικές ή άλλες εξελίξεις και, ως εκ τούτου, απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή
- c.** την πολυπλοκότητα των συναλλαγών
- d.** εάν ο κίνδυνος περιλαμβάνει σημαντικές συναλλαγές με συνδεδεμένα μέρη
- e.** τον βαθμό υποκειμενικότητας στην μέτρηση των χρηματοοικονομικών πληροφοριών που σχετίζονται με τον κίνδυνο, ιδίως εκείνων των μετρήσεων που συνεπάγονται ένα ευρύ φάσμα αβεβαιότητας επιμέτρησης
- f.** εάν ο κίνδυνος αφορά σημαντικές συναλλαγές που είναι εκτός της συνήθους πορείας των εργασιών για την οντότητα, ή άλλως εμφανίζονται να είναι ασυνήθιστες.

Εάν ο ελεγκτής έχει διαπιστώσει ότι υπάρχει σημαντικός κίνδυνος, πρέπει να αποκτήσει κατανόηση των δικλίδων της οντότητας, περιλαμβανομένων των δραστηριοτήτων των δικλίδων, που είναι σχετικές με τον κίνδυνο αυτό.

Οι ισχυρισμοί που χρησιμοποιούνται από τον ελεγκτή για να εξετάσει τα διάφορα είδη των πιθανών σφαλμάτων που μπορεί να προκύψουν, εμπίπτουν στις ακόλουθες τρεις κατηγορίες και μπορούν να λάβουν τις ακόλουθες μορφές:

- a. Ισχυρισμοί για κατηγορίες συναλλαγών και γεγονότα για την υπό έλεγχο περίοδο:
- i. **Πραγματοποίηση.** Συναλλαγές και γεγονότα που έχουν καταγραφεί και πραγματοποιηθεί, τα οποία αφορούν την οντότητα.
 - ii. **Πληρότητα.** Έχουν καταγραφεί όλες οι συναλλαγές και τα γεγονότα που έπρεπε να έχουν καταγραφεί.
 - iii. **Ακρίβεια.** Ποσά και άλλα δεδομένα, που σχετίζονται με καταγεγραμμένες συναλλαγές και γεγονότα να έχουν καταγραφεί ως ενδείκνυται.
 - iv. **Διαχωρισμός.** Συναλλαγές και γεγονότα που έχουν καταγραφεί στην ορθή λογιστική περίοδο.
 - v. **Ταξινόμηση.** Συναλλαγές και γεγονότα που έχουν καταγραφεί στους κατάλληλους λογαριασμούς.
- b. Ισχυρισμοί για υπόλοιπα λογαριασμών στο τέλος της περιόδου:
- i. **Η ύπαρξη** περιουσιακών στοιχείων, υποχρεώσεων και συμμετοχικών συμφερόντων.
 - ii. **Δικαιώματα και δεσμεύσεις.** Η οντότητα κατέχει ή ελέγχει τα δικαιώματα σε περιουσιακά στοιχεία και οι υποχρεώσεις είναι δεσμεύσεις της οντότητας.
 - iii. **Πληρότητα.** Όλα τα περιουσιακά στοιχεία, οι υποχρεώσεις και τα συμμετοχικά συμφέροντα που έπρεπε να έχουν καταγραφεί έχουν καταγραφεί.
 - iv. **Αποτίμηση και κατανομή.** Όλα τα περιουσιακά στοιχεία, οι υποχρεώσεις και τα συμμετοχικά συμφέροντα περιλαμβάνονται στις οικονομικές καταστάσεις σε ενδεδειγμένα ποσά και κάθε προκύπτουσα προσαρμογή αποτίμησης ή κατανομής καταγράφεται ως ενδείκνυται.
- c. Ισχυρισμοί για την παρουσίαση και την γνωστοποίηση:
- i. **Πραγματοποίηση δικαιωμάτων και δεσμεύσεων.** Γνωστοποιούμενα γεγονότα, συναλλαγές και άλλα θέματα έχουν συμβεί και αφορούν την οντότητα.
 - ii. **Πληρότητα.** Όλες οι γνωστοποιήσεις που έπρεπε να έχουν περιληφθεί στις οικονομικές καταστάσεις, έχουν περιληφθεί.
 - iii. **Ταξινόμηση και κατανόηση.** Οι χρηματοοικονομικές πληροφορίες παρουσιάζονται και περιγράφονται κατάλληλα, και οι γνωστοποιήσεις εκφράζονται με σαφήνεια.

iv. Ακρίβεια και αποτίμηση. Οι χρηματοοικονομικές και άλλες πληροφορίες γνωστοποιούνται εύλογα και στα ενδεδειγμένα ποσά.

Οι σημαντικοί κίνδυνοι συχνά σχετίζονται με σημαντικές μη συνήθεις συναλλαγές ή θέματα που απαιτούν κρίση. Οι μη συνήθεις συναλλαγές είναι συναλλαγές που είναι ασυνήθιστες, λόγω μεγέθους ή φύσης, και που ως εκ τούτου δεν γίνονται συχνά. Τα ζητήματα που απαιτούν κρίση μπορεί να περιλαμβάνουν την ανάπτυξη λογιστικών εκτιμήσεων για τις οποίες υπάρχει σημαντική αβεβαιότητα επιμέτρησης. Οι συνήθεις, μη πολύπλοκες συναλλαγές που υπόκεινται σε συστηματική επεξεργασία είναι λιγότερο πιθανό να προκαλέσουν σημαντικούς κινδύνους. Οι κίνδυνοι ουσιώδους σφάλματος μπορεί να είναι μεγαλύτεροι για σημαντικές μη συνήθεις συναλλαγές που προκύπτουν από ζητήματα όπως τα ακόλουθα:

- a. Μεγαλύτερη παρέμβαση της διοίκησης στον καθορισμό του λογιστικού χειρισμού.
- b. Μεγαλύτερη χειρωνακτική παρέμβαση για συλλογή και επεξεργασία δεδομένων.
- c. Πολύπλοκοι υπολογισμοί ή λογιστικές αρχές.
- d. Η φύση των μη συνηθισμένων συναλλαγών, η οποία μπορεί να καταστήσει δύσκολη για την οντότητα την εφαρμογή αποτελεσματικών δικλίδων επί των κινδύνων.

Οι κίνδυνοι ουσιώδους σφάλματος μπορεί να είναι μεγαλύτεροι για σημαντικά ζητήματα κρίσεως, τα οποία απαιτούν την ανάπτυξη λογιστικών εκτιμήσεων, που προκύπτουν από θέματα όπως τα ακόλουθα:

- a. Λογιστικές αρχές για λογιστικές εκτιμήσεις ή αναγνώριση εσόδων μπορεί να υπόκεινται σε διαφορετική ερμηνεία.
- b. Η απαιτούμενη κρίση μπορεί να είναι υποκειμενική ή σύνθετη ή να απαιτεί παραδοχές σχετικά με τις επιπτώσεις μελλοντικών γεγονότων, για παράδειγμα, κρίση σχετικά με την εύλογη αξία.¹⁷

¹⁷ I.F.A.C. (2009), “*Handbook of International Standards on Auditing and Quality Control*”.

2.2. Δ.Π.Ε. 240 Ευθύνες του Ελεγκτή Σχετικά με την Απάτη σε έναν Έλεγχο Οικονομικών Καταστάσεων

Ίσως το πιο σημαντικό από τα Δ.Π.Ε. για την τήρηση και προώθηση της χρηστής και αποτελεσματικής λειτουργίας της αγοράς είναι το Δ.Π.Ε. 240, το οποίο καθιερώνει ως ευθύνη του ελεγκτή να προσπαθήσει να αποκαλύψει τυχόν απάτη κατά τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων μίας οικονομικής οντότητας. Στο ουσιαστικό του μέρος το Δ.Π.Ε. επεξηγεί τις δράσεις που απαιτούνται από τον ελεγκτή για την ανακάλυψη τυχόν απάτης στις οικονομικές καταστάσεις υπό έλεγχο και εξηγεί σε ποιες περιπτώσεις ο ελεγκτής θα πρέπει να υποθέσει την ύπαρξη απάτης και να θέσει σε λειτουργία τις αναγκαίες διαδικασίες για την ανίχνευση της (Αυγουλέας, Α., 2006).¹⁸ Το Δ.Π.Ε. 240 ασχολείται με τις ευθύνες του ελεγκτή σχετικά με απάτη σε έναν έλεγχο οικονομικών καταστάσεων. Τα σφάλματα στις οικονομικές καταστάσεις μπορεί να προκύψουν είτε από απάτη είτε από λάθος. Το διακριτικό στοιχείο μεταξύ απάτης και λάθους είναι το εάν η υποκείμενη ενέργεια που καταλήγει στο σφάλμα των οικονομικών καταστάσεων είναι εκούσια ή ακούσια. Αν και η απάτη είναι μία ευρεία νομική έννοια, για τους σκοπούς των Δ.Π.Ε., ο ελεγκτής ενδιαφέρεται για την απάτη που προκαλεί ένα ουσιώδες σφάλμα στις οικονομικές καταστάσεις. Δύο τύποι εκούσιων σφαλμάτων αφορούν τον ελεγκτή, σφάλματα που είναι αποτέλεσμα απατηλής χρηματοοικονομικής αναφοράς και σφάλματα που είναι αποτέλεσμα κατάχρησης περιουσιακών στοιχείων. Μολονότι ο ελεγκτής μπορεί να υποπτεύεται ή σε σπάνιες περιπτώσεις, να εντοπίζει την ύπαρξη απάτης, ο ελεγκτής δεν προσδιορίζει νομικά εάν η απάτη έχει πράγματι συμβεί. Συγκεκριμένα, οι στόχοι του ελεγκτή είναι:

- a.** Να εντοπίζει και να εκτιμά τους κινδύνους ουσιώδους σφάλματος λόγω απάτης στις οικονομικές καταστάσεις.
- b.** Να αποκτά επαρκή και κατάλληλα ελεγκτικά τεκμήρια αναφορικά με τους εκτιμώμενους κινδύνους ουσιώδους σφάλματος λόγω απάτης, μέσω σχεδιασμού και εφαρμογής κατάλληλων αντιδράσεων.
- c.** Να αντιδρά κατάλληλα σε περίπτωση απάτης ή σε υποψία απάτης που εντοπίζεται κατά την διάρκεια του ελέγχου.¹⁹

¹⁸ Αυγουλέας, Α. (2006), "Gatekeepers "Ante Portas": The International Standards of Auditing as the Foundation of a System of Civil Liability for Auditors", Contemporary Developments in Accounting and Audit Law, pp. 233-267.

¹⁹ I.F.A.C. (2009), "Handbook of International Standards on Auditing and Quality Control".

2.3. Δ.Π.Ε. 700 Διαμόρφωση Γνώμης & Έκθεση επί Οικονομικών Καταστάσεων

Σύμφωνα με το Δ.Π.Ε. 700 η έκθεση του ελεγκτή πρέπει να περιγράφει την ευθύνη της διοίκησης για την κατάρτιση των οικονομικών καταστάσεων. Η περιγραφή πρέπει να εξηγεί ότι η διοίκηση είναι υπεύθυνη για την κατάρτιση των οικονομικών καταστάσεων σύμφωνα με το εφαρμοστέο πλαίσιο χρηματοοικονομικής αναφοράς, καθώς και για εκείνες τις εσωτερικές δικλίδες που καθορίζει ως απαραίτητες ώστε να καθίσταται δυνατή η κατάρτιση οικονομικών καταστάσεων απαλλαγμένων από ουσιώδες σφάλμα, που είτε οφείλεται σε απάτη είτε σε λάθος.²⁰

2.4. Δ.Π.Ε. 550 Συνδεδεμένα Μέρη

Σύμφωνα με το Δ.Π.Ε. 500 η κατανόηση των σχέσεων και των συναλλαγών συνδεδεμένων μερών της οντότητας είναι σχετική με την αξιολόγηση του ελεγκτή για το εάν υφίσταται ένας ή περισσότεροι παράγοντες κινδύνου απάτης, επειδή η απάτη μπορεί να διαπραχθεί ευκολότερα μέσω συνδεδεμένων μερών.²¹

Συνδεδεμένα μέρη μία οντότητας σύμφωνα με το Κέντρο Ελέγχου Μεγάλων Επιχειρήσεων (ΚΕ.ΜΕ.ΕΠ.) ορίζονται τα παρακάτω:

- a.** κάθε πρόσωπο που κατέχει άμεσα ή έμμεσα μετοχές, μερίδια ή συμμετοχή στο κεφάλαιο τουλάχιστον 33%, βάσει αξίας ή αριθμού, ή δικαιώματα σε κέρδη ή δικαιώματα ψήφου
- b.** δύο ή περισσότερα πρόσωπα, εάν κάποιο πρόσωπο κατέχει άμεσα ή έμμεσα μετοχές, μερίδια, δικαιώματα ψήφου ή συμμετοχής στο κεφάλαιο τουλάχιστον 33%, βάσει αξίας ή αριθμού, ή δικαιώματα σε κέρδη ή δικαιώματα ψήφου
- c.** κάθε πρόσωπο με το οποίο υπάρχει σχέση άμεσης ή έμμεσης ουσιώδους διοικητικής εξάρτησης ή ελέγχου ή ασκεί καθοριστική επιρροή ή έχει τη δυνατότητα άσκησης καθοριστικής επιρροής άλλου προσώπου ή σε περίπτωση που και τα δύο πρόσωπα έχουν σχέση άμεσης ή έμμεσης ουσιώδους διοικητικής

²⁰⁻²¹ I.F.A.C. (2009), “*Handbook of International Standards on Auditing and Quality Control*”.

εξάρτησης ή ελέγχου ή δυνατότητα άσκησης καθοριστικής επιρροής από τρίτο πρόσωπο.²²

3. Νόμος Sarbanes – Oxley (Sarbanes – Oxley Act)

Στις ΗΠΑ το κυριότερο νομοθετικό πλαίσιο που ψηφίστηκε για την βελτίωση του εξωτερικού ελέγχου και την πρόληψη αλλά και αντιμετώπιση της λογιστικής απάτης ήταν ο Νόμος Sarbanes – Oxley (Sarbanes – Oxley Act). Συγκεκριμένα, ψηφίστηκε τον Ιούλιο του 2002 με κύριους δημιουργούς, τον γερουσιαστή Paul Sarbanes και τον αντιπρόσωπο Michael Oxley. Ο Νόμος αυτός δίνει ιδιαίτερη σημασία στο πληροφοριακό περιεχόμενο των δημοσιευόμενων λογιστικών καταστάσεων και της χρηματοοικονομικής ενημέρωσης των επενδυτών, σχετικά με την αποδοτικότητα των επιχειρήσεων και τις προοπτικές τους, αφού η ύπαρξη ποιότητας και αξιοπιστίας στην χρηματοοικονομική πληροφόρηση είναι απαραίτητη για την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας της κεφαλαιαγοράς.

Ο Νόμος Sarbanes – Oxley (SOX) έχει πέντε κύριους στόχους:

- a.** την ενίσχυση της ανεξαρτησίας των ελεγκτικών εταιρειών
- b.** την βελτίωση της ποιότητας και της διαφάνειας των χρηματοοικονομικών καταστάσεων
- c.** την ενίσχυση της Εταιρικής Διακυβέρνησης
- d.** την βελτίωση της αντικειμενικότητας των ερευνών
- e.** την ενίσχυση της επιβολής των ομοσπονδιακών νόμων (federal securities laws).

Συγκεκριμένα, ο Νόμος Sarbanes - Oxley (SOX), μεταξύ άλλων, επιβάλλει στους Διευθύνοντες Συμβούλους και στους Οικονομικούς Διευθυντές των εισηγμένων εταιρειών σε χρηματιστήρια των ΗΠΑ να πιστοποιούν εγγράφως εκτός ορισμένων περιπτώσεων ότι:

- a.** Οι γνωστοποιήσεις σε ορισμένα από τα υποβαλλόμενα προς την SEC (Securities & Exchange Commission, U.S.A.) δελτία δεν περιέχουν σημαντικά λάθη ή παραλείψεις.
- b.** Έχουν εφαρμοσθεί οι σχετικές διαδικασίες ελέγχου κατά την συλλογή και παροχή των πληροφοριών που αφορούν τα συγκεκριμένα δελτία.

²² ΚΕ.ΜΕ.ΕΠ. απόφαση 302/ 09.01.2015 «Περί της υπαγωγής επιχειρήσεων στην υποχρέωση του αρ. 21 του Ν.4174/2013».

- c. Έχουν πρόσφατα (εντός 90 ημερών προ της ημερομηνίας υποβολής των δελτίων) αξιολογηθεί οι διαδικασίες και οι έλεγχοι διαφάνειας.

Τα βασικά σημεία του νόμου Sarbanes – Oxley είναι:

- a. Οι Επιτροπές Ελέγχου (Audit Committees), που πλέον θα πρέπει να αποτελούνται από ανεξάρτητα μέλη του Δ.Σ., υπόκεινται σε νέες διατάξεις σχετικά με τον διορισμό ελεγκτών, τις απολαβές και την επίβλεψη τους. Για παράδειγμα, απαγορεύεται οι ελεγκτές που διενεργούν έλεγχο σε μία εταιρεία να παρέχουν συγχρόνως και μη ελεγκτικές υπηρεσίες.
- b. Οι Γενικοί (CEO) και οι Οικονομικοί (CFO) Διευθυντές των εταιρειών θα πρέπει να πιστοποιούν εγγράφως σε κάθε δελτίο, το οποίο περιλαμβάνει οικονομικές καταστάσεις και υποβάλλεται στην SEC (εκτός ορισμένων περιπτώσεων) την ακρίβεια των οικονομικών πληροφοριών που περιέχονται στο δελτίο και την επάρκεια των σχετικών διαδικασιών και ελέγχων διαφάνειας της μονάδας τους.
- c. Εκτός ελαχίστων περιπτώσεων, οι εισηγμένες εταιρείες δεν επιτρέπεται να χορηγούν κανένα δάνειο στα στελέχη τους ή στα μέλη του Δ.Σ. Επίσης, υφιστάμενα δάνεια προς μέλη του Δ.Σ. δεν επιτρέπεται να αυξηθούν, να τροποποιηθούν ή να ανανεωθούν.
- d. Οι εργαζόμενοι, τα ανώτερα στελέχη και όλοι όσοι διαθέτουν πληροφορίες σχετικές με την πορεία της επιχείρησης θα πρέπει να γνωστοποιούν τυχόν συναλλαγές σε μετοχές των εταιρειών τους εντός δύο ημερών μετά την ημερομηνία εκτέλεσης της συναλλαγής (για την αποτροπή φαινομένων inside information).
- e. Οι εταιρείες θα πρέπει να γνωστοποιούν σε άμεση και συνεχή βάση επιπλέον πληροφορίες για την περιουσιακή διάρθρωση και τα αποτελέσματα εκμετάλλευσης της εταιρείας, εφόσον η SEC θεωρεί ότι τέτοια επιπλέον πληροφόρηση είναι απαραίτητη για το κοινό συμφέρον ή για τους επενδυτές.
- f. Κάθε ετήσιο δελτίο που υποβάλλεται στην SEC και περιλαμβάνει οικονομικά αποτελέσματα θα πρέπει να εμπεριέχει γνωστοποιήσεις για όλες τις σημαντικές διορθώσεις που πραγματοποιούνται από τους ορκωτούς ελεγκτές.
- g. Τέλος, πολλές πράξεις ορίζονται πλέον ως κακουργήματα, όπως:
 - i. Η παραποίηση ή καταστροφή αρχείων με πρόθεση την παρεμπόδιση της ορθής διενέργειας ελέγχων ή διαδικασιών πτώχευσης.

- ii. Η ηθελημένη μη διατήρηση όλων των αρχείων ελέγχου από τον Ορκωτό Ελεγκτή για πέντε χρόνια.
- iii. Η γνώση εκτέλεσης σχεδίου για την παραπλάνηση επενδυτών (Anwer S. Ahmed et. al., 2009).²³

Ένα ακόμα σημαντικό στοιχείο που περιλαμβάνεται στον νόμο των Sarbanes – Oxley είναι η δημιουργία του Public Company Accounting Oversight Board (PCAOB), ένα ανεξάρτητο όργανο ελέγχου και επίβλεψης των ελεγκτικών εταιρειών. Ελέγχεται μόνο από την SEC και περιλαμβάνει νόμους και κανόνες που επηρεάζουν όλες τις πτυχές της ελεγκτικής βιομηχανίας (auditing industry), όπως ελεγκτικά πρότυπα και διαδικασίες, πρακτικές των ελεγκτικών εταιρειών και διαδικασίες εσωτερικού ελέγχου. Επίσης έχει την δυνατότητα για επιβολή πειθαρχικών ποινών στις ελεγκτικές εταιρείες. Συμπερασματικά, ο Νόμος Sarbanes – Oxley αποτέλεσε για τις ΗΠΑ την μεγαλύτερη και σημαντικότερη νομοθετική πράξη ως προς την κρατική παρέμβαση στις αγορές τίτλων, από την περίοδο της μεγάλης ύφεσης (1930) και την ίδρυση της SEC. Στοχεύει στην προστασία του επενδυτικού κοινού, από παράνομες πράξεις των διαφόρων στελεχών των εισηγμένων εταιρειών, στην αυστηρότερη εποπτεία της αγοράς και στην ενίσχυση, την διαφάνεια και την ανεξαρτησία τόσο του εσωτερικού όσο και του εξωτερικού ελέγχου. Θέτει επίσης νέες βάσεις για την εταιρική διακυβέρνηση, μέσα από την περισσότερο αξιόπιστη και ποιοτικότερη παρουσίαση των λογιστικών καταστάσεων και αποτέλεσε τον οδηγό για παρόμοιες νομοθετικές διατάξεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Ray Ball, 2009).²⁴

²³ Anwer S. Ahmed , Mary Lea McAnally, Stephanie Rasmussen , & Connie D. Weaver (2009), “How costly is the Sarbanes Oxley Act? Evidence on the effects of the Act on corporate profitability”., Journal of Corporate Finance, pp. 352 – 369.

²⁴ Ray Ball (2009), “Market and Political/Regulatory Perspectives on the Recent Accounting Scandals”., Journal of Accounting Research, Vol. 47, pp. 277-323.

4. Ο Ρόλος του Ορκωτού Ελεγκτή των Οικονομικών Καταστάσεων

4.1. Η Ευθύνη του Ορκωτού Ελεγκτή των Οικονομικών Καταστάσεων

Σύμφωνα με τον Κώδικα Επαγγελματικής Δεοντολογίας της IFAC (ΕΛΤΕ Κανονιστική Πράξη 004/2017) ένας ορκωτός ελεγκτής λογιστής πρέπει να συμμορφώνεται με τις ακόλουθες θεμελιώδεις αρχές:

- a. Ακεραιότητα.** Να είναι ειλικρινής και έντιμος σε όλες τις επαγγελματικές και επιχειρηματικές σχέσεις.
- b. Αντικειμενικότητα.** Να μην επιτρέπει μεροληψία, σύγκρουση συμφερόντων ή αδικαιολόγητη επιρροή άλλων, να υπερισχύουν των επαγγελματικών ή επιχειρηματικών κρίσεων.
- c. Επαγγελματική Ικανότητα & Δέουσα Προσοχή.** Να διατηρεί επαγγελματική γνώση και δεξιότητα στο απαιτούμενο επίπεδο που διασφαλίζει ότι ο πελάτης ή ο εργοδότης λαμβάνει ικανοποιητικές επαγγελματικές υπηρεσίες βάσει των τρεχουσών εξελίξεων της πρακτικής, της νομοθεσίας και των τεχνικών και να ενεργεί με επιμέλεια σύμφωνα με τα εφαρμοζόμενα τεχνικά και επαγγελματικά πρότυπα.
- d. Εμπιστευτικότητα.** Να σέβεται την εμπιστευτικότητα των πληροφοριών που αποκτώνται ως αποτέλεσμα επιχειρηματικών και επαγγελματικών σχέσεων και ως εκ τούτου να μην γνωστοποιεί οποιαδήποτε τέτοια πληροφορία σε τρίτα μέρη χωρίς κατάλληλη και ειδική εξουσιοδότηση εκτός εάν υπάρχει κάποιο νομικό ή επαγγελματικό δικαίωμα ή καθήκον γνωστοποίησης, ούτε να χρησιμοποιεί τις πληροφορίες αυτές για ίδιον όφελος του ή τρίτων μερών.
- e. Επαγγελματική Συμπεριφορά.** Να συμμορφώνεται με τους σχετικούς νόμους και κανονισμούς καθώς και να αποφεύγει κάθε πράξη που δυσφημεί το επάγγελμα.²⁵

Ο ανεξάρτητος ελεγκτής έχει την ευθύνη να σχεδιάζει και να διενεργεί τον έλεγχο ώστε να αποκτήσει εύλογη διασφάλιση σχετικά με το εάν οι οικονομικές καταστάσεις είναι απαλλαγμένες από ουσιώδη ανακρίβεια. Η ευθύνη του εξωτερικού ελεγκτή είναι να εκφράζει την γνώμη του σχετικά με τις οικονομικές καταστάσεις της εταιρείας και να γνωμοδοτεί για τον εσωτερικό έλεγχο της εταιρείας σχετικά με την χρηματοοικονομική

²⁵ Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (2017), «Έγκριση Κανονιστικής Πράξης του Ν.4449/2017 περί του Κώδικα Επαγγελματικής Δεοντολογίας για Επαγγελματίες Λογιστές της IFAC», Απόφαση Αριθμ. 2210, (ΦΕΚ 3916/07.11.2017).

πληροφόρηση. Η διαδικασία του ανεξάρτητου ελέγχου ξεκινάει πριν την αποδοχή του πελάτη. Πριν από την αποδοχή μίας δέσμευσης, το ελεγκτικό γραφείο θα προβεί σε προκαταρκτική εκτίμηση των δυνητικών κινδύνων, της φύσης και της πολυπλοκότητας των δραστηριοτήτων του υποψήφιου πελάτη. Παρόλο που δεν απαιτείται από τα επαγγελματικά πρότυπα, οι έλεγχοι ιστορικού εξυπηρετούν τον περιορισμό του κινδύνου αποδοχής ενός πελάτη. Εάν ύστερα από την αξιολόγηση ο ελεγκτής αποφασίσει να αποδεχθεί τον πελάτη και η επιτροπή ελέγχου του πελάτη αποφασίσει να προσλάβει το συγκεκριμένο ανεξάρτητο ελεγκτικό γραφείο, η ομάδα ελέγχου αφιερώνει σημαντικό χρόνο ώστε να πραγματοποιηθεί μία ορθή και εποικοδομητική επικοινωνία με την επιτροπή ελέγχου και την διοίκηση της εταιρείας. Στην συνέχεια, η ομάδα καταρτίζει ένα πρόγραμμα ελέγχου που βασίζεται στην κατανόηση των επιχειρηματικών κινδύνων της εταιρείας για τον μετριασμό αυτών των κινδύνων, εστιάζοντας στην πιθανότητα ουσιώδους ανακρίβειας στις οικονομικές καταστάσεις της εταιρείας. Ο ελεγκτής ακολουθεί ορισμένες διαδικασίες με σκοπό την κατανόηση των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων της εταιρείας αλλά και του κλάδου της προκειμένου να προσδιορίσει τους κινδύνους, να σχεδιάσει και να εμβαθύνει τον έλεγχο. Οι διαδικασίες αυτές μπορεί να περιλαμβάνουν τον εντοπισμό ασυνήθιστων ή σημαντικών συναλλαγών καθώς και την εξέταση του ιστορικού της εταιρείας. Αυτή η ανασκόπηση πραγματοποιείται κατά κανόνα κάθε χρόνο, ανταποκρινόμενη σε διαρκώς μεταβαλλόμενες επιχειρηματικές συνθήκες και σε συγκεκριμένους παράγοντες της εταιρείας. Με βάση την διαδικασία σχεδιασμού και εκτίμησης κινδύνου που περιγράφεται παραπάνω, ακόμη και πριν από την ανάλυση κινδύνου, οι ελεγκτές καθορίζουν επίσης τους σημαντικούς λογαριασμούς της εταιρείας και τον τύπο των συναλλαγών στις οποίες συμμετέχει για να καθορίσουν ποιες διαδικασίες ελέγχου να εκτελέσουν, ποια στοιχεία είναι απαραίτητα και πώς να εκχωρήσουν τους πόρους του ελέγχου. Η προετοιμασία ενός σχεδίου ελέγχου βοηθά τους ελεγκτές να εντοπίσουν περιοχές δυνητικής ευπάθειας για απάτη που απαιτούν ιδιαίτερη προσοχή. Εκτός από τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων, οι εξωτερικοί ελεγκτές αξιολογούν επίσης την αποτελεσματικότητα του εσωτερικού ελέγχου μίας οικονομικής πληροφόρησης της εταιρείας, δηλαδή την διαδικασία που σχεδιάστηκε και εφαρμόστηκε από την διοίκηση της εταιρείας για την αντιμετώπιση του κινδύνου ουσιωδών σφαλμάτων και ανακρίβειών στις οικονομικές καταστάσεις. Κατά την επισκόπηση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου, ο ελεγκτής εξετάζει εάν η εταιρεία έχει θεσπίσει αποτελεσματικές διαδικασίες για την μείωση του κινδύνου

σφάλματος ή απάτης. Στην συνέχεια, οι ελεγκτές εξετάζουν τα λογιστικά στοιχεία που αφορούν τις συναλλαγές της εταιρείας καθώς και συναφή δεδομένα με σκοπό την εξαγωγή συμπερασμάτων. Δεδομένου ότι στις περισσότερες περιπτώσεις οι ελεγκτές δεν δύναται να εξετάσουν κάθε συναλλαγή, έλεγχο και γεγονός ενδέχεται να μην εντοπιστούν όλες οι ουσιώδεις ανακρίβειες, οι οποίες είτε προκλήθηκαν από σφάλμα είτε από απάτη. Επομένως, ο έλεγχος έχει σχεδιαστεί για να παρέχει εύλογη διασφάλιση, η οποία, όπως περιγράφεται στα ελεγκτικά πρότυπα, αποτελεί υψηλό επίπεδο αξιοπιστίας, αλλά όχι απόλυτη (Robert J. Kueppers et al., 2010).²⁶

4.2. Κρίση Εμπιστοσύνης του Επενδυτικού Κοινού προς τους Ελεγκτές

Το επενδυτικό κοινό στις περισσότερες περιπτώσεις βασίζεται στις δημοσιευμένες χρηματοοικονομικές καταστάσεις για την λήψη επενδυτικών αποφάσεων και επομένως εξαρτάται από τους ελεγκτές, των οποίων υποχρέωση είναι ο έλεγχος και η επιβεβαίωση της ακρίβειας και της πληρότητας των στοιχείων που περιέχουν οι οικονομικές καταστάσεις. Αποτέλεσμα των λογιστικών παραποιήσεων και απατών είναι οι πρόσφατες οικονομικές κρίσεις, οι οποίες δεν περιορίζονται στα σύνορα χωρών αλλά μεταδίδονται σαν ντόμινο από την μία εθνική οικονομία στην άλλη.

Η κρίση εμπιστοσύνης, που προκάλεσαν τα χρηματοοικονομικά σκάνδαλα, χαρακτηρίστηκε από τον James S. Turley (2004) στην συνέντευξή του στο Financial Executive, ως το μεγαλύτερο ζήτημα όχι μόνο για το ελεγκτικό λογιστικό επάγγελμα αλλά και για τους ασκούντες χρηματοοικονομική διοίκηση, τους μετέχοντες στα διοικητικά συμβούλια και τις επιτροπές ελέγχου.²⁷ Η σχεδόν ομόφωνα διαπιστωμένη κρίση εμπιστοσύνης προς τα δημοσιευμένα λογιστικά στοιχεία (δημοσιευμένες ετήσιες οικονομικές καταστάσεις), φέρνει στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος τον ρόλο του ορκωτού ελεγκτή καθώς και των ελεγκτικών εταιρειών και τον βαθμό ευθύνης τους στην έγκαιρη αναγνώριση και αποτροπή των εκδηλωθέντων χρηματοοικονομικών σκανδάλων. Κάποιοι μελετητές σημειώνουν ότι η μεγαλύτερη ευθύνη για την αποτυχία αναγνώρισης των προβλημάτων π.χ. της εταιρείας Enron, η περίπτωση της οποίας

²⁶ Robert J. Kueppers & Kristen B. Sullivan (2010), *“How and why an independent audit matters”*., International Journal of Disclosure and Governance, Volume 7, pp. 286 -293.

²⁷ Leaders Magazine, Inc. (2004), *“Strengthening Governance and Integrity: An Interview with the leaders of Ernst & Young, LLP”*., Vol.27, pp. 26-27.

χαρακτηρίζεται ως το μεγαλύτερο πολιτικό και χρηματοοικονομικό σκάνδαλο στην αμερικανική επιχειρηματική ιστορία, πρέπει να αποδοθεί στην ελεγκτική εταιρεία της επιχείρησης, την Arthur Andersen και των άλλων ενδιάμεσων οργανισμών πληροφόρησης που παρείχαν επενδυτικές συμβουλές. Ωστόσο, υπάρχουν μελετητές που υποστηρίζουν ότι τα προβλήματα των διασυνδέσεων μεταξύ Διοίκησης και επενδυτών είναι βαθύτερα από την ευθύνη της ελεγκτικής εταιρείας (Amat Oriol et. al., 1999).²⁸

²⁸ Amat Oriol, Blake John & Dowds Jack (1999), “*The ethics of creative accounting*”, Journal of Economic Literature.

Κεφάλαιο 3^ο Η Σύνδεση της Εταιρικής Διακυβέρνησης & του Εσωτερικού Ελέγχου με την Απάτη στις Οικονομικές Καταστάσεις

1. Εταιρική Διακυβέρνηση

Τα εταιρικά σκάνδαλα που σημειώθηκαν κυρίως στις Η.Π.Α. δεν άφησαν ανεπηρέαστους τους Ευρωπαίους. Η Μεγάλη Βρετανία από το 1992, παρουσίασε μία σειρά από προτάσεις της επιτροπής «Cadbury». Η συγκεκριμένη επιτροπή πρότεινε το λεγόμενο «Κώδικα Βέλτιστης Συμπεριφοράς» (Code of Best Practice), ο οποίος αποτέλεσε τον πυρήνα για την ανάπτυξη των συστημάτων εταιρικής διακυβέρνησης (corporate governance) διεθνώς. Στόχος των συστημάτων εταιρικής διακυβέρνησης αποτελεί η δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης μεταξύ των επιχειρήσεων και του ευρύτερου επενδυτικού κοινού.

Στην Ελλάδα τα πρώτα ουσιαστικά βήματα για την εταιρική διακυβέρνηση πραγματοποιήθηκαν με την παρουσίαση της «Γαλάζιας Βίβλου» το 1999, από την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς. Αργότερα, ψηφίστηκε ο Νόμος 3016/2002 *«Για την εταιρική διακυβέρνηση, θέματα μισθολογίου και άλλες διατάξεις»* που ορίζει το θεσμικό πλαίσιο της εταιρικής διακυβέρνησης για τις εταιρείες που έχουν εισηγμένες μετοχές ή άλλες κινητές αξίες.²⁹ Η εταιρική διακυβέρνηση στην Ελλάδα επιβάλλει ένα σύνολο περιοριστικών διατάξεων που επιδιώκουν την διασφάλιση των επενδυτών. Τα βασικά σημεία που περιλαμβάνει είναι:

- a. Σαφής προσδιορισμός του τρόπου σύνθεσης των διοικητικών συμβουλίων και καθορισμός των ορίων των υποχρεώσεων και των καθηκόντων τους. Ο νόμος ορίζει για παράδειγμα την σύνθεση του διοικητικού συμβουλίου, προβλέποντας την ύπαρξη μη εκτελεστικών μελών στο 1/3 του συνολικού αριθμού των μελών. Μεταξύ των μη εκτελεστικών μελών πρέπει να υπάρχουν δύο τουλάχιστον ανεξάρτητα μέλη, εκτός εάν στο Διοικητικό Συμβούλιο μετέχουν εκπρόσωποι της μειοψηφίας. Τα ανεξάρτητα μέλη του διοικητικού συμβουλίου δεν πρέπει να συνδέονται με κάποιο τρόπο με την εταιρεία ή με πρόσωπα που εκπροσωπούν την εταιρεία.

²⁹ Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (2002), Νόμος 3016/2002 *«Για την εταιρική διακυβέρνηση, θέματα μισθολογίου και άλλες διατάξεις»*, (ΦΕΚ 110/17.05.2002), όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 26 του νόμου 3091/2002 (ΦΕΚ, 330/24.12.2002).

- b.** Θέσπιση του εσωτερικού κανονισμού λειτουργίας του εσωτερικού ελέγχου. Σύμφωνα με την παράγραφο 3 του άρθρου 7 του Ν. 3016/2002 «Για την εταιρική διακυβέρνηση, θέματα μισθολογίου και άλλες διατάξεις» ορίζεται υπηρεσία εσωτερικού ελέγχου στην οποία απασχολείται τουλάχιστον ένα φυσικό πρόσωπο πλήρους και αποκλειστικής απασχόλησης. Δεν επιτρέπεται τα άτομα που συμμετέχουν ως εσωτερικοί ελεγκτές να είναι μέλη του διοικητικού συμβουλίου, διευθυντικά στελέχη, να έχουν και άλλες αρμοδιότητες εντός της επιχείρησης ή συγγενείς που να καταλαμβάνει διοικητική θέση μέχρι και δεύτερου βαθμού εξ αίματος ή εξ αγχιστείας.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι βασικό μέλημα της εταιρικής διακυβέρνησης είναι να προωθήσει την διαφάνεια στις συναλλαγές των διοικητικών στελεχών, προστατεύοντας τα συμφέροντα των επενδυτών από τυχόν ατασθαλίες των πρώτων (Γαγάνης Π. Χρυσοβαλάντης, 2007).³⁰

Σύμφωνα με τους Sawsan Saadi et al. (2016) η εταιρική διακυβέρνηση διαδραματίζει μέτριο ρόλο στην πρόληψη και την ανίχνευση της απάτης στα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα. Σημειώνεται ότι τα διευθυντικά στελέχη και τα διοικητικά συμβούλια πρέπει να καταβάλουν μεγαλύτερες προσπάθειες για την βελτίωση του εταιρικού περιβάλλοντος από την άποψη της ακεραιότητας και της ηθικής. Καθώς η τεχνολογία πληροφορικής και οι παραδοσιακές τεχνικές παρέχουν την ίδια λειτουργία, τα ανώτερα διοικητικά στελέχη και τα διοικητικά συμβούλια πρέπει να ενημερώνονται για την σημασία της ανάπτυξης συστηματικών προσεγγίσεων για την έρευνα της απάτης. Ο μετριοπαθής ρόλος της εταιρικής διακυβέρνησης υποδηλώνει ότι τα ανώτερα διοικητικά στελέχη και τα διοικητικά συμβούλια πρέπει να κατανοήσουν καλύτερα την σημασία της εποπτείας τους για την εκπλήρωση των υποχρεώσεών τους και των ευθυνών υπευθυνότητας στους ενδιαφερόμενους. Επιπλέον, η μεγαλύτερη υιοθέτηση της πληροφορικής για την ανίχνευση και την πρόληψη της απάτης συμβάλλει στην ανάπτυξη μίας συστηματικής προσέγγισης της έρευνας για την απάτη, ικανή να εντοπίσει ασυνήθιστη δραστηριότητα χρησιμοποιώντας αποτελεσματικό λογισμικό.³¹

³⁰ Γαγάνης Π. Χρυσοβαλάντης (2007), «Διατριβή με τίτλο: Υποδείγματα Πρόβλεψης Παρατηρήσεων Ελεγκτών των Λογιστικών Καταστάσεων», Τμήμα Μηχανικών Παραγωγής & Διοίκησης, Τομέας Οργάνωσης & Διοίκησης, Πολυτεχνείο Κρήτης, Χανιά.

³¹ Sawsan Saadi Halbouni, Nada Obeid & Abeer Garbou (2016), "Corporate governance and information technology in fraud prevention and detection Evidence from the UAE", Managerial Auditing Journal, Volume 31, pp.589-628.

1.1. Ο Ρόλος του Διοικητικού Συμβουλίου

Η ικανότητα του συμβούλου να παρατηρεί και να επηρεάζει τον ηθικό τόνο της εταιρείας, όπως προκύπτει από την επικοινωνία και την κατεύθυνση της ανώτατης διοίκησης έχει σημαντικό ρόλο στην διασφάλιση της υιοθέτησης των λογιστικών αρχών. Η δεοντολογία ενός οργανισμού είναι ο πιο αξιόπιστος προγνωστικός παράγοντας για την πιθανότητα απάτης στον τομέα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Η συντριπτική πλειοψηφία των σημαντικών περιπτώσεων απάτης στις οικονομικές εκθέσεις στις δημόσιες επιχειρήσεις περιλαμβάνει την γνώση και την ενεργό συμμετοχή της ανώτατης διοίκησης. Η μη ορθή διαχείριση στο πλαίσιο της διοίκησης υπογραμμίζει την επίτευξη των αναμενόμενων αποτελεσμάτων σε σχέση με την ηθική συμπεριφορά, όπου συχνά οδηγεί στην αναφορά ψευδών αποτελεσμάτων. Επίσης, το Διοικητικό Συμβούλιο μπορεί να γνωρίζει επιχειρηματικά ζητήματα, συμπεριλαμβανομένων των εκκρεμών ή απειλούμενων διαφορών ή ζημιών σε προτεινόμενες συναλλαγές αναδιάρθρωσης που διαφορετικά δεν θα μπορούσαν να γνωστοποιηθούν στο χρηματοοικονομικό προσωπικό ή στους εξωτερικούς ελεγκτές. Η επανεξέταση των ετήσιων και τριμηνιαίων οικονομικών καταστάσεων πριν από την δημόσια έκδοση, συμπεριλαμβανομένων των γνωστοποιήσεων υποσημείωσης και των συζητήσεων και αναλύσεων των διευθυντικών στελεχών, συνιστά σημαντική διαδικασία του διοικητικού συμβουλίου. Ως εκ τούτου, το Διοικητικό Συμβούλιο διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην πρόληψη καθώς και στην ανίχνευση εταιρικής απάτης, γνωρίζοντας τους τύπους απάτης και «τις κόκκινες σημαίες» που υποδηλώνουν την δυνατότητα απάτης στις οικονομικές καταστάσεις (Rodney L. Crawford et al., 2011).³²

³² Rodney L. Crawford & Thomas R. Weirich (2011), “*Fraud guidance for corporate counsel reviewing financial statements and reports*”, Journal of Financial Crime, Volume 18, pp. 347 – 360.

1.2. Ο Ρόλος των Ανεξάρτητων Μη Εκτελεστικών Μελών

Τα ανεξάρτητα μέλη είναι μη εκτελεστικά μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου, που ικανοποιούν ορισμένα κριτήρια ανεξαρτησίας και κατά τον νόμο εκλέγονται από την Γενική Συνέλευση των μετόχων (αρ.4 παρ.1 του Ν. 3016/2002 «Για την εταιρική διακυβέρνηση, θέματα μισθολογίου και άλλες διατάξεις»). Για παράδειγμα, τα ανεξάρτητα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου δεν πρέπει να συνδέονται με την εταιρεία ή τους μετόχους με σημαντικές συμμετοχές ούτε άμεσα ούτε έμμεσα μέσω συνδεδεμένων μερών. Αξίζει να σημειωθεί ότι η ανεξαρτησία σκέψης και πράξης δεν μπορεί πάντοτε να διασφαλιστεί με την εφαρμογή τυπικών κριτηρίων (Ελληνικό Συμβούλιο Εταιρικής Διακυβέρνησης, 2013).³³

Σύμφωνα με τους Yu Flora Kuang et al. (2017) τα ανεξάρτητα διοικητικά στελέχη με «διασυνδέσεις» δεν επηρεάζουν την πιθανότητα απάτης, αλλά μειώνουν σημαντικά την πιθανότητα ανίχνευσης της απάτης δεδομένης της ύπαρξης απάτης. Συγκεκριμένα, με την αύξηση των ανεξάρτητων διοικητικών στελεχών, η πιθανότητα ανίχνευσης της απάτης μειώνεται κατά 22,5%. Επίσης, παρατηρείται ότι οι σχέσεις των ανεξάρτητων διευθυντικών στελεχών με εταιρείες, οι οποίες διαπράττουν απάτη αυξάνουν σημαντικά την τάση της επιχείρησης να προβαίνει σε απάτη και η πιθανότητα ανίχνευσης απάτης να καταστεί υψηλότερη.³⁴

Επιπλέον, η πιθανότητα απάτης στις οικονομικές καταστάσεις είναι χαμηλότερη όταν η επιτροπή ελέγχου αποτελείται αποκλειστικά από ανεξάρτητους διευθυντές και τα μέλη της επιτροπής ελέγχου κατέχουν λιγότερες διευθυντικές θέσεις από άλλες επιχειρήσεις (Obeua S. Persons, 2005).³⁵ Οι επιχειρήσεις, οι οποίες εκπροσωπούνται και από τα δύο φύλλα εμφανίζουν μειωμένη πιθανότητα παρουσίασης αδυναμιών στο Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου (Internal Control Weaknesses). Η συγκεκριμένη παρατήρηση στηρίζεται στην συμμετοχή ή μη του γυναικείου φύλου στην Επιτροπή Ελέγχου (Yu Chen et al, 2016).³⁶

³³ Ελληνικό Συμβούλιο Εταιρικής Διακυβέρνησης (2013), «Ελληνικός Κώδικας Εταιρικής Διακυβέρνησης για τις Εισηγμένες Εταιρείες».

³⁴ Yu Flora Kuang & Gladys Lee (2017), “Corporate fraud and external social connectedness of independent directors”, Journal of Corporate Finance, Volume 45, pp. 401-427.

³⁵ Obeua S. Persons (2005), “The Relation Between the New Corporate Governance Rules and the Likelihood of Financial Statement Fraud”, Review of Accounting and Finance, Volume 4, pp. 125-148.

³⁶ Yu Chen, John Daniel Eshleman & Jared S. Soileau (2016), “Board Gender Diversity and Internal Control Weaknesses”, Advances in Accounting, Volume 33, pp. 11-19.

1.3. Η Διαφοροποίηση του Φύλου στην Παραποίηση των Οικονομικών Καταστάσεων

Σύμφωνα με τους Steven Kaplan et al. (2009) οι γυναίκες χαρακτηρίζονται ως περισσότερο ηθικές όσο αφορά την κρίση αλλά και την συμπεριφορά τους σε σύγκριση με τους άνδρες, το οποίο υποδηλώνει ένα υψηλότερο αίσθημα ανησυχίας ως προς την αντιμετώπιση της απάτης. Ωστόσο, στο βαθμό που η αναφορά αμφισβητήσιμης ή παράνομης συμπεριφοράς θεωρείται επικίνδυνη (π.χ. οι πληροφοριοδότες αντιμετωπίζουν πιθανά αντίποινα), μπορεί κανείς να αναμένει ότι οι άνδρες θα έχουν περισσότερες πιθανότητες από τις γυναίκες να αναφέρουν αμφισβητήσιμη ή παράνομη συμπεριφορά όπως η δόλια οικονομική πληροφόρηση.³⁷ Οι Miethe T.D. et al. (1994) διατυπώνουν ένα συνεκτικό επιχείρημα όταν υποστηρίζουν ότι οι γυναίκες είναι πιθανό να αναφέρουν αμφιλεγόμενες ή παράνομες πράξεις συχνότερα από τους άνδρες, επειδή κατά μέσο όρο αισθάνονται μεγαλύτερη δημόσια ευθύνη σχετικά με τις παραβιάσεις. Συγκεκριμένα, διαπίστωσαν ότι σε ένα δείγμα που απαρτίζεται από επιχειρηματίες, άτομα στον χώρο της υγείας αλλά και δημόσιες οργανώσεις οι γυναίκες είχαν περισσότερες πιθανότητες από τους άνδρες να αναφέρουν αμφισβητούμενες πράξεις χρησιμοποιώντας εσωτερικά κανάλια αναφοράς.³⁸

Ακολούθως, ο Petter Gottschalk (2012) αναφέρει ότι οι γυναίκες αποτελούν το 17% των μεμονωμένων δραστών που εντοπίζονται και αναφέρονται από τα θύματα απάτης. Ωστόσο, υπάρχει αύξηση του αριθμού των γυναικών που έχουν καταδικαστεί για κακουργήματα απάτης με την πάροδο του χρόνου. Τις τελευταίες δεκαετίες, οι πολιτικές, κοινωνικές, οικονομικές και τεχνολογικές αλλαγές έχουν επηρεάσει τον ρόλο των γυναικών στο χώρο εργασίας. Αυτές οι ίδιες αλλαγές έχουν επίσης οδηγήσει σε αυξημένη συμμετοχή των γυναικών σε ορισμένες μορφές εγκληματικής συμπεριφοράς. Αξίζει να σημειωθεί ότι την περίοδο 2009 έως 2011 από τους 179 εγκληματίες «λευκού κολάρου» που αναφέρθηκαν στις νορβηγικές εφημερίδες μόνο οι 8 ήταν γυναίκες. Σημαντικός λόγος είναι η πρόσβαση των γυναικών στις οργανωτικές δομές εξουσίας, η οποία αν και αυξάνεται παραμένει περιορισμένη.³⁹

³⁷ Steven Kaplan, Kurt Pany, Janet Samuels & Jian Zhang (2009), "An Examination of the Association between Gender and Reporting Intentions for Fraudulent Financial Reporting", Journal of Business Ethics, Volume 87, pp. 15-30.

³⁸ Miethe T.D. & Rothschild J. (1994), "Whistleblowing and the Control of Organizational Misconduct", Sociological Inquiry, Vol. 643, pp. 322-347.

³⁹ Petter Gottschalk (2012), "Gender and white-collar crime: only four percent female criminals", Journal of Money Laundering Control, Volume 15, pp.362-373.

Επιπλέον, διαπιστώθηκε ότι έστω και η παρουσία μίας μόνο γυναίκας στο Διοικητικό Συμβούλιο μειώνει την πιθανότητα της συμμετοχής της εταιρείας σε απάτη των οικονομικών καταστάσεων (Erhardt, N.L. et al., 2003).⁴⁰ Οι μελέτες έχουν διαπιστώσει ότι οι γυναίκες διευθυντές είναι πιο θετικές σε σχέση με έναν κώδικα δεοντολογίας και ότι η συμμετοχή των γυναικών σε εταιρικά εγκληματικά δίκτυα είναι ελάχιστη (Steffensmeier et al., 2013).⁴¹ Η τάση να αποφεύγεται η ανάληψη κινδύνου και η μεγαλύτερη δέσμευση σε πολιτικές ηθικές μπορεί να αναγκάσει τις γυναίκες να λειτουργήσουν ως μετριοπαθής επιρροή στην ανάληψη κινδύνων και ως εκ τούτου, να μειώσουν την πιθανότητα να συμμετάσχει μία επιχείρηση σε πράξεις απάτης στον τομέα των χρηματοοικονομικών πληροφοριών (Ibrahimet et al., 2009).⁴²

2. Εσωτερικός Έλεγχος

Σύμφωνα με την βιβλιογραφία, πριν κάποιο διάστημα οι εταιρείες δεν θεωρούσαν την πρόληψη της απάτης ως κύριο στόχο στο σύστημα εσωτερικού ελέγχου του οργανισμού τους. Η δράση για την πρόληψη της απάτης θεωρήθηκε σιωπηρή συνιστώσα των γενικών στόχων της συμμόρφωσης των εσωτερικών ελέγχων και ως εκ τούτου δεν θεωρήθηκε ως δομημένο πρόγραμμα με σαφείς και ρητούς στόχους όσον αφορά την πρόληψη και την ανίχνευση της απάτης. Επιπλέον, κατά το παρελθόν, οι μέτοχοι, το Διοικητικό Συμβούλιο και η διοίκηση καλούνταν να αντιμετωπίσουν περιπτώσεις απάτης, καθώς απλές ανωμαλίες προκύπταν από την λανθασμένη λειτουργία των εσωτερικών ελέγχων.

Σήμερα, η απάτη θεωρείται ένας από τους σημαντικότερους κινδύνους που διατρέχει ένας οργανισμός, έχοντας στενή σχέση με κινδύνους αγοράς, πίστωσης, δικαιοσύνης ή φήμης. Καινοτομία αποτελεί το γεγονός ότι οι επενδυτές έχουν γίνει πιο ευαίσθητοι στο ζήτημα του κινδύνου απάτης, καθώς οι ζημίες που συνεπάγεται η απάτη καταλήγουν να υπερβαίνουν σημαντικά τις άμεσες οικονομικές ζημίες που προκαλούνται από την αντίστοιχη απάτη. Οι παράπλευρες αυτές απώλειες προβάλλουν αρνητική δημοσιότητα που μπορεί να επηρεάσει σοβαρά την φήμη ενός οργανισμού.

⁴⁰ Erhardt, N.L., Werbel, J.D. & Shrader, C.B. (2003), "Board of director diversity and firm financial performance", *Corporate Governance: An International Review*, Vol. 11 No. 2, pp. 102-111.

⁴¹ Steffensmeier, D.J., Schwartz, J. & Roche, M. (2013), "Gender and twenty-first-century corporate crime: female involvement and the gender gap in Enron-era corporate frauds", *American Sociological Review*, Vol. 78 No. 3, pp. 448-476.

⁴² Ibrahim, N., Angelidis, J. & Tomic, I.M. (2009), "Managers' attitudes toward codes of ethics: are there gender differences?", *Journal of Business Ethics*, Vol. 90 No. S3, pp. 343-353.

Με αυτόν τον τρόπο, μειώνεται η εμπιστοσύνη των επενδυτών ως προς την ηγεσία και τον τρόπο διοίκησης του οργανισμού με συνέπεια την μείωση της αξίας του. Επίσης, επηρεάζει όλες τις επιχειρηματικές σχέσεις και το ηθικό των εργαζομένων. Ως αντίδραση στην κατάσταση αυτή, οι επενδυτές επιβάλλουν την ανάπτυξη μηχανισμών καταπολέμησης της απάτης που επικεντρώνονται σε μέτρα για την πρόληψη της απάτης και την έγκαιρη ανίχνευση τους.

Ο εσωτερικός έλεγχος αναφέρεται συνοπτικά (α) στην μόνιμη ανασκόπηση της οικονομικής δραστηριότητας μίας οντότητας, (β) στην ανεξάρτητη δραστηριότητα αξιολόγησης της οικονομικής οντότητας κατά εντολή της διοίκησης, η οποία περιλαμβάνει την εξέταση των οικονομικών, λογιστικών και λοιπών πράξεων που αφορούν τις υπηρεσίες στο σύνολο τους, (γ) στην αξιολόγηση των καθηκόντων και της συμμόρφωσης των λογιστικών εγγράφων, εκθέσεων, περιουσιακών στοιχείων, κεφαλαίων και αποτελεσμάτων καθώς και (δ) στην βεβαίωση ή πιστοποίηση χρηματοοικονομικών λογιστικών εγγράφων (Joseph V. Carcello et al., 2004).⁴³

Οι ευθύνες για την πρόληψη της απάτης σε έναν οργανισμό κατανέμονται μεταξύ της εκτελεστικής επιτροπής, της επιτροπής ελέγχου και του εσωτερικού ελέγχου. Πρώτον, η εκτελεστική επιτροπή έχει την τελική ευθύνη για την εφαρμογή των μηχανισμών ανίχνευσης και πρόληψης της απάτης. Τα μέλη του εκτελεστικού συμβουλίου είναι εκείνα που πρέπει να παρέχουν εξηγήσεις σε περίπτωση που ανακαλύψουν ορισμένες περιπτώσεις απάτης. Αξίζει να σημειωθεί ότι τα συγκεκριμένα συστήματα δύναται να μειώσουν την πιθανότητα ύπαρξης απάτης και σφάλματος, αλλά δεν μπορούν να οδηγήσουν στην εξάλειψη τους. Δεύτερον, η επιτροπή ελέγχου έχει το ρόλο της εποπτείας της διαχείρισης των κινδύνων απάτης και την ενεργό παρακολούθηση των προσπαθειών της εκτελεστικής επιτροπής κατά της διαπραχθείσας απάτης. Τρίτον, ο εσωτερικός έλεγχος αντιπροσωπεύει μία αποτελεσματική γραμμή άμυνας κατά της απάτης, που διαδραματίζει ρόλο τόσο στην παρακολούθηση των κινδύνων όσο και στην πρόληψη και τον εντοπισμό της απάτης. Ο εσωτερικός έλεγχος αποτελεί εργαλείο στην διάθεση της επιτροπής ελέγχου, το οποίο είναι το μοναδικό που είναι σε θέση να αξιολογεί ανεξάρτητα τους κινδύνους απάτης και τα μέτρα καταπολέμησης της απάτης που εφαρμόζει η εκτελεστική επιτροπή. Στις τρέχουσες δραστηριότητες τους, οι εσωτερικοί ελεγκτές πρέπει (α) να

⁴³ Joseph V. Carcello & Albert L. Nagy (2004), "Audit Firm Tenure and Fraudulent Financial Reporting", Auditing: A Journal Of Practice & Theory, Vol. 23, pp. 55–69.

έχουν επαρκείς γνώσεις ώστε να εντοπίζουν τα σημάδια πιθανής απάτης, (b) να προσέχουν τις περιπτώσεις που ενέχουν κίνδυνο απάτης και να εκτιμήσουν την αναγκαιότητα περαιτέρω διερεύνησης μίας υπόθεσης, την ενημέρωση των υπευθύνων από έναν οργανισμό και την λήψη μέτρων για την εξάλειψη ή την μείωση της πιθανότητας εμφάνισης απάτης. Επιπλέον, η διεξαγωγή ετήσιου ελέγχου μπορεί να χρησιμεύσει ως μέσο για την μείωση της πιθανότητας απάτης και σφάλματος. Ωστόσο σε ορισμένες περιπτώσεις, όταν ο έλεγχος επισημαίνει μία πιθανή απάτη ή σφάλμα, ο υπεύθυνος φορέας δεν εκθέτει την κατάσταση και προσπαθεί να διορθώσει το ζήτημα ο ίδιος, συνήθως με την απομάκρυνση από την οντότητα των υπευθύνων για την πιθανή απάτη ή για την κάλυψη των ζημιών από εσωτερικούς πόρους, για να μην αμαυρωθεί το κύρος και η αξιοπιστία της εταιρείας στην αγορά. Υπήρξαν αρκετά σημαντικές περιπτώσεις, όταν ύστερα από ένα σκάνδαλο στον τύπο οι διαχειριστές των οντοτήτων στις οποίες σημειώθηκαν απάτες αναγκάστηκαν να παραδεχτούν μπροστά στην κοινή γνώμη ότι γνώριζαν ή ήταν μερικώς ενήμεροι για την αντίστοιχη απάτη μετά από την διεξαγωγή εσωτερικού ελέγχου και ότι ενήργησαν για την εξάλειψη των ζημιών και των παραβατών, προτιμώντας να παραμείνουν «αθόρυβοι» για την προστασία της οντότητας τους (Yuping Zhao et al, 2017).⁴⁴

Υφίσταται σαφής διάκριση μεταξύ εσωτερικών ελεγκτών και ειδικών σε θέματα απάτης (Certified Fraud Examiners), τόσο από την άποψη των ρόλων και των αρμοδιοτήτων τους, όσο και από την επαγγελματική τους κατάρτιση και ειδικότητα. Ο ρόλος του εσωτερικού ελεγκτή εξαρτάται από την επαγγελματική του κατάρτιση και τις πρακτικές ικανότητες του. Στην πράξη, ο ρόλος του εσωτερικού ελέγχου μπορεί να περιλαμβάνει ένα ποικίλο σύνολο ευθυνών όπως (a) την υποστήριξη της διαχείρισης για την θέσπιση ελεγκτικών μηχανισμών καταπολέμησης της απάτης, (b) την διευκόλυνση της αξιολόγησης των κινδύνων απάτης και φήμης στο επίπεδο ενός οργανισμού και της επιχειρηματικής του διαδικασίας, (c) την αξιολόγηση των συνδέσεων μεταξύ των κινδύνων απάτης και των εσωτερικών ελέγχων, (d) τον έλεγχο απάτης, (e) την υποστήριξη των ειδικών στην έρευνα απάτης, (f) την υποστήριξη των προσπαθειών για τη διόρθωση ελλείψεων και (g) την αναφορά στην επιτροπή ελέγχου των προβλημάτων που αφορούν μηχανισμούς καταπολέμησης της απάτης, εκτίμησης κινδύνων απάτης και φήμης ή περιπτώσεις απάτης και υποψίες. Ο εσωτερικός έλεγχος

⁴⁴ Yuping Zhao, Jean C. Bedard & Rani Hoitash (2017), “Auditor Effort, and the Prevention of Financial Report Misstatements”, Auditing: A Journal of Practice & Theory, Vol. 36, pp. 151-177.

δεν μπορεί να αποτρέψει εντελώς την απάτη, αλλά μπορεί να προσαρμόσει την μεθοδολογία και τις διαδικασίες του ώστε να αυξήσει τις πιθανότητες να εντοπίσει και να ερμηνεύσει σωστά τις ενδείξεις της απάτης. Οι εσωτερικοί ελεγκτές πρέπει να γνωρίζουν τα πιθανά τεχνάσματα απάτης και τα σενάρια που εξειδικεύονται στον κλάδο που δραστηριοποιείται ο οργανισμός και να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν τις ενδείξεις ενός πιθανού τεχνάσματος απάτης.

Σημαντική δράση για την πρόληψη και τον εντοπισμό της απάτης είναι η θέσπιση ενός κατάλληλου συστήματος εσωτερικού ελέγχου. Οι στόχοι του θα πρέπει να απαρτίζονται από τις εξής συνιστώσες (α) τον σεβασμό της αρχής του διαχωρισμού των λειτουργιών (καμία λειτουργία δεν πρέπει να επιτρέπει σε έναν υπάλληλο να εκτελεί ολόκληρο τον κύκλο των συναλλαγών, δηλαδή ένας υπάλληλος δεν θα πρέπει να έχει την εξουσία να εκτελεί τόσο τις δραστηριότητες front office όσο και back office), (b) την αξιολόγηση του προσωπικού σχετικά με τα προσόντα, τις ικανότητες, την εκπαίδευση, τις προηγούμενες θέσεις εργασίας και τις τακτικές αξιολογήσεις των επιδόσεων τους, (c) την πρόσβαση στους δημόσιους πόρους για την σύγκριση των λογιστικών δεδομένων με την φυσική τους ύπαρξη, (d) την διερεύνηση του ιστορικού των υπαλλήλων και των τρίτων, ιδίως σε περιπτώσεις εκτελεστικών θέσεων στην διαδικασία σύνταξης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων (Daniela Petrașcua et al., 2014).⁴⁵

Συνεπώς, όλες οι οντότητες χρήζουν αναγκαιότητας του εσωτερικού ελέγχου για την επιχειρηματική τους αποτελεσματικότητα με την έννοια της καλής διαχείρισης της περιούσιας τους με ταυτόχρονη μεγιστοποίηση του κέρδους και επίτευξη μεσοπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων στόχων με απώτερο σκοπό την καταπολέμηση της.

⁴⁵ Daniela Petrașcua & Alexandra Ticanub (2014), “The Role of Internal Audit in Fraud Prevention and Detection”, *Procedia Economics and Finance*, Volume 16, pp. 489-497.

Μέρος II

Κεφάλαιο 1^ο Συγκριτική Ανάλυση Τριών Μοντέλων Πρόβλεψης της Απάτης

Έχοντας πλέον μελετήσει προσεκτικά την παραπάνω βιβλιογραφία και έχοντας θέσει τις βάσεις για να δημιουργηθεί το κατάλληλο υπόβαθρο για τον αναγνώστη θα προχωρήσουμε στην ειδικότερη ανάλυση τριών μοντέλων πρόβλεψης της απάτης στις οικονομικές καταστάσεις, τα οποία επιλέχθηκαν έπειτα από την μελέτη 30 και πλέον μοντέλων από την διεθνή και εγχώρια βιβλιογραφία. Αυτά είναι τα εξής:

1. Μοντέλο πρόβλεψης της απάτης με την χρήση χρηματοοικονομικών δεικτών
2. Μοντέλο πρόβλεψης της απάτης βάσει διαφοροποίησης του φύλου
3. Μοντέλο πρόβλεψης της απάτης κατά Beneish

Για τα παραπάνω μοντέλα αποτυπώνεται μία θεωρητική προσέγγιση, η μεθοδολογία έρευνας και τα αποτελέσματα βάση των οποίων κρίναμε ότι ξεχώρισαν και ήταν σημαντικά στην διεθνή βιβλιογραφία στην συνεχή προσπάθεια για την πρόληψη της απάτης στις οικονομικές καταστάσεις. Στόχος της ανάλυσης των μοντέλων αυτών είναι η κατανόηση και κυρίως η αποσαφήνιση των μεταβλητών εκείνων που διαδραματίζουν καίριο ρόλο στην πρόβλεψη και κατά συνέπεια στον εντοπισμό της απάτης.

Ορισμένα από τα άρθρα που μελετήσαμε και δύναται να αποτελέσουν υποστηρικτικό ρόλο για την κατανόηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας από τον αναγνώστη παρατίθενται συνοπτικά παρακάτω:

Επιστημονικό Άρθρο	Θέμα
Ole-Kristian Hope et Jingjing Wang (2018), <i>“Management deception, big-bath accounting, and information asymmetry: Evidence from linguistic analysis”</i> . , Accounting, Organizations and Society, vol. 70, pp. 33 – 51.	Διαχειριστική Απάτη (Management Deception)
Anne Beatty, ScottLiao, Jeff Jiewei Yu (2013), <i>“The spillover effect of fraudulent financial reporting on peer firms’ investments”</i> . , Journal of Accounting and Economics, vol. 55, pp. 183 – 205.	Επενδύσεις σε Συνδεδεμένες Οντότητες (Peer Firms’ Investments)
Gladys Lee and Neil Fargher (2013), <i>“Companies’ Use of Whistle-Blowing to Detect Fraud: An Examination of Corporate Whistle-Blowing Policies”</i> ., Journal of Business Ethics, vol. 114, pp. 283 - 295.	Διαδικασία Καταγγελίας Ατασθαλιών (Whistle-Blowing)
Frank Yu and Xiaoyun Yu (2011), <i>“Corporate Lobbying and Fraud Detection”</i> . , Journal of Financial and Quantitative Analysis, vol. 46, pp. 1865 - 1891.	Επιχειρηματικές Ομάδες Συμφερόντων (Corporate Lobbying)
Maria Krambia-Kapardis, Chris Christodoulou et Michalis Agathocleous, (2010) <i>“Neural networks: the panacea in fraud detection?”</i> , Managerial Auditing Journal, vol. 25, pp.659 - 678.	Νευρωνικά Δίκτυα (Neural Networks)
Efstathios Kirkos, Charalambos Spathis et Yannis Manolopoulos (2007), <i>“Data Mining techniques for the detection of fraudulent financial statements”</i> . , Expert Systems with Applications, vol.32, pp. 995 – 1003.	Τεχνική Εξόρυξης Δεδομένων (Data Mining Techniques)
Gaganis Chrysovalantis (2009), <i>“Classification Techniques for the Identification of Falsified Financial Statements: A Comparative Analysis”</i> . , Intelligent Systems Accounting Finance & Manaagement, vol. 16, pp. 207 – 229.	Τεχνικές Ταξινόμησης (Classification Techniques)
Obeua S. Persons (2005), <i>“The Relation Between the New Corporate Governance Rules and the Likelihood of Financial Statement Fraud”</i> . , Review of Accounting and Finance, vol. 4, pp. 125 - 148.	Κανόνες Εταιρικής Διακυβέρνησης (Corporate Governance Rules)

1. Μοντέλο Πρόβλεψης της Απάτης με την Χρήση Χρηματοοικονομικών Δεικτών

1.1. Θεωρητική Προσέγγιση

Οι χρηματοοικονομικοί δείκτες είναι το βασικότερο εργαλείο ανάλυσης των λογιστικών καταστάσεων και έχουν την δυνατότητα να περιγράψουν όλες τις πτυχές της οικονομικής επίδοσης των εταιρειών όπως κερδοφορία, φερεγγυότητα και συνιστούν ενδείξεις υγείας της εταιρείας αλλά και μέσο πιθανής εξαπάτησης επενδυτών και πιστωτών. Συνεπώς, οι δείκτες είναι πολύ χρήσιμα εργαλεία, όμως θα πρέπει να χρησιμοποιούνται με σύνεση, κριτική σκέψη και ιδιαίτερη προσοχή.

Όπως αναφέρουν και οι Hawariah Dalnial et al. (2014) στο άρθρο που θα μελετήσουμε και θα αναλύσουμε στην συνέχεια, οι ελεγκτές συνηθίζουν να χρησιμοποιούν εργαλεία γνωστά και ως αναλυτικές διαδικασίες στην προσπάθειά τους να εντοπίσουν φαινόμενα απάτης σε μία επιχείρηση.⁴⁶ Οι αναλυτικές αυτές διαδικασίες αναφέρονται στην ανάλυση σημαντικών αριθμοδεικτών και τάσεων όπως διακυμάνσεις και σχέσεις που δεν συνάδουν με άλλες σχετικές πληροφορίες ή που αποκλίνουν από τις προβλεπόμενες αξίες. Πολλοί μάλιστα ερευνητές και κυρίως ερευνητές απάτης προτείνουν τους χρηματοοικονομικούς δείκτες ως ένα πλέον αποτελεσματικό εργαλείο για τον εντοπισμό της απάτης.

Στην προσπάθεια μας να διαπιστώσουμε οι ίδιοι την χρησιμότητα των αριθμοδεικτών στην πρόβλεψη της απάτης, θα μελετήσουμε την περίπτωση των Hawariah Dalnial et al. (2014), αναλύοντας το επιλεγόμενο δείγμα των συγγραφέων, το μοντέλο πρόβλεψης καθώς και τα συμπεράσματα στα οποία οδηγήθηκαν οι αναφερόμενοι συγγραφείς.

⁴⁶ Hawariah Dalnial, Amrizah Kamaluddin, Zuraidah Mohd Sanusi & Khairun Syafiza Khairuddin (2014), “*Accountability in financial reporting: detecting fraudulent firms*”, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, Vol.145, pp. 61 – 69.

1.2. Μεθοδολογία Έρευνας

Σύμφωνα με τους Hawariah Dalnial et al. (2014) η απάτη είναι μια ευρεία έννοια με δύο βασικούς τύπους απάτης που διαπιστώνονται στην πράξη. Η πρώτη είναι η υπεξαίρεση στοιχείων ενεργητικού και η δεύτερη η δόλια οικονομική αναφορά. Η δόλια οικονομική αναφορά εμφανίζεται συνήθως με την μορφή πλαστογράφησης των οικονομικών καταστάσεων προκειμένου να επιτευχθούν ορισμένες μορφές οφέλους.

Για τους σκοπούς της συγκεκριμένης έρευνας οι συγγραφείς ανέπτυξαν δύο υποθέσεις:

H₁: Υπάρχει σημαντική διαφορά μεταξύ των μέσων των χρηματοοικονομικών δεικτών μεταξύ των επιχειρήσεων που διέπραξαν ή όχι απάτη.

H₂: Οι χρηματοοικονομικοί δείκτες είναι σημαντικοί παράγοντες πρόβλεψης της δόλιας χρηματοοικονομικής αναφοράς.

Στην μελέτη των Hawariah Dalnial et al. (2014) εξετάζεται ένα δείγμα 130 εταιρειών, αποτελούμενων από 65 εταιρείες με ιστορικό φαινομένων απάτης καθώς και 65 «καθαρές» εταιρείες από το Μαλαισιανό Χρηματιστήριο για τις περιόδους 2000 έως 2011. Τα δεδομένα που χρησιμοποιεί πηγάζουν από τις δημοσιευμένες και ελεγμένες χρηματοοικονομικές καταστάσεις των εταιρειών.

Για τους σκοπούς αυτής της μελέτης εντοπίστηκαν επτά πτυχές των χρηματοοικονομικών δεικτών μίας επιχείρησης. Αυτές οι μεταβλητές είναι η χρηματοοικονομική μόχλευση, η κερδοφορία, η σύνθεση των στοιχείων του ενεργητικού, η ρευστότητα, η κεφαλαιοποίηση, το μέγεθος και η συνολική χρηματοοικονομική κατάσταση. Οι παραπάνω ανεξάρτητες μεταβλητές αναλύονται ως εξής:

- a. Η χρηματοοικονομική μόχλευση (Financial Leverage) μετράται με το Σύνολο των Ξένων Κεφαλαίων προς το Σύνολο Ιδίων Κεφαλαίων (TD/TE) και το Σύνολο των Ξένων Κεφαλαίων προς το Σύνολο του Ενεργητικού (TD/TA). Η υψηλότερη μόχλευση συνδέεται τυπικά με υψηλότερες δυνατότητες παραβίασης των δανειακών συμβάσεων και μειωμένη ικανότητα απόκτησης πρόσθετου κεφαλαίου μέσω δανεισμού. Αυτό σημαίνει ότι όσο μεγαλύτερη είναι η μόχλευση, τόσο μεγαλύτερες είναι οι δυνατότητες παραβίασης και τόσο μεγαλύτερη είναι η πιθανότητα απάτης.

- b.** Η κερδοφορία (Profitability) υπολογίζεται από τον λόγο Καθαρά Κέρδη προς Έσοδα (NP/ REV). Τα χαμηλότερα κέρδη μπορούν να παρέχουν στην διοίκηση ένα κίνητρο να υπερεκτιμά τα έσοδα ή να υποτιμά τα έξοδα. Αυτό σημαίνει ότι όσο χαμηλότερο είναι το κέρδος, τόσο μεγαλύτερη είναι η τάση να υπερεκτιμούνται τα έσοδα ή οι δαπάνες και επομένως να υπάρχει μεγαλύτερη πιθανότητα ανίχνευσης της απάτης.
- c.** Η σύνθεση των περιουσιακών στοιχείων (Asset Composition) μετράται από τα Κυκλοφορούντα Περιουσιακά Στοιχεία προς το Σύνολο του Ενεργητικού (CA/ TA), τις Απαιτήσεις προς τα Έσοδα (REC/ REV) και τα Αποθέματα προς το Σύνολο του Ενεργητικού (INV/ TA). Η αναφερόμενη αξία βασίζεται στην εκτίμηση των μη εισπραχθέντων λογαριασμών και των απαρχαιωμένων αποθεμάτων. Αυτές οι μεταβλητές αναμένεται να έχουν θετική επίδραση, δηλαδή όσο υψηλότερο είναι το ποσό και των δύο στοιχείων, τόσο μεγαλύτερος είναι ο κίνδυνος υπερεκτίμησης του λογαριασμού, γεγονός που οδηγεί σε αύξηση της πιθανότητας απάτης.
- d.** Η ρευστότητα (Liquidity) υπολογίζεται από το Κεφάλαιο Κίνησης προς το Σύνολο του Ενεργητικού (WC/ TA). Η μείωση της ρευστότητας μπορεί να αποτελέσει κίνητρο για τα διευθυντικά στελέχη να συμμετέχουν σε παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων. Επιπλέον, επιχειρήσεις με πολύ χαμηλό κεφάλαιο κίνησης στο σύνολο των περιουσιακών στοιχείων αναφέρεται ότι δεν μπορούν να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους. Συνεπώς, όσο χαμηλότερη είναι η ρευστότητα μιας επιχείρησης, τόσο πιο πιθανό είναι τα στελέχη να συμμετάσχουν σε απάτη.
- e.** Η κεφαλαιοποίηση (Capital Turnover) υπολογίζεται με βάση τα Έσοδα προς το Σύνολο του Ενεργητικού (REV/ TA). Η κεφαλαιοποίηση μετρά την ικανότητα της διοίκησης να αντιμετωπίζει ανταγωνιστικές καταστάσεις. Σε κάποιες περιπτώσεις η αδυναμία ανταγωνισμού μπορεί να αποτελέσει κίνητρο για την συμμετοχή σε δόλια οικονομική αναφορά. Συνεπώς, οι επιχειρήσεις που αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην δημιουργία πωλήσεων έχουν περισσότερες πιθανότητες να συμμετάσχουν σε παραποίηση.
- f.** Η συνολική χρηματοοικονομική κατάσταση (Overall Financial Position) υπολογίζεται με τον δείκτη Z-Score, ο οποίος εντοπίζει την πιθανότητα πτώχευσης μίας εταιρείας. Οι δεινές οικονομικές συνθήκες ενδέχεται να παρακινήσουν τα διευθυντικά στελέχη να λάβουν ανήθικα μέτρα για να

βελτιώσουν την εμφάνιση της οικονομικής θέσης της επιχείρησης. Αυτές οι μεταβλητές αναμένεται να είναι αρνητικές λόγω του ότι οι επιχειρήσεις με ανεπαρκείς οικονομικές συνθήκες (μικρότερο αποτέλεσμα Z) είναι πιο πιθανό να συμμετάσχουν σε απάτη. Οι συνιστώσες του δείκτη Z-Score είναι οι παρακάτω:

$$Z = 1.2 (\text{Working Capital/ Total Assets}) + 1.4 (\text{Retained Earnings/ Total Assets}) + 3.3 (\text{Earnings before Interest and Taxes/ Total Assets}) + 0.06 (\text{Market Value of Equity/ Book Value of Total Debt}) + 1.0 (\text{Sales/ Total Assets})$$

Στην συνέχεια, η εξαρτημένη μεταβλητή περιλαμβάνει εταιρείες που έχουν διαπράξει απάτη και εταιρείες που δεν έχουν διαπράξει απάτη (FFR). Κάθε απατηλή επιχείρηση συνδυάζεται με μια αντίστοιχη μη απατηλή επιχείρηση με βάση την βιομηχανία, το μέγεθος και την χρονική περίοδο. Επίσης, ως ελεγχόμενη μεταβλητή είναι το μέγεθος (Size), το οποίο μετράται από το φυσικό λογάριθμο της λογιστικής αξίας του Συνόλου του Ενεργητικού στο τέλος της χρήσης.

Ακολούθως, το μοντέλο πολλαπλής παλινδρόμησης εκτιμήθηκε χρησιμοποιώντας τους χρηματοοικονομικούς δείκτες των οντοτήτων για να προσδιορίσει ποιοι από τους αριθμοδείκτες αυτούς σχετίζονται με την απάτη στις οικονομικές καταστάσεις.

$$FFR = b_0 + b_1(SIZE) + b_2(TD/TE) + b_3(TD/TA) + b_4(NP/REV) + b_5(CA/TA) + b_6(REC/REV) + b_7(INV/TA) + b_8(WC/TA) + b_9(REV/TA) + b_{10}(Z \text{ score}) + e$$

where:

SIZE = Size

TD/TE = Total Debt/ Total Equity

TD/TA = Total Debt/ Total Assets

NP/REV = Net Profit/ Revenue

CA/TA = Current Assets/ Total Assets

REC/REV = Receivable/ Revenue

INV/TA = Inventories/ Total Assets

WC/TA = Working Capital/ Total Assets

REV/TA = Revenue/ Total Assets

1.3. Αποτελέσματα

Ο κύριος σκοπός της έρευνας των Hawariah Dalnial et al. (2014) ήταν να διαπιστώσουν αν υπάρχουν σημαντικές αποκλίσεις μεταξύ των μέσων των αριθμοδεικτών μεταξύ εταιρειών που είτε παρουσιάζουν είτε όχι φαινόμενα απάτης, καθώς και να εντοπίσουν ποιος αριθμοδείκτης είναι στατιστικά σημαντικός στην δημοσιοποίηση παραπονημένων χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Όπως προέκυψε από την μελέτη, αριθμοδείκτες όπως *Total Debt/ Total Equity* (Ξένα Κεφάλαια / Ίδια Κεφάλαια) μπορεί να αποτελέσει ένα αποτελεσματικό εργαλείο για την πρόβλεψη της απάτης. Επίσης, ο δείκτης *Total Debt/ Total Assets* (Ξένα Κεφάλαια / Σύνολο Ενεργητικού) βρέθηκε να έχει σημαντική διαφορά δείχνοντας υψηλότερη μόχλευση σε επιχειρήσεις που έχουν διαπράξει απάτη. Αυτό σημαίνει ότι οι δόλιες επιχειρήσεις έχουν δυνητικά υψηλότερες παραβιάσεις δανείων από τις μη δόλιες επιχειρήσεις. Επιπλέον, η μέση αναλογία του δείκτη *Inventory/ Total Assets* (Αποθέματα/ Σύνολο Ενεργητικού) παρουσιάζει μία παρόμοια διαφορά μεταξύ δόλιων και μη δόλιων επιχειρήσεων με το υψηλότερο ποσοστό να εντοπίζεται στις δόλιες επιχειρήσεις. Το αποτέλεσμα δείχνει ότι οι δόλιες επιχειρήσεις έχουν υψηλότερα αποθέματα και χαμηλότερες πωλήσεις. Παράλληλα, ο δείκτης *Receivable/ Revenue* (Εισπρακτέοι Λογαριασμοί/ Έσοδα) παρουσιάζει επίσης σημαντική διαφορά λόγω του ότι οι επιχειρήσεις που έχουν διαπράξει απάτη τείνουν να έχουν υψηλότερες απαιτήσεις από τις «καθαρές» επιχειρήσεις. Επιπροσθέτως, μία παρόμοια διαφορά εντοπίστηκε και στον δείκτη *Working Capital/ Total Assets* (Κεφάλαιο Κινήσεως/ Σύνολο Ενεργητικού). Τα αποτελέσματα δείχνουν χαμηλό κεφάλαιο κίνησης σε δόλιες επιχειρήσεις που συνδέονται με οικονομικές δυσχέρειες. Τέλος, ο συντελεστής *Z-score*, ο οποίος μετρά την πιθανότητα πτώχευσης μίας επιχείρησης παρουσιάζει εξίσου σημαντική διαφορά μεταξύ των εταιρειών που έχουν διαπράξει ή όχι απάτη. Συνεπώς, σημαντικοί παράγοντες πρόβλεψης της απάτης θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν η μόχλευση, η κεφαλαιοποίηση και ο συντελεστής *Z-score*.

2. Μοντέλο Πρόβλεψης της Απάτης βάσει Διαφοροποίησης του Φύλου

2.1. Θεωρητική Προσέγγιση

Κατά την εξέταση του πλαισίου όσον αφορά την βιβλιογραφία για την διαφοροποίηση του φύλου σε σχέση με την ηθική, δηλαδή αν οι γυναίκες έχουν πράγματι αναπτύξει διαφορετικές κοινωνικές αξίες και κοινωνικούς ρόλους από τους άνδρες, διαπιστώνεται ότι η ανταπόκριση τους σε ένα πιθανό φαινόμενο απάτης μπορεί να διαφέρει. Παράλληλα, ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες για την εφαρμογή ενός πλαισίου για την πρόληψη της απάτης είναι οι ηθικές συμπεριφορές και η συμπεριφορά των ανώτερων στελεχών, το οποίο συνάδει με τα σύγχρονα κίνητρα για την διάπραξη απάτης ως σύνθετο μείγμα απληστίας, οικονομικής πίεσης και δυσαρέσκειας.

Σύμφωνα με τους Adhikari B.K. et al. (2015) εντοπίζεται μία αρνητική σχέση μεταξύ του ποσοστού των κορυφαίων διευθυντικών στελεχών που είναι γυναίκες και του αριθμού των δικαστικών αγωγών εναντίον της εταιρείας.⁴⁷ Επίσης, πολλοί ερευνητές υποστηρίζουν ότι οι γυναίκες ως διευθυντικά στελέχη είναι λιγότερο πιθανόν να χρησιμοποιήσουν επιθετικές πρακτικές διαχείρισης που θα οδηγούσαν την εταιρεία να εμπλακεί σε διαφορές απάτης, διότι ένα Διοικητικό Συμβούλιο με σύνθετη συγκρότηση όσον αφορά το φύλο μπορεί να έχει πιο ηθική άποψη. Επιπλέον, η μελέτη των Thiruvadi, S. et al. (2011) οδηγεί στην παραδοχή ότι η παρουσία μίας γυναίκας ως διοικητικό μέλος στο συμβούλιο μειώνει την μη ορθή διαχείριση και χειραγώγηση των κερδών από την διοίκηση.⁴⁸ Προηγούμενες έρευνες έχουν δείξει ότι οι γυναίκες διευθυντές είναι πιο θετικές σε σχέση με έναν κώδικα δεοντολογίας και ότι η συμμετοχή των γυναικών σε εταιρικά εγκλήματα είναι ελάχιστη.

Ακολούθως, για να διαπιστώσουμε καθώς και να κατανοήσουμε την παραδοχή ότι η συμβολή του γυναικείου φύλου στην σύνθεση ενός διοικητικού συμβουλίου αποφέρει μία θετική επίδραση στην μείωση της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων, θα μελετήσουμε την περίπτωση των Mary Jane Lenard et al. (2017), αναλύοντας το

⁴⁷ Adhikari, B.K., Agrawal A. & Malm, J. (2015), “Do women stay out of trouble? Evidence from corporate litigation”, Working paper, Miami University, Oxford, OH.

⁴⁸ Thiruvadi, S. & Huang, H. (2011), “Audit committee gender differences and earnings management”, Gender in Management: An International Journal, Vol. 26, pp. 483-498.

δείγμα που επιλέχθηκε, το μοντέλο πρόβλεψης καθώς και τα συμπεράσματα στα οποία οδηγήθηκαν οι παραπάνω συγγραφείς.⁴⁹

2.2. Μεθοδολογία Έρευνας

Στην έρευνα των Mary Jane Lenard et al. (2017) η απάτη ορίζεται ως η κατάσταση όπου οι άνθρωποι έχουν ένα κίνητρο ή μία πίεση ή διαφορετικά μία ευκαιρία καθώς και μία εκλογίκευση ώστε να πείσουν τον εαυτό τους ότι μία πράξη απάτης δεν είναι πραγματικά εγκληματική (Τρίγωνο της Απάτης).

Στην συγκεκριμένη έρευνα οι συγγραφείς ανέπτυξαν τέσσερις υποθέσεις:

H₁: Η παρουσία έστω και μίας γυναίκας σε εκτελεστική θέση μπορεί να μειώσει την πιθανότητα μία εταιρεία να συμμετέχει σε απάτη των οικονομικών καταστάσεων.

H₂: Η παρουσία έστω και μίας γυναίκας στο Διοικητικό Συμβούλιο μπορεί να μειώσει την πιθανότητα μία εταιρεία να συμμετέχει σε απάτη των οικονομικών καταστάσεων.

H₃: Η παρουσία έστω και μίας γυναίκας στην Επιτροπή Ελέγχου μπορεί να μειώσει την πιθανότητα μία εταιρεία να συμμετέχει σε απάτη των οικονομικών καταστάσεων.

H₄: Η παρουσία έστω και μίας γυναίκας στην Επιτροπή Εταιρικής Διακυβέρνησης μπορεί να μειώσει την πιθανότητα μία εταιρεία να συμμετέχει σε απάτη των οικονομικών καταστάσεων.

Στην μελέτη των Mary Jane Lenard et al. (2017) εξετάζεται ένα σύνολο δεδομένων που αποτελείται από 211 εταιρείες από την βάση δεδομένων Stanford Securities Class Clearinghouse, όπου δημοσιεύονται πληροφορίες σχετικά με τις εταιρείες που είναι εμπλεκόμενες σε δικαστικές αγωγές για διάπραξη απάτης για την χρονική περίοδο 2007-2013. Όσον αφορά την κατανομή του δείγματος από την οπτική του κλάδου, οι 151 εταιρείες βρίσκονται σε «ανδροκρατούμενες» βιομηχανίες ενώ οι 61 εταιρείες σε «γυναικοκρατούμενες» βιομηχανίες αντίστοιχα.

Οι συγγραφείς χρησιμοποιούν ένα μοντέλο πολλαπλής λογιστικής παλινδρόμησης για να προσδιορίσουν την πιθανότητα απάτης όταν υπάρχει τουλάχιστον μία γυναίκα σε

⁴⁹ Mary Jane Lenard, Bing Yu, E. Anne York, & Shengxiong Wu (2017), “Female business leaders and the incidence of fraud litigation”, Managerial Finance, Volume 43, pp.59-75.

εκτελεστική θέση ή στο Διοικητικό Συμβούλιο, το οποίο θα συνδράμει στην ταξινόμηση και ενδεχομένως στην πρόβλεψη απάτης σε μία επιχείρηση. Οι ανεξάρτητες μεταβλητές, οι οποίες χρησιμοποιούνται στο μοντέλο αναλύονται παρακάτω.

- a. Ως μεταβλητή για τον έλεγχο του μεγέθους (Size), χρησιμοποιείται το Σύνολο του Ενεργητικού (SIZE).
- b. Ο δείκτης κερδοφορίας (ROA) υπολογίζεται από την απόδοση των περιουσιακών στοιχείων.
- c. Ο δείκτης μόχλευσης (Leverage) μετράται από τα Ξένα Κεφάλαια προς το Σύνολο του Ενεργητικού (TD/ TA). Αν η εταιρεία αξιολογείται με υψηλή μόχλευση, αναμένεται υψηλότερη πιθανότητα απάτης, καθώς η μόχλευση συνδέεται θετικά με λογιστικές πολιτικές που ενισχύουν το εισόδημα και οι οποίες μπορεί να είναι ανεπαρκείς για να αποφευχθεί η παραβίαση των διακανονισμών χρέους.
- d. Η μεταβλητή της απώλειας/ ζημίας (Loss) είναι κωδικοποιημένη ως 1 εάν υπήρξε απώλεια κατά το τρέχον έτος, ή 0 αν δεν υπήρξε. Αναμένεται ότι εάν η εταιρεία υποφέρει από απώλειες, θα υπάρξει μεγαλύτερη πίεση στην εταιρεία να χρησιμοποιήσει επιθετικές πρακτικές που ενδέχεται να οδηγήσουν σε απάτη.
- e. Η ανάπτυξη (Growth) υπολογίζεται από τον ρυθμό μεταβολής των πωλήσεων. Μια εταιρεία που έχει βιώσει ένα υψηλό ποσοστό ανάπτυξης μπορεί να αγωνιστεί για να καλύψει τις οικονομικές της υποχρεώσεις, ωστόσο μπορεί να υπάρχουν φανταστικές πωλήσεις που αναφέρθηκαν ως αποτέλεσμα.
- f. Η μεταβλητή Chair_CEO περιλαμβάνεται στο μοντέλο επειδή αναμένεται ότι κάποιος που είναι και Διευθύνων Σύμβουλος και Πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου θα ασκεί μεγαλύτερη εξουσία στην λήψη αποφάσεων.
- g. Η διαφοροποίηση του φύλου (Female Leader Variable) αναλύεται στις μεταβλητές F_MG και F_DIREC αντίστοιχα. Συγκεκριμένα, η μεταβλητή F_MG είναι μία ποιοτική μεταβλητή όπου με 1 ορίζεται αν υπάρχει τουλάχιστον μία γυναίκα σε εκτελεστική θέση και με 0 αν δεν υπάρχει. Παράλληλα, η μεταβλητή F_DIREC είναι επίσης μία ποιοτική μεταβλητή όπου με 1 ορίζεται αν υπάρχει τουλάχιστον μία γυναίκα στο Διοικητικό Συμβούλιο και με 0 αν δεν υπάρχει.

Στην συνέχεια, ως εξαρτημένη μεταβλητή ορίζεται η απάτη (Fraud), η οποία εκπροσωπείται με 1 εάν μια επιχείρηση υπόκειται σε απάτη, ή 0 αν δεν υπόκειται σε απάτη. Επίσης, η ελεγχόμενη μεταβλητή είναι το μέγεθος του Διοικητικού Συμβουλίου (B_Size) και υπολογίζεται με βάσει των αριθμό των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου. Σε κάποιες περιπτώσεις τα μικρά συμβούλια δίνουν στα διευθυντικά στελέχη υψηλότερα κίνητρα και τους αναγκάζουν να αντιμετωπίσουν υψηλότερο κίνδυνο από ό, τι τα μεγαλύτερα συμβούλια. Έτσι σε ένα μικρότερο συμβούλιο θα εντοπιζόταν μεγαλύτερη πιθανότητα απάτης.

Ακολουθως, το μοντέλο της πολλαπλής λογιστικής παλινδρόμησης είναι το παρακάτω:

$$\text{Pr(FRAUD)} = \alpha + \beta_1(\text{SIZE}) + \beta_2(\text{ROA}) + \beta_3(\text{LEVERAGE}) + \beta_4(\text{LOSS}) + \beta_5(\text{GROWTH}) + \beta_6(\text{CHAIR_CEO}) + \beta_7(\text{B_SIZE}) + \beta_8(\text{Female Leader Variable}) + \varepsilon$$

where:

FRAUD = 1 if firm is a fraud firm, 0 otherwise

SIZE = Log of Total Assets

ROA = Return on Assets

LEVERAGE = Total Debt/ Total Assets

LOSS = 1 if there has been a loss in the current year, 0 otherwise

GROWTH = Change in Sales

CHAIR_ CEO = 1 if individual is both chairman of the board and CEO, 0 otherwise

Female Leader Variable is represented as F_MG or F_DIREC

F_MG = 1 if there is at least one female executive for the company, 0 otherwise

F_DIREC = 1 if there is at least one female member of the board of directors, 0 otherwise

B_SIZE = Log of the number of board members

Τέλος, προκειμένου να διερευνηθούν πληρέστερα οι θέσεις του διοικητικού συμβουλίου για το αντίστοιχο δείγμα, αξιολογήθηκε η ιδιότητα μέλους δύο επιτροπών παρακολούθησης του Διοικητικού Συμβουλίου, της Επιτροπής Ελέγχου και της Επιτροπής Εταιρικής Διακυβέρνησης. Συγκεκριμένα, η μεταβλητή F_AUD ως ψευδομεταβλητή ορίζεται με 1 αν υπάρχει τουλάχιστον μία γυναίκα ως μέλος της Επιτροπής Ελέγχου και με 0 αν δεν υπάρχει. Αντίστοιχα, η μεταβλητή F_CG ως ψευδομεταβλητή επίσης ορίζεται με 1 αν υπάρχει τουλάχιστον μία γυναίκα ως μέλος της Επιτροπής Εταιρικής Διακυβέρνησης και με 0 αν δεν υπάρχει.

2.3. Αποτελέσματα

Η μελέτη των Mary Jane Lenard et al. (2017) αποσκοπούσε στον προσδιορισμό της πιθανότητας απάτης όταν υπάρχει τουλάχιστον μία γυναίκα σε εκτελεστική θέση ή στο διοικητικό συμβούλιο, το οποίο δύναται να συνδράμει στην πρόβλεψη της απάτης. Τα ευρήματα της μελέτης οδήγησαν στον επιθυμητό σκοπό των συγγραφέων και εντοπίστηκε ότι πράγματι μία εταιρεία είναι λιγότερο πιθανό να διαπράξει απάτη στον τομέα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης όταν υπάρχει τουλάχιστον μία γυναίκα σε εκτελεστική θέση ή ως μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου ή ως μέλος της Επιτροπής Ελέγχου (βάσει συγκριτικού t-test) . Επίσης, δεδομένης αυτής της ιδιαίτερης ευθύνης, η τάση να αποφεύγεται η ανάληψη κινδύνου και η μεγαλύτερη δέσμευση σε πολιτικές ηθικής μπορεί να αναγκάσει τις γυναίκες να λειτουργήσουν ως μετριοπαθής επιρροή στην ανάληψη κινδύνων και να μειώσουν την πιθανότητα να συμμετάσχει μία οντότητα σε απάτη μέσω της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων. Αξίζει να σημειωθεί με βάσει τα αποτελέσματα ότι το ποσοστό των γυναικών σε εκτελεστική θέση είναι σημαντικά χαμηλότερο στις εταιρείες που έχουν διαπράξει απάτη. Επιπλέον, κατά την εξέταση των βιομηχανιών που είναι «ανδροκρατούμενες» έναντι των «γυναικοκρατούμενων», η παρουσία τουλάχιστον μίας γυναίκας σε εκτελεστική θέση έχει ισχυρότερο μετριασμό της απάτης στις «ανδροκρατούμενες» βιομηχανίες. Καθώς υπάρχει περισσότερος έλεγχος της τοποθέτησης και της σπουδαιότητας των γυναικών στις θέσεις εταιρικής διακυβέρνησης, η έρευνα σχετικά με την επιρροή των γυναικών είναι απαραίτητη, εάν η ποικιλομορφία στο Διοικητικό Συμβούλιο έχει ευεργετικό αντίκτυπο στην εταιρική διακυβέρνηση. Τέλος, εντοπίστηκε ότι μεταβλητές όπως *Growth (Ανάπτυξη)* και η *Loss (Απώλεια/ Ζημία)* είναι σημαντικά υψηλότερες στις εταιρείες που έχουν διαπράξει απάτη.

3. Μοντέλο Πρόβλεψης της Απάτης κατά Beneish

3.1. Θεωρητική Προσέγγιση

Ο Messod D. Beneish (1999) δημιούργησε το m-score προκειμένου να διαχωρίσει τις επιχειρήσεις που χειραγωγούν το λογιστικό αποτέλεσμα, παραβιάζοντας τις βασικές λογιστικές αρχές, σε σχέση με αυτές που δεν το κάνουν. Το score αυτό προέκυψε ύστερα από το συμπέρασμα ότι υπάρχει η πιθανότητα χειραγώγησης όταν παρατηρούνται ασυνήθιστες αυξήσεις σε μεγέθη όπως οι λογαριασμοί εισπρακτέοι, μείωσης του μικτού κέρδους, του ρυθμού ανάπτυξης των πωλήσεων και των δεδουλευμένων. Έτσι λοιπόν, μελετώντας ένα δείγμα εταιρειών από το 1982 μέχρι το 1992 κατέληξε σε ένα μοντέλο οκτώ μεταβλητών, σύμφωνα με το οποίο οι εταιρείες που έχουν αποτέλεσμα βάσει του m-score μεγαλύτερο του -2.22 είναι πιθανό να έχουν προβεί σε χειραγώγηση στις οικονομικές τους καταστάσεις.⁵⁰

Ο Beneish σύμφωνα με τα στοιχεία που εξέτασε διαπίστωσε ότι μεγάλες αυξήσεις στις πωλήσεις μπορεί να σημαίνει αλλαγή στους όρους πίστωσης των εταιρειών, οι οποίες γίνονται για λόγους ανταγωνισμού. Όταν όμως οι αυξήσεις αυτές είναι δυσανάλογες με τους λογαριασμούς εισπρακτέους, τότε υπάρχει πιθανότητα επηρεασμού του ύψους των πωλήσεων. Επίσης, η μείωση του μικτού ποσοστού κέρδους σημαίνει αρνητικές προοπτικές για την εταιρεία, γεγονός που αυξάνει την πιθανότητα χειραγώγησης του αποτελέσματος. Αύξηση του μη κυκλοφορούντος ενεργητικού σε σχέση με σύνολο ενεργητικού υποδηλώνει πιθανή κεφαλαιοποίηση εξόδων με συνέπεια της αύξησης πιθανότητας χειραγώγησης των αποτελεσμάτων. Ακόμα όταν υπάρχει μείωση του ποσοστού των αποσβέσεων σε σχέση με το σύνολο των παγίων σημαίνει ότι η επιχείρηση έχει προβεί σε αλλαγή στο τρόπο υπολογισμού των αποσβέσεων και συνεπώς υπάρχει μεγάλη πιθανότητα χειραγώγησης των αποτελεσμάτων.

Στην συνέχεια, για να διαπιστώσουμε καθώς και να κατανοήσουμε την πρόβλεψη της πιθανής χειραγώγησης των κερδών μέσω της χρήσης του μοντέλου Beneish καταστάσεων, θα μελετήσουμε την περίπτωση του Σπυρίδων Ρεπούση (2016),

⁵⁰ Messod D. Beneish (1999), "The Detection of Earnings Manipulation". Financial Analysts Journal, Vol. 55, Iss. 5.

αναλύοντας το επιλεγόμενο δείγμα του συγγραφέα, το μοντέλο πρόβλεψης καθώς και τα συμπεράσματα στα οποία οδηγήθηκε ο αναφερόμενος συγγραφέας.⁵¹

3.2. Μεθοδολογία Έρευνας

Σύμφωνα με τον Σπυρίδων Ρεπούση (2016) η απάτη ορίζεται ως η σκόπιμη ψευδής παρουσίαση της οικονομικής κατάστασης μίας επιχείρησης που πραγματοποιήθηκε μέσω εκ προθέσεως σφάλματος ή παράλειψης των ποσών ή των γνωστοποιήσεων στις οικονομικές καταστάσεις προκειμένου να εξαπατηθεί ο χρήστης των οικονομικών καταστάσεων.

Στην παρούσα μελέτη χρησιμοποιείται το μοντέλο Beneish (1997, 1999). Το συγκεκριμένο μοντέλο αποτελείται από οκτώ μεταβλητές που καταγράφουν είτε στρεβλώσεις οικονομικής κατάστασης που μπορεί να προκύψουν από τη χειραγώγηση των κερδών (DSR, AQI, DEPI, Accruals) είτε δείχνουν προδιάθεση συμμετοχής στην χειραγώγηση των κερδών (GMI, SGI, SGAI, LEVI). Οι δείκτες πρόβλεψης που επικεντρώνονται στις στρεβλώσεις των οικονομικών καταστάσεων αποτυπώνουν ασυνήθιστες συσσωρεύσεις απαιτήσεων (DSR), ασυνήθιστη κεφαλαιοποίηση εξόδων και διαφορές απομειώσεων (AQI, DEPI) καθώς και στον βαθμό κατά τον οποίο τα λογιστικά κέρδη υποστηρίζονται από τα ταμειακά κέρδη (Accruals).

Η μελέτη του Σπυρίδων Ρεπούση (2016) εξετάζει ένα δείγμα 25.468 Ανώνυμων Εταιρειών και Εταιρειών Περιορισμένης Ευθύνης στην Ελλάδα από την βάση δεδομένων της ICAP για την διετία 2011 έως 2012. Με βάση τα παραπάνω οι οκτώ μεταβλητές που εξετάστηκαν στο συγκεκριμένο μοντέλο είναι οι παρακάτω:

- a. Η μεταβλητή Days Sales in Receivables Index (DSRI) μετρά την μεταβολή των λογαριασμών εισπρακτέων και των πωλήσεων σε διάστημα δύο περιόδων. Η μεγάλη αύξηση των απαιτήσεων ως ποσοστού των πωλήσεων μπορεί να υποδηλώνει υπερεκτίμηση των απαιτήσεων και των πωλήσεων για αύξηση των κερδών.

⁵¹ Spyridon Repousis (2016), "Using Beneish model to detect corporate financial statement fraud in Greece", Journal of Financial Crime, Vol. 23, pp.1063-1073.

- b.** Η μεταβλητή Gross Margin Index (GMI) μετρά το ποσοστό μικτού κέρδους. Οι εταιρείες με ασθενέστερη κερδοφορία είναι πιο πιθανό να συμμετάσχουν σε χειραγώγηση κερδών.
- c.** Η μεταβλητή Asset Quality Index (AQI) μετρά τον λόγο του μη κυκλοφορούντος ενεργητικού σε σχέση με το σύνολο του ενεργητικού. Η αύξηση του ποσοστού δείχνει αυξημένες προσπάθειες για την αναβολή του κόστους.
- d.** Η μεταβλητή Sales Growth Index (SGI) μετράει το ποσοστό αύξησης των πωλήσεων. Η ανάγκη για εξωτερική χρηματοδότηση χαμηλού κόστους ενδέχεται να παρακινήσει την χειραγώγηση των πωλήσεων.
- e.** Η μεταβλητή Depreciation Index (DEPI) μετρά τον λόγο των αποσβέσεων σε σχέση με το σύνολο των παγίων.
- f.** Η μεταβλητή Leverage Index (LVGI) μετρά τον δείκτη χρηματοοικονομικής μόχλευσης. Η αύξηση του ποσοστού του χρέους μπορεί να συνεπάγεται παραβίαση των όρων δανεισμού.
- g.** Η μεταβλητή Total Accruals to Total Assets (TATA) μετρά την μεταβολή των δεδουλευμένων σε σχέση με το σύνολο του ενεργητικού.
- h.** Η μεταβλητή Sales, General and Administrative Expenses Index (SGAI) μετρά το ποσοστό των εξόδων διοίκησης - διάθεσης σε σχέση με τις πωλήσεις.

Για τους σκοπούς της παρούσας μελέτης εξετάζονται οι ακόλουθες οκτώ υποθέσεις:

H1: Υπάρχει σημαντική σχέση μεταξύ της DSRI και της διαχείρισης κερδών.

H2: Υπάρχει σημαντική σχέση μεταξύ της GMI και της διαχείρισης κερδών.

H3: Υπάρχει σημαντική σχέση μεταξύ της AQI και της διαχείρισης κερδών.

H4: Υπάρχει μια σημαντική σχέση μεταξύ της SGI και της διαχείρισης κερδών.

H5: Υπάρχει σημαντική σχέση μεταξύ της DEPI και της διαχείρισης των κερδών.

H6: Υπάρχει μια σημαντική σχέση μεταξύ της SGAI και της διαχείρισης κερδών.

H7: Υπάρχει μια σημαντική σχέση μεταξύ της TATA και της διαχείρισης κερδών.

H8: Υπάρχει μια σημαντική σχέση μεταξύ της LVGI και της διαχείρισης κερδών.

Ακολουθώς, το μοντέλο Beneish με τις οκτώ μεταβλητές είναι το παρακάτω:

$$\mathbf{M - Score = -4.84 + 0.92*DSRI + 0.528*GMI + 0.404*AQI + 0.892*SGI + 0.115*DEPI - 0.712*SGAI + 4.679*TATA - 0.327*LVG}$$

where:

DSRI = Days Sales in Receivable Index (CY AR/ Sales)/ (PY AR/ Sales)

GMI = Gross Margin Index [(PY Sales – PY Costs of Sales)/ PY Sales]/ [(CY Sales – CY Costs of Sales)/ CY Sales]

AQI = Asset Quality Index {[1- (CY CA + CY Net FA)/ CY TA]/ [1- (PY CA + PY Net FA)/ PY TA]}

SGI = Sales Growth Index (CY Sales/ PY Sales)

DEPI = Depreciation Index {[PY DE/ (PY DE + PY Net PPE)]/ [CY DE/ (CY DE + CY Net PPE)]}

SGAI = Selling, General & Administrative Expenses Index [(CY SG&A/ CY Sales)/ (PY SG&A/ PY Sales)]

LVGI = Leverage Index {[(CY LTD + CY CL)/ CY TA]/ [(PY LTD + PY CL)/ PY TA]}

TATA = Total Accruals to Total Assets Index {[(CY WC – PY WC) – (CY Cash – PY Cash) + (CY Income Tax Payable – PY Income Tax Payable) + (CY Current LTD - PY Current LTD – CY DE)]/ CY TA}

and:

CA = Current Assets

CY = Current Year or Current Period

DE = Depreciation Expense

FA = Fixed Assets

GM = Gross Margin

LTD = Long Term Debt

PPE = Property, Plant & Equipment

PY = Prior Year or Prior Period

SG&A = Selling General & Administrative

TA = Total Assets

WC = Working Capital (Current Assets – Current Liabilities)

3.3. Αποτελέσματα

Σκοπός της έρευνας του Σπυρίδων Ρεπούση (2016) ήταν ο εντοπισμός της ύπαρξης απάτης στις οικονομικές καταστάσεις καθώς και η τάση συμμετοχής στην παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων. Όπως προέκυψε από τα ευρήματα, οι 8.486 από τις 25.468 εταιρείες (Α.Ε. & Ε.Π.Ε.) ήτοι το 33% του συνολικού δείγματος παρουσιάζουν αποτέλεσμα βάσει του m-score μεγαλύτερο από -2.22, το οποίο οδηγεί στο συμπέρασμα της πιθανής χειραγώγησης αυτών των εταιρειών. Επίσης, εντοπίζεται μία σημαντική σχέση μεταξύ της διαχείρισης κερδών, όπως εκφράζεται από την βαθμολογία M-Beneish, με τις ακόλουθες μεταβλητές: (i) *Days Sales in Receivables Index* (Μεταβολή των λογαριασμών εισπρακτέων και των πωλήσεων σε διάστημα δύο περιόδων), (ii) *Asset Quality Index* (Μη κυκλοφορούν Ενεργητικό/ Σύνολο Ενεργητικού), (iii) *Gross Margin Index* (Ποσοστό Μικτού Κέρδους), (iv) *Sales Growth Index* (Ποσοστό αύξησης των πωλήσεων), (v) *Sales, General & Administrative Expenses Index* (Ποσοστό των εξόδων διοίκησης - διάθεσης σε σχέση με τις πωλήσεις) και (vi) *Leverage Index* (Χρηματοοικονομική Μόχλευση). Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί ότι η μεταβλητή *Days Sales in Receivables Index* αντικατοπτρίζει το 95,92% της διακύμανσης της βαθμολογίας M-Beneish σε στατιστικούς όρους, το οποίο οδηγεί στην πιθανότητα χειραγώγησης όταν παρατηρούνται ασυνήθιστες αυξήσεις σε μεγέθη όπως οι λογαριασμοί εισπρακτέοι. Το μοντέλο Beneish είναι ένα χρήσιμο εργαλείο για τα τμήματα πιστοληπτικής ικανότητας των τραπεζών και τους επίσημους φορείς που εποπτεύουν τις επιχειρήσεις στην Ελλάδα, και μπορούν να το χρησιμοποιήσουν για την προστασία των συμφερόντων και των επενδυτών τους από κερδοσκοπικά παιχνίδια καθώς και να εξασφαλίζουν την ομαλή λειτουργία και αποτελεσματική κατανομή κεφαλαίων στην οικονομία.

Κεφάλαιο 2^ο Συμπεράσματα

Η παρούσα διπλωματική εργασία πραγματοποιήθηκε αποσκοπώντας στην διερεύνηση της απάτης στις οικονομικές καταστάσεις μέσω της Δημιουργικής Λογιστικής. Ύστερα από ενδελεχή έρευνα στην εγχώρια και διεθνή βιβλιογραφία εντοπίσαμε ποικίλες απόψεις και παραδοχές σχετικά με την πρόβλεψη αλλά και τον εντοπισμό της απάτης, η οποία στις περισσότερες περιπτώσεις είχε την μορφή λογιστικών τεχνασμάτων. Ιδιαίτερη μνεία έγινε στο Τρίγωνο της Απάτης και στο Προφίλ “CRIME” ώστε να αποδοθεί μία συνεκτική οριοθέτηση των επιμέρους χαρακτηριστικών της. Προηγούμενες έρευνες έχουν διαπιστώσει την σύνδεση της απάτης με μεταβλητές ποιοτικές και ποσοτικές. Επιλέξαμε να μελετήσουμε ως ποιοτικές μεταβλητές την εταιρική διακυβέρνηση και τον εσωτερικό έλεγχο δίνοντας σημαντική βαρύτητα στην διαφοροποίηση του φύλου όσον αφορά την σύνθεση του διοικητικού συμβουλίου μίας οντότητας καθώς και στον ρόλο των ανεξάρτητων μη εκτελεστικών μελών. Ακολουθώντας, ως ποσοτικές μεταβλητές επιλέξαμε ορισμένους χρηματοοικονομικούς δείκτες, τους οποίους μελετήσαμε στην ανάπτυξη των παραπάνω τριών ερευνών. Ωστόσο, χρήζει ενδιαφέροντος η σύνδεση των χρηματοοικονομικών δεικτών (ποσοτικών μεταβλητών) με την ύπαρξη τουλάχιστον μία γυναίκας σε εκτελεστική θέση ή στο Διοικητικό Συμβούλιο (ποιοτική μεταβλητή) στην δεύτερη έρευνα.

Συγκεκριμένα, στην *πρώτη έρευνα* διαπιστώνεται ότι σημαντικοί παράγοντες πρόβλεψης της απάτης θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν η μόχλευση, η κεφαλαιοποίηση και ο συντελεστής Z-score. Στις περισσότερες περιπτώσεις οι εταιρείες που διαπράττουν απάτη παρουσιάζουν υψηλότερη πιθανότητα να μην τηρήσουν τις δανειακές τους υποχρεώσεις τείνοντας σε υψηλότερες απαιτήσεις και χαμηλό κεφάλαιο κίνησης σε σύγκριση με τις εταιρείες που δεν έχουν διαπράξει απάτη. Παράλληλα, ως στατιστικά σημαντικός αποδεικνύεται ο αριθμοδείκτης Total Debt/ Total Equity (Ξένα Κεφάλαια/ Ίδια Κεφάλαια) διότι δύναται να χαρακτηριστεί ως ένα αποτελεσματικό εργαλείο για την πρόβλεψη της απάτης δεδομένου ότι όσο μεγαλύτερη είναι η μόχλευση, τόσο μεγαλύτερες είναι οι δυνατότητες παραβίασης και τόσο μεγαλύτερη είναι η πιθανότητα απάτης. Στην συνέχεια, στην *δεύτερη έρευνα* εντοπίζεται ότι μία εταιρεία είναι λιγότερο πιθανό να διαπράξει απάτη στον τομέα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης όταν υπάρχει τουλάχιστον μία γυναίκα σε

εκτελεστική θέση ή ως μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου ή ως μέλος της Επιτροπής Ελέγχου βάσει της παραδοχής ότι η γυναίκα τείνει να αποφεύγει την ανάληψη κινδύνου, το οποίο λειτουργεί ως ανασταλτικός παράγοντας οδηγώντας στην μείωση της πιθανότητας να συμμετάσχει μία οντότητα σε παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων. Ωστόσο, κατά την εξέταση των βιομηχανιών που είναι «ανδροκρατούμενες» έναντι των «γυναικοκρατούμενων», διαπιστώνεται ότι η παρουσία τουλάχιστον μίας γυναίκας σε εκτελεστική θέση έχει ισχυρότερο μετριασμό της απάτης στις «ανδροκρατούμενες» βιομηχανίες. Τέλος, στην *τρίτη έρευνα* εντοπίζεται ότι οι 8.486 από τις 25.468 εταιρείες (Α.Ε. & Ε.Π.Ε.) ήτοι το 33% του συνολικού δείγματος παρουσιάζουν αποτέλεσμα βάσει του m-score μεγαλύτερο από -2.22, το οποίο οδηγεί στο συμπέρασμα της πιθανής χειραγώγησης αυτών των εταιρειών. Παράλληλα, η μεταβλητή Days Sales in Receivables Index (Μεταβολή των λογαριασμών εισπρακτέων και των πωλήσεων σε διάστημα δύο περιόδων) αντικατοπτρίζει το 95,92% της διακύμανσης της βαθμολογίας M-Beneish σε στατιστικούς όρους, το οποίο οδηγεί στην πιθανότητα χειραγώγησης όταν παρατηρούνται ασυνήθιστες αυξήσεις σε μεγέθη όπως οι λογαριασμοί εισπρακτέοι.

Η εποχή μας χαρακτηρίζεται από ποικίλα παραδείγματα οικονομικών σκανδάλων (Βλ. Παράρτημα Ι Εταιρικά Σκάνδαλα & Ισχυρισμοί Παραποίησης), τα οποία αποτελούν απόρροια της λεγόμενης Δημιουργικής Λογιστικής. Πολλοί ερευνητές προσπάθησαν να προσεγγίσουν το φαινόμενο της οικονομικής απάτης σε θεωρητικό και πρακτικό επίπεδο. Ωστόσο, η ραγδαία εξέλιξη της αγοράς χρήζει την υιοθέτηση πιο δραστικών μέτρων ώστε οι μέτοχοι καθώς και οι άμεσοι ενδιαφερόμενοι μίας οντότητας να μην παραπλανώνται. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί σύμφωνα με τον Φίλο Ι. (2017) *«η αναγκαιότητα της διαμόρφωσης κατάλληλης κουλτούρας και η διάχυση της από την κορυφή προς τα κάτω (top down approach) για την στελέχωση των επιχειρήσεων και των οργανισμών με κατάλληλο ελεγκτικό προσωπικό (και με συνεχή εκπαίδευσή του) καθώς και για την επιβολή αυστηρών κυρώσεων και ποινών (παρά την πρόθεση/ επιθυμία κάθε εταιρείας να μην πληγεί η φήμη της από γνωστοποίηση φαινομένων απάτης και διαφθοράς)»*.⁵²

⁵² Φίλος Ι. (2017), *«Παραποίηση οικονομικών καταστάσεων, απάτη και διαφθορά από τη σκοπιά του ελέγχου»*, Συλλογικός Τόμος «Δίκαιο & Πολιτική Κατά της Διαφθοράς», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

Βιβλιογραφία

1. Ελληνόγλωσση

Γαγάνης Π. Χρυσοβαλάντης (2007), *«Διατριβή με τίτλο: Υποδείγματα Πρόβλεψης Παρατηρήσεων Ελεγκτών των Λογιστικών Καταστάσεων»*., Τμήμα Μηχανικών Παραγωγής & Διοίκησης, Τομέας Οργάνωσης & Διοίκησης, Πολυτεχνείο Κρήτης, Χανιά. Ανακτήθηκε από (26.10.2018): <https://www.didaktorika.gr/eadd/>

Καζαντζής Χρήστος Ι. (2006), *«Ελεγκτική & Εσωτερικός Έλεγχος, Μια Συστηματική Προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων»*., Εκδόσεις Business Plus, Πειραιάς.

Κάντζος Κ. & Χονδράκη Α. (2006), *«Ελεγκτική θεωρεία και πρακτική»*., 2^η Έκδοση, Εκδόσεις Α. Σταμούλης, Αθήνα.

Ντζανάτος Δημήτριος (2008), *«Τα διεθνή λογιστικά πρότυπα με απλά λόγια και οι διαφορές τους από τα ελληνικά»*., Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα.

Φίλος Ι. (2014), *«Λογιστική Απάτη: Εξέταση του Τριγώνου της Απάτης & Περιπτώσεων Παραβατικότητας Λογιστών»*., 13ο Ετήσιο Συνέδριο Συνδέσμου Επιστημόνων Χρηματοοικονομικής και Λογιστικής Ελλάδος (HFΑΑ), Βόλος.

Φίλος Ι. (2017), *«Παραποίηση οικονομικών καταστάσεων, απάτη και διαφθορά από τη σκοπιά του ελέγχου»*., Συλλογικός Τόμος «Δίκαιο & Πολιτική Κατά της Διαφθοράς», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.

2. Ξενόγλωσση

Ανγουλέας, Α. (2006), *“Gatekeepers "Ante Portas": The International Standards of Auditing as the Foundation of a System of Civil Liability for Auditors”*., Contemporary Developments in Accounting and Audit Law, pp. 233-267.

Ahmed Riahi Belkaoui (2003), *“Accounting by principle or design”*., Prauger Publishers, United States of America.

Alexander Schuchter & Michael Levi (2016), *“The Fraud Triangle revisited”*., Security Journal, Volume 29, pp. 107-121. Ανακτήθηκε από (07.04.2018) : <https://doi.org/10.1057/sj.2013.1>

Amat Oriol, Blake John & Dowds Jack (1999), *“The ethics of creative accounting”*., Journal of Economic Literature. Διαθέσιμο στο (07.04.2018): <https://repositori.upf.edu/bitstream/handle/10230/490/349.pdf?sequence=1>

Anwer S. Ahmed , Mary Lea McAnally, Stephanie Rasmussen , & Connie D. Weaver (2009), *“How costly is the Sarbanes Oxley Act? Evidence on the effects of the Act on corporate profitability”*., Journal of Corporate Finance, pp. 352-369. Ανακτήθηκε από (07.04.2018): <https://doi:10.1016/j.jcorpfin.2009.11.003>

Beneish Messod D. (1999), *“The Detection of Earnings Manipulation”*., Financial Analysts Journal, Vol. 55, Iss. 5. Ανακτήθηκε από: (09.01.2019): <https://doi.org/10.2469/faj.v55.n5.2296>

Daniela Petrașcua & Alexandra Tieanub (2014), *“The Role of Internal Audit in Fraud Prevention and Detection”*., Procedia Economics and Finance, Volume 16, pp. 489-497. Ανακτήθηκε από (08.04.2018): [https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(14\)00829-6](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(14)00829-6)

Dooley Daniel V. (2002), *“Financial fraud: Accounting theory and practice”*., Fordham Journal of Corporate & Financial Law, Vol. 8, S53-S88, New York. Διαθέσιμο στο: (08.04.2018):

<https://search.proquest.com/openview/c385272aa2d80fff6d787c242106c174/1?pq-origsite=gscholar&cbl=25846>

Erhardt, N.L., Werbel, J.D. and Shrader, C.B. (2003), “*Board of director diversity and firm financial performance*”., Corporate Governance: An International Review, Vol. 11 No. 2, pp. 102-111. Ανακτήθηκε από (08.04.2018): <https://doi.org/10.1111/1467-8683.00011>

Gowthorpe Cathrine & Amat Oriol (2005), “*Creative accounting: Some ethical issues of macro- and micro-manipulation*”., Journal of Business Ethics, Volume 57, pp. 55-64. Ανακτήθηκε από (07.04.2018) : <https://doi.org/10.1007/s10551-004-3822-5>

Hawariah Dalnial, Amrizah Kamaluddin, Zuraidah Mohd Sanusi and Khairun Syafiza Khairuddin (2014), “*Accountability in financial reporting: detecting fraudulent firms*”., Procedia - Social and Behavioral Sciences, Vol.145, pp. 61 – 69. Ανακτήθηκε από (07.04.2018) : <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.06.011>

Ian Griffiths (1981), «*Η βίβλος του επιχειρηματικού κόσμου*».

Ibrahim, N., Angelidis, J. and Tomic, I.M. (2009), “*Managers’ attitudes toward codes of ethics: are there gender differences?*”., Journal of Business Ethics, Vol. 90 No. S3, pp. 343-353. Ανακτήθηκε από (07.04.2018): <https://doi.org/10.1007/s10551-010-0428-y>

Joseph V. Carcello & Albert L. Nagy (2004), “*Audit Firm Tenure and Fraudulent Financial Reporting*”., Auditing: A Journal Of Practice & Theory, Vol. 23, pp. 55–69. Ανακτήθηκε από (07.04.2018) : <https://doi.org/10.2308/aud.2004.23.2.55>

Mary Jane Lenard, Bing Yu, E. Anne York, & Shengxiong Wu (2017), “*Female business leaders and the incidence of fraud litigation*”., Managerial Finance, Volume 43, pp.59-75. Ανακτήθηκε από (08.04.2018): <https://doi.org/10.1108/MF-04-2016-0123>

Miethe, T.D., & Rothschild, J. (1994). “*Whistleblowing and the Control of Organizational Misconduct*”., Sociological Inquiry, 643, 322–347. Ανακτήθηκε από (07.04.2018) : <https://doi.10.1111/j.1475-682X.1994.tb00395.x>

Obeua S. Persons (2005), “*The Relation Between the New Corporate Governance Rules and the Likelihood of Financial Statement Fraud*”, Review of Accounting and Finance, Volume 4, pp. 125-148. Ανακτήθηκε από (08.04.2018): <https://doi.org/10.1108/eb043426>

Petter Gottschalk (2012), “*Gender and white-collar crime: only four percent female criminals*”, Journal of Money Laundering Control, Volume 15, pp.362-373. Ανακτήθηκε από (08.04.2018): <https://doi.org/10.1108/13685201211238089>

Ray Ball (2009), “*Market and Political/Regulatory Perspectives on the Recent Accounting Scandals*”, Journal of Accounting Research, Vol. 47, pp. 277-323. Ανακτήθηκε από (08.04.2018): <https://doi.org/10.1111/j.1475-679X.2009.00325.x>

Rezaee Zabihollah (2002), “*Financial statement fraud: prevention and detection*”, Publications John Wiley & Sons New York.

Robert J. Kueppers & Kristen B. Sullivan (2010), “*How and why an independent audit matters*”, International Journal of Disclosure and Governance, Volume 7, pp. 286-293. Ανακτήθηκε από (07.04.2018): <https://doi.org/10.1057/jdg.2010.22>

Rodney L. Crawford Thomas R. Weirich (2011), “*Fraud guidance for corporate counsel reviewing financial statements and reports*”, Journal of Financial Crime, Volume 18, pp. 347-360. Ανακτήθηκε από (07.04.2018): <https://doi.org/10.1108/13590791111173696>

Sawsan Saadi Halbouni, Nada Obeid & Abeer Garbou (2016), “*Corporate governance and information technology in fraud prevention and detection Evidence from the UAE*”, Managerial Auditing Journal, Volume 31, pp.589-628. Ανακτήθηκε από (08.04.2018): <https://doi.org/10.1108/MAJ-02-2015-1163>

Spyridon Repousis (2016), “*Using Beneish model to detect corporate financial statement fraud in Greece*”, Journal of Financial Crime, Vol. 23, pp.1063-1073. Ανακτήθηκε από (07.04.2018): <https://doi.org/10.1108/JFC-11-2014-0055>

Steffensmeier, D.J., Schwartz, J. and Roche, M. (2013), “*Gender and twenty-first-century corporate crime: female involvement and the gender gap in Enron-era corporate frauds*”, American Sociological Review, Vol. 78 No. 3, pp. 448-476. Ανακτήθηκε από (08.04.2018): <https://doi.org/10.1177/0003122413484150>

Steven Kaplan, Kurt Pany, Janet Samuels and Jian Zhang (2009), “*An Examination of the Association between Gender and Reporting Intentions for Fraudulent Financial Reporting*”, Journal of Business Ethics, Volume 87, pp. 15-30. Ανακτήθηκε από (08.04.2018): <https://doi.org/10.1007/s10551-008-9866-1>

Thiruvadi, S. & Huang, H. (2011), “*Audit committee gender differences and earnings management*”, Gender in Management: An International Journal, Vol. 26, pp. 483-498. Ανακτήθηκε από (08.04.2018): <https://doi.org/10.1108/17542411111175469>

Yu Flora Kuang & Gladys Lee (2017), “*Corporate fraud and external social connectedness of independent directors*”, Journal of Corporate Finance, Volume 45, pp. 401-427. Ανακτήθηκε από (08.04.2018):

<https://doi.org/10.1016/j.jcorpfin.2017.05.014>

Yu Chen, John Daniel Eshleman & Jared S. Soileau (2016), “*Board Gender Diversity and Internal Control Weaknesses*”, Advances in Accounting, Volume 33, pp. 11-19. Ανακτήθηκε από (08.04.2018): <https://doi.org/10.1016/j.adiac.2016.04.005>

Yuping Zhao, Jean C. Bedard & Rani Hoitash (2017), “*Auditor Effort, and the Prevention of Financial Report Misstatements*”, Auditing: A Journal of Practice & Theory, Vol. 36, pp. 151-177. Ανακτήθηκε από (08.04.2018): <https://doi.org/10.2308/ajpt-51687>

Véron Nicolas, Matthieu Autret & Alfred Galichon (2006), “*Smoke and Mirrors, Inc. Accounting for Capitalism*”, Cornell University Press, pp. 41-45.

3. Νόμοι & Κανονιστικά Πλαίσια

I.F.A.C. (2009), “*Handbook of International Standards on Auditing and Quality Control*”.

Ελληνικό Συμβούλιο Εταιρικής Διακυβέρνησης (2013), «*Ελληνικός Κώδικας Εταιρικής Διακυβέρνησης για τις Εισηγμένες Εταιρείες*».

Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (2002), Νόμος 3016/2002 «*Για την εταιρική διακυβέρνηση, θέματα μισθολογίου και άλλες διατάξεις*», (ΦΕΚ 110/17.05.2002), όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 26 του νόμου 3091/2002 (ΦΕΚ 330/24.12.2002).

Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (2017), «*Έγκριση Κανονιστικής Πράξης του Ν.4449/2017 περί του Κώδικα Επαγγελματικής Δεοντολογίας για Επαγγελματίες Λογιστές της IFAC*», Απόφαση Αριθμ. 2210, (ΦΕΚ 3916/07.11.2017).

ΚΕ.ΜΕ.ΕΠ. απόφαση 302/ 09.01.2015 «*Περί της υπαγωγής επιχειρήσεων στην υποχρέωση του αρ. 21 του Ν.4174/2013*».

4. Άρθρα Εφημερίδων

Leaders Magazine, Inc. (2004), “*Strengthening Governance and Integrity: An Interview with the leaders of Ernst & Young, LLP*”, Vol.27, pp.26-27. Διαθέσιμο στο: (09.01.2019): http://www.leadersmag.com/issues/2004.4_Oct/2004.4Oct.html

5. Αδημοσίευτα Έργα

Adhikari, B.K., Agrawal A. & Malm, J. (2015), “*Do women stay out of trouble? Evidence from corporate litigation*”, Miami University, Oxford, OH, Unpublished manuscript. Διαθέσιμο στο (07.04.2018): <http://ssrn.com/abstract=2627846>

6. Ιστοσελίδες

<http://acfe.gr>

<https://www.ifac.org/>

Παράρτημα

Παράρτημα Ι Εταιρικά Σκάνδαλα & Ισχυρισμοί Παραποίησης

ΕΤΑΙΡΕΙΑ	ΧΩΡΑ	ΕΤΟΣ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗΣ ΣΚΑΝΔΑΛΟΥ	ΚΛΑΔΟΣ	ΙΣΧΥΡΙΣΜΟΙ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ	ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
Polly Peck	Μεγάλη Βρετανία	1980	Κλωστοϋφαντουργία	Δομή διαχείρισης των χρεών της. Τα χρέη της ήταν μακροχρόνια δάνεια με ενέχυρο τις μετοχές της εταιρίας.	BDO Stoy Hayward
MiniScribe	Η.Π.Α.	1989	Παροχή περιφερειακών προϊόντων ηλεκτρονικών υπολογιστών	Μέτρηση ελαττωματικών προϊόντων στα αποθέματα προς πώληση. Επίσης, προσφορά επιπλέον προϊόντων σε πελάτες και μετέπειτα καταγραφή αυτών ως πωλήσεις.	Cooper & Lybrand
Cendant	Η.Π.Α.	1998	Παροχή υπηρεσιών σε επιχειρήσεις όπως μεσιτικά και ταξιδιωτικά γραφεία	Παραπλανητική δόγκωση των εσόδων της επιχείρησης από παρατυπίες κατά τις συγχωνεύσεις αυτής με άλλες εταιρίες.	Ernst & Young
Xerox	Η.Π.Α.	2000	Παροχή περιφερειακών προϊόντων ηλεκτρονικών υπολογιστών	Δόγκωση εσόδων κατά 1.5 δισεκατομμύρια δολάρια (Παρατυπίες στη χρονική περίοδο που αναγνωρίζονταν τα έσοδα από τα συμβόλαια των μισθώσεων).	KPMG
Enron	Η.Π.Α.	2001	Ενεργειακός	Απόκρυψη χρεών και ζημιών από ενδιαφερόμενους επενδυτές και αύξηση κερδών από παραπλανητικές και ψευδείς συναλλαγές, όπως η καταγραφή ως τρέχοντα έσοδα αμοιβών που θα δεχόταν για τις υπηρεσίες της τα επόμενα χρόνια. Δωροδοκία ξένων κυβερνήσεων για την εξασφάλιση συμφωνιών με σκοπό τον έλεγχο της αγοράς ενέργειας.	Arthur Andersen
AOL	Η.Π.Α.	2002	Τηλεπικοινωνίες (καλωδιακή τηλεόραση)	Καθώς η αγορά διαφήμισης παρέπαιε, η AOL δόγκωνε φαινομενικά τα έσοδά της με το κλείσιμο συμφωνιών με διαφημιστές και εφοδιαστές όχι με χρηματικά ποσά, αλλά με ανταλλάγματα.	Ernst & Young
Adelphia	Η.Π.Α.	2002	Τηλεπικοινωνίες (καλωδιακή τηλεόραση), παροχές υπηρεσιών διαδικτύου (Internet services)	Αύξηση αποτελεσμάτων με τη δόγκωση κεφαλαιοποιημένων δαπανών και την απόκρυψη χρεών. Η οικογένεια Rigas, που ίδρυσε την επιχείρηση, βρέθηκε να έχει στην κατοχή της 3.1 δισεκατομμύρια δολάρια από δάνεια που πήραν μέσω της επιχείρησης και δεν καταγράφονταν στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις.	Deloitte & Touche
Bristol-Mayers Squibb	Η.Π.Α.	2002	Φαρμακοβιομηχανία	Ανάγκη να τους χονδρέμπορους να δεχτούν περισσότερα αποθέματα από ότι μπορούσαν να πουλήσουν, έτσι ώστε να φαίνεται στις καταστάσεις του κατασκευαστή ότι "φεύγει" πολύ εμπόρευμα.	Pricewaterhouse Coopers
ImClone Systems	Η.Π.Α.	2002	Φαρμακοβιομηχανία (ανάπτυξη βιολογικών φαρμάκων)	Στελέχη της επιχείρησης με εκτελεστικές αρμοδιότητες κατηγορούνται ότι πούλησαν τις μετοχές τους λίγο πριν την ανακοίνωση της πτώσης της μετοχής της, ως αποτέλεσμα της μη έγκρισης ενός φαρμάκου από την αρμόδια επιτροπή.	KPMG
Kmart	Η.Π.Α.	2002	Εμπόριο (Αλυσίδα εμπορικών καταστημάτων)	Ανόνυμες καταγγελίες υπαλλήλων της επιχείρησης για λογιστικές πρακτικές που σκοπό είχαν την παραλάνηση των επενδυτών σχετικά με την οικονομική "υγεία" αυτής.	Pricewaterhouse Coopers
Lucent Technologies	Η.Π.Α.	2002	Τηλεπικοινωνίες	Λογιστικές παρατυπίες στα έσοδα, τα οποία δεν ανταποκρίνονταν στην πραγματικότητα. Απόκρυψη παράπλευρων συμφωνιών και πιστώσεων με σκοπό την αύξηση των πωλήσεων των προϊόντων της παραλάνοντας τους αγοραστές.	Pricewaterhouse Coopers
Merck & Co.	Η.Π.Α.	2002	Φαρμακοβιομηχανία	Καταγραφή 12.4 δισεκατομμυρίων δολαρίων ως έσοδα από καταναλωτές τα οποία η επιχείρηση ποτέ δεν συγκέντρωσε.	Arthur Andersen
Merrill Lynch	Η.Π.Α.	2002	Χρηματοοικονομικών υπηρεσιών και Ασφαλείων	Ατασθαλίες σχετικά με το μετοχικό κεφάλαιο από έναν ειδικό αναλυτή που εργαζόταν στον τομέα των επενδύσεων, με σκοπό την αύξηση των χρηματοδοτήσεων. Επίσης κατηγορείται για διακρίσεις όσον αφορά τις πρακτικές πρόσληψης και προώθησης των εργαζομένων	Deloitte & Touche
Mirant	Η.Π.Α.	2002	Ενεργειακός (παραγωγή και παροχή ηλεκτρικού ρεύματος)	Πιθανή εμπλοκή της σε παρατυπίες σχετικές με αύξηση πολλών στοιχείων τόσο του ενεργητικού όσο και του παθητικού.	Arthur Andersen
Peregrine Systems	Η.Π.Α.	2002	Παροχή προϊόντων ηλεκτρονικών υπολογιστών (Computer software)	Αύξηση των πωλήσεων κατά 100 εκατομμύρια δολάρια με την αντικανονική αναγνώριση εσόδων από μεταπωλήσεις τρίτων.	Arthur Andersen
Qwest Communications	Η.Π.Α.	2002	Τηλεπικοινωνίες	Αντικανονικές λογιστικές πρακτικές για μακροπρόθεσμες συμφωνίες. Επίσης κατηγορείται για παράνομες πρακτικές αλλαγής των συνδρομών των πελατών της χωρίς τη συγκατάθεσή τους.	Arthur Andersen
Reliant Energy	Η.Π.Α.	2002	Ενεργειακός (παροχή ηλεκτρικού ρεύματος)	Εμπλοκή σε περιπτώσεις εμπορικών συναλλαγών, όχι με καταβολή χρηματικών ποσών αλλά με ανταλλάγματα ("round-trip" trades) με σκοπό την "θήση" του όγκου εμπορικών συναλλαγών στον τομέα της ενέργειας (χειράγωση της αγοράς ενέργειας) και των εσόδων της επιχείρησης.	Deloitte & Touche

CMS Energy	Η.Π.Α.	2002	Ενεργειακός (Δημόσια επιχείρηση ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου)	Αύξηση του όγκου εμπορικών συναλλαγών στον τομέα της ενέργειας με τεχνάσματα, όπως η εκτέλεση συναλλαγών όχι με καταβολή χρηματικών ποσών, αλλά με ανταλλάγματα.	Arthur Andersen
Computer Associates	Η.Π.Α.	2002	Παροχή εφαρμογών ηλεκτρονικών υπολογιστών (Software)	Ψευδής καταγραφή 500 εκατομμυρίων δολαρίων ως έσοδα στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις κατά τις περιόδους 1998 και 1999, για την εκτόξευση της τιμής της μετοχής.	KPMG
Duke Energy	Η.Π.Α.	2002	Ενεργειακός (παροχή υπηρεσιών)	Εμπλοκή σε 23 περιπτώσεις εμπορικών συναλλαγών, όχι με καταβολή χρηματικών ποσών αλλά με ανταλλάγματα ("round-trip" trades) με σκοπό την "ώθηση" του όγκου εμπορικών συναλλαγών στον τομέα της ενέργειας και των εσόδων της επιχείρησης.	Grant Thornton
Dynegy	Η.Π.Α.	2002	Ενεργειακός	Εκτέλεση εμπορικών συναλλαγών, όχι με καταβολή χρηματικών ποσών αλλά με ανταλλάγματα ("round-trip" trades) με σκοπό την "ώθηση" του όγκου εμπορικών συναλλαγών στον τομέα της ενέργειας και των ταμειακών ροών της επιχείρησης.	Deloitte & Touche, Arthur Andersen (Προκάτοχος)
El Paso Corporation	Η.Π.Α.	2002	Ενεργειακός (παροχή φυσικού αερίου και άλλων προϊόντων ενέργειας)	Εκτέλεση εμπορικών συναλλαγών, όχι με καταβολή χρηματικών ποσών αλλά με ανταλλάγματα ("round-trip" trades) με σκοπό την "ώθηση" του όγκου εμπορικών συναλλαγών στον τομέα της ενέργειας.	Deloitte & Touche
Freddie Mac	Η.Π.Α.	2002	Χρηματοοικονομικές υπηρεσίες (Financial Services)	Συστηματική εσφαλμένη απεικόνιση των πραγματικών εσόδων και των στοιχείων του ενεργητικού, με αποτέλεσμα την αύξηση της τιμής της μετοχής.	Arthur Andersen
Global Crossing	Η.Π.Α.	2002	Τηλεπικοινωνίες (παροχή υπηρεσιών διαδικτύου)	Απόκρυψη εγγράφων σχετικών με τις λογιστικές πρακτικές που χρησιμοποιούσε. Εμπλοκή σε περιπτώσεις περιέργων "ανταλλαγών" (network capacity "swaps") με άλλες εταιρίες με σκοπό την αύξηση των εσόδων.	Arthur Andersen
Halliburton	Η.Π.Α.	2002	Ενεργειακός (παροχή τεχνικών προϊόντων για την εξόρυξη, παραγωγή, φυσικού αερίου και πετρελαίου)	Αντικανονική κράτηση 100 εκατομμυρίων δολαρίων για ετήσια κατασκευαστικά κόστη, πριν δώσουν τη συγκατάθεσή τους οι μέτοχοι πελάτες. Εμπλοκή σε δωροδοκίες για ευνοϊκότερη φορολογία σε θυγατρικές στο εξωτερικό.	Arthur Andersen
Harken Energy	Η.Π.Α.	2002	Ενεργειακός	Στέλεχος της εταιρίας κατηγορείται ότι πούλησε μετοχές της επιχείρησης λίγο πριν ανακοινωθεί από αυτήν σημαντικών ζημιών, με αποτέλεσμα την πτώση της μετοχής.	Arthur Andersen

Sunbeam	Η.Π.Α.	2002	Οικιακές, ηλεκτρονικές συσκευές	Καταγραφή μαζικής αύξησης στις πωλήσεις προϊόντων της, οι οποίες δεν αντικατοπτρίζαν την πραγματικότητα, με αποτέλεσμα την αύξηση των εσόδων.	Arthur Andersen
Tyco International	Η.Π.Α.	2002	Κοινοπραξία (παραγωγή ηλεκτρονικών προϊόντων, προϊόντων υγείας, πυρασφάλειας κ.α.)	Πρώην ανώτατο στέλεχος με εκτελεστικές αρμοδιότητες (CEO) κατηγορείται για φοροδιαφυγή. Ερευνάται αν η επιχείρηση γνώριζε αυτές τις ενέργειες του στελέχους, καθώς και την αντικανονική χρήση των χρηματικών πόρων της επιχείρησης και τις αντικανονικές πρακτικές όσον αφορά τις συγχωνεύσεις με άλλες επιχειρήσεις.	Pricewaterhouse Coopers
Waste Management, Inc.	Η.Π.Α.	2002	Περιβαλλοντικές υπηρεσίες	Αύξηση της χρονικής περιόδου των αποσβέσεων ενσώματων ακινητοποιήσεων (depreciation time length for PP&E), δηλαδή στοιχείων του ενεργητικού που χάνουν αξία με την πάροδο του χρόνου, με σκοπό να εμφανίζει αύξηση των κερδών μετά φόρων.	Arthur Andersen
Worldcom	Η.Π.Α.	2002	Τηλεπικοινωνίες	Αύξηση ταμειακών ροών με την καταγραφή 3.8 δισεκατομμυρίων δολαρίων σε λειτουργικά έξοδα (operating expenses) ως έξοδα κεφαλαιοποίησης (capital expenses). Ο ιδρυτής της επιχείρησης έλαβε 400 εκατομμύρια δολάρια από δάνεια μέσω της επιχείρησης, χωρίς να καταγραφούν στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις.	Arthur Andersen
AIG	Η.Π.Α.	2002	Ασφάλειες	Διόγκωση της καθαρής αξίας της επιχείρησης, ως αποτέλεσμα αμφισβητούμενων συναλλαγών που αφορούσαν δανεισμούς οι οποίοι στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις καταγράφονταν ως ασφάλιστρα.	Pricewaterhouse Coopers
Pamalat	Ιταλία	2003	Τρόφιμα	Πολλές από τις εταιρίες που στήθηκαν από αυτήν αποτελούσαν "εταιρίες κάλυψης" για τη δημιουργία ψεύτικων κερδών με σκοπό την παραπλάνηση των ενδιαφερομένων επενδυτών. Επίσης κατηγορείται για πλαστογράφηση εγγράφου όπου φαίνεται να υπάρχει στην τράπεζα Bank of America προθεσμιακός τραπεζικός λογαριασμός με πάνω από 4.98 δισεκατομμύρια δολάρια.	Grant Thornton

Πηγή: Γαγάνης Π. Χρυσοβαλάντης (2007), «Διατριβή με τίτλο: Υποδείγματα Πρόβλεψης Παρατηρήσεων Ελεγκτών των Λογιστικών Καταστάσεων», Τμήμα Μηχανικών Παραγωγής & Διοίκησης, Τομέας Οργάνωσης & Διοίκησης, Πολυτεχνείο Κρήτης, Χανιά.